

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Rejestr osób fizycznych na potrzeby doręczeń
w postępowaniu cywilnym
– analiza porównawcza**

Dawid Paleczny

Prawo prywatne
Warszawa 2025

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. Historyczne modele doręczeń sądowych w postępowaniu cywilnym w Polsce	9
1.1. Kształtowanie modeli doręczeń w postępowaniu cywilnym w Polsce	9
1.2. Doręczenia na gruncie k.p.c. w jego pierwotnym brzmieniu	14
1.3. Doręczenia na gruncie k.p.c. przez komorników sądowych i sądową służbę doręczeniową (1998–2013)	15
1.4. Próba prywatyzacji doręczeń sądowych (2014–2023)	17
2. Uwarunkowania konstytucyjne i międzynarodowe determinujące regulację doręczeń w postępowaniu cywilnym	19
3. Aktualna regulacja doręczeń w postępowaniu cywilnym	23
3.1. Doręczenia sądowe do osób fizycznych w postępowaniu cywilnym	23
3.2. Doręczenie przez komornika sądowego	26
3.3. Ustalenie nowego adresu przez komornika sądowego	31
3.4. Doręczenia korespondencji w postępowaniu cywilnym za pośrednictwem komornika sądowego (2023–2025)	32
3.5. Ustanowienie kuratora z uwagi na niedoręczenie pozwu oraz instytucja obwieszczenia publicznego	33
3.6. Doręczenia za pośrednictwem systemu elektronicznego	34
3.7. Portal Informacyjny Sądów Powszechnych	35
3.8. Ustawa o doręczeniach elektronicznych	35
3.9. Portal Rejestrów Sądowych i S24	38
3.10. Krajowy Rejestr Zadłużonych	40
3.11. Doręczenia i akta w postępowaniu restrukturyzacyjnym	41
3.12. Doręczenia i akta w postępowaniu upadłościowym	42
3.13. ePUAP	43
3.14. Portal do obsługi licytacji elektronicznych	44
3.15. Podsumowanie obecnego kształtu doręczeń w postępowaniu cywilnym do osób fizycznych	46
4. Modele doręczeń w postępowaniu cywilnym w wybranych krajach Europy	51
4.1. Austria	51
a) Standardowa procedura doręczenia	51
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	52

c) Pomocnicze formy doręczeń	52
d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	53
e) Wyznaczenie kuratora	53
4.2. Anglia i Walia	54
a) Standardowa procedura doręczenia	54
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	54
c) Pomocnicze formy doręczeń	55
d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	56
e) Wyznaczenie kuratora	56
4.3. Francja	56
a) Standardowa procedura doręczenia	57
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	58
c) Pomocnicze formy doręczeń	58
d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	59
e) Wyznaczenie kuratora	59
4.4. Hiszpania	59
a) Standardowa procedura doręczenia	59
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	60
c) Pomocnicze formy doręczeń	61
d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	61
e) Wyznaczenie kuratora	61
4.5. Niemcy	61
a) Standardowa procedura doręczenia	61
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	62
c) Pomocnicze formy doręczeń	62
d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	63
e) Wyznaczenie kuratora	63
4.6. Norwegia	63
a) Standardowa procedura doręczenia	63
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	64
c) Pomocnicze formy doręczeń	64
d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	65
e) Wyznaczenie kuratora	65
4.7. Włochy	65
a) Standardowa procedura doręczenia	65
b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów	66
c) Pomocnicze formy doręczeń	67

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego	68
e) Wyznaczenie kuratora	68
4.8. Podsumowanie modeli doręczeń w wybranych krajach Europy	68
5. Orzecznictwo ETPCz i TSUE w zakresie realizacji doręczeń w kontekście prawa do sądu	73
6. Analiza możliwości zastosowania określonych modeli doręczeń w Polsce	79
6.1. Doręczenie na adres z publicznego rejestru (rejestru wiodącego/referencyjnego)	80
6.2. Doręczenie przez publiczne obwieszczenie	81
6.3. Inne rozwiązania	81
6.4. Podsumowanie	82
7. Wnioski i uwagi <i>de lege ferenda</i>	83
7.1. Uwagi wprowadzające	83
7.2. Możliwe działania w celu usprawnienia aktualnego systemu doręczeń w postępowaniu sądowym z uwzględnieniem aktualnie dostępnych rejestrów	83
a) Rejestr PESEL	84
b) Centralny Rejestr Wyborców	85
c) Centralny Rejestr Podmiotów – Krajowa Ewidencja Podatników (CRP KEP)	85
d) Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej	86
e) Centralny Rejestr Płatników Składek, Centralny Rejestr Ubezpieczonych, Centralny Rejestr Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych	87
f) Centralny Wykaz Ubezpieczonych	87
g) Centralna Ewidencja Kierowców	87
7.3. Podsumowanie rozwiązań opierających się na rejestrze referencyjnym/wiodącym	88
7.4. Umowne określenie adresu do doręczeń na potrzeby przyszłego postępowania sądowego	90
7.5. Przemodelowanie obecnego systemu doręczeń komorniczych	90
7.6. Odformalizowanie doręczeń	92
7.7. Doręczenie przez publiczne obwieszczenie	93
Podsumowanie	95
Wykaz orzeczeń	97
Bibliografia	99
Źródła internetowe	100
 ANEKS	 103
I. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Austria	105
II. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – England and Wales	113
III. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – France	125

IV. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Spain	137
V. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Germany	147
VI. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Norway	159
VII. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Italy	165

Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza istniejących rozwiązań stosowanych w obcych systemach prawnych dotyczących doręczeń w postępowaniu cywilnym. Opracowanie tego zagadnienia wymaga jego analizy zarówno w kontekście współczesnej regulacji prawnej obowiązującej w Polsce, jak i z perspektywy przepisów, które obowiązywały wcześniej. Porównanie kolejnych stanów prawnych, które obowiązywały wcześniej, pozwala na rekonstrukcję nie tylko przyczyn wprowadzania kolejnych zmian, lecz również sposobów doręczeń, które w określonym czasie – jak należy rozumieć – były uznawane za optymalne, a mimo to później wymagały kolejnych zmian. Z uwagi na to, że doręczanie korespondencji sądowej wydaje się problemem uniwersalnym, występującym w różnych państwach z różnym nasileniem, inspirująca w kontekście polskiego systemu prawnego jest analiza rozwiązań stosowanych w obcych systemach prawnych.

Przegląd rozwiązań stosowanych w Austrii, Anglii i Walii, Francji, Hiszpanii, Niemczech, Norwegii oraz we Włoszech pozwala postawić tezę, że we wszystkich tych systemach prawnych regulacja dotycząca doręczeń korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym jest ukierunkowana na poszanowanie prawa do sądu, w tym w szczególności prawa do obrony oraz autonomii informacyjnej jednostki, a z drugiej strony zawiera rozwiązania mające zapewnić możliwość wszczęcia i sprawnego przeprowadzenia postępowania, co jest szczególnie doniosłe z perspektywy powoda/wnioskodawcy.

Analiza prawnoporównawcza została przeprowadzona na podstawie opracowań autorstwa: prof. Jacoba Stagla i dr. Igora Adamczyka, dr Sylwii Castillo-Wyszogrodzkiej, sędzi Ragnhild Haugen i prof. Karla Harald Søviga oraz prof. Laury Bee i Poonam Chudasama, którzy udzielili odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu. Pozwoliło to na uzyskanie porównywalnych informacji związanych z tytułową problematyką.

Wnioski wynikające z analizy historycznej i prawnoporównawczej są pomocne przy formułowaniu rekomendacji odnośnie do optymalnego modelu doręczeń korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym w Polsce, z jednej strony zapewniającego prawo do sądu i prawo do obrony z poszanowaniem autonomii informacyjnej jednostki, a z drugiej strony – efektywność i sprawność postępowania. Jednym z celów opracowania jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy możliwe i celowe jest wdrożenie rejestru służącego usprawnieniu doręczeń pism w postępowaniu cywilnym.

1. Historyczne modele doręczeń sądowych w postępowaniu cywilnym w Polsce

1.1. Kształtowanie modeli doręczeń w postępowaniu cywilnym w Polsce

Zagadnienie doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym adresowanych do osób fizycznych było przedmiotem zainteresowania doktryny oraz regulacji procesowych zarówno w czasie prac kodyfikacyjnych, jak i po uchwaleniu polskiego k.p.c.

Ze względu na to, że zarówno wtedy, jak i dziś doręczanie korespondencji sądowej było warunkiem *sine qua non* sprawnego wszczęcia i prowadzenia postępowań cywilnych, istota zagadnienia, jego szczegółowe elementy składowe, stosowane rozwiązania legislacyjne oraz problemy wiążące się z wypełnianiem ich treścią w praktyce pozostają w ogólnym zarysie niezmiennie. Z tego powodu analiza problemów związanych z doręczaniem korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym oraz prób ich rozwiązania z perspektywy historycznej może być cennym źródłem inspiracji w obliczu problemów stojących współcześnie przed ustawodawcą oraz organami wymiaru sprawiedliwości.

Oczywiście, odwołując się do analiz problemów związanych z doręczaniem korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym w przeszłości oraz stosowanych wtedy rozwiązań, nie można nie brać pod uwagę różnic dzielących ówczesne i współczesne realia społeczne. Współcześnie mamy do czynienia ze znacznie większym stopniem alfabetyzacji, mobilności ludzi w obrębie terytorium Polski oraz w skali międzynarodowej, ale też ze znacznie większymi możliwościami zbierania informacji o osobach fizycznych na podstawie ich aktywności cyfrowej w rzeczywistości wirtualnej, znacznie słabszymi więziami międzyludzkimi pozwalającymi pozyskiwać informacje o miejscu zamieszkania lub pobytu określonej osoby fizycznej. Nie bez znaczenia dla tytułowego zagadnienia pozostaje znaczny wzrost liczby podmiotów dysponujących danymi osób fizycznych na potrzeby dostarczania różnego rodzaju usług, z których te osoby korzystają w życiu codziennym i za które regularnie płacą.

W chwili odzyskania przez Polskę niepodległości doręczenia w postępowaniach cywilnych były przedmiotem regulacji zawartej w rosyjskiej ustawie o postępowaniu cywilnym, austriackiej Zivilprozessordnung (ZPO) oraz niemieckiej Zivilprozessordnung. Regulacje te zostały już od 1 stycznia 1933 r. zastąpione przez Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. 1930 nr 83 poz. 651¹), dalej „RozpPr k.p.c.”.

I tak w okręgach apelacyjnych: warszawskim, lubelskim i wileńskim², obowiązywała rosyjska ustawa postępowania cywilnego. W przepisach regulujących możliwość złożenia powództwa przewidziano, że można je wnieść na piśmie lub ustnie do protokołu. W przypadku wniesienia go ustnie to sędzia formułował je na piśmie, a wnoszący jedynie podpisywał, o ile umiał pisać. Pokazuje to jeden z nieaktualnych dziś problemów, z którymi ustawodawca musiał sobie wtedy poradzić – analfabetyzm. Co do zasady powód miał obowiązek dołączyć do pozwu jego odpis dla strony pozwanej. Pozew musiał wskazywać miejsce zamieszkania pozwanego w sposób dokładny lub zawierać oświadczenie, że jest ono powodowi nieznane.

Gdy powód nie wskazał swojego adresu w pozwie, a zawierał on braki wymagające uzupełnienia, a tym samym niemożliwe było wezwanie go do ich uzupełnienia, dokonywano obwieszczenia o konieczności uzupełnienia pozwu na okres jednego miesiąca w sali przyjęć sędziego pokoju. Gdy adres pozwanego nie był znany, prawodawstwo rosyjskie dopuszczało wszczęcie postępowania. Regulacje te przewidywały możliwość doręczenia pozwu przez obwieszczenie publiczne. Miało ono doniosły charakter i realizowane było w wyznaczonym do tego publikatorze. Powodowi przysługiwało prawo do zamieszczenia odpisu obwieszczenia na własny koszt, w innych gazetach lub czasopismach. W kontekście zmian w realiach społecznych i mobilności ciekawostką był art. 59 ustawy postępowania sądowego cywilnego, który wskazywał, że termin do stawienia na wezwanie powinien nie być krótszy niż jeden dzień na każde 15 wiorst³ od daty doręczenia. Regulacje prawne zakładały konieczność udziału obu stron, a kiedy pozwany nie stawiał się na rozprawie, sąd mógł wydać wyrok zaoczny co do roszczeń, które zostały przez powoda udowodnione. Doręczenia sądowe w myśl art. 62 ustawy realizowane były przez woźnych działających przy sądzie, policję lub władze gminne lub wiejskie. Już wtedy regulacja zakładała, że doręczenie miało być dokonane osobiście do rąk adresata lub do jego domowników, a jeśli i ci byliby nieobecni, to do rąk sąsiadów. W dalszej kolejności doręczenie było dokonywane na ręce sołtysa jako miejscowego funkcjonariusza, aby ten oddał przesyłkę adresatowi. Należy wskazać, że system doręczeń realizowany był zatem bezpośrednio, a dopiero jeśli taka forma była niemożliwa, to poprzez poinformowanie osób najbliższych otoczeniu adresata⁴. Woźny sądowy jeśli nie znalazł żadnej z wyżej wymienionych osób, to jeden egzemplarz wezwania pozostawiał policji lub władzom gminnym lub wiejskim.

¹ *Kodeks postępowania cywilnego*, Kraków 1937, s. 46–51.

² W. Miszewski, S. Goldsztein, W. Przedpełski, W. Żywicki, O. Fedorowicz, S. Frankenstein-Sieczkowski, *Ustawa postępowania sądowego cywilnego obowiązująca w okręgach apelacyjnych warszawskim, lubelskim i wileńskim*, Warszawa 1926, s. 45–53.

³ Dawna jednostka miary używana w Rosji, gdzie 1 wiorsta wynosiła około 1,07 km.

⁴ Zgodnie z orzecznictwem Departamentu Cywilnego Senatu Rosyjskiego (orzeczenie nr 44 z 1900 roku) doręczenie takie nie może być zrealizowane, jeśli adresat zmienił miejsce zamieszkania.

Na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku⁵ regulacje doręczeń sądowych przewidywały sądowe organy pomocnicze, którymi byli sekretarze sądowi oraz urzędnicy do doręczeń i przymusowego wykonania. O ile ci pierwsi zajmowali się biurowością sądową, o tyle ci drudzy w postaci komorników sądowych, mieli realizować rozporządzenia oraz instrukcje wydane przez administracyjne władze sądowe. W toku postępowania pisma procesowe przekazywane były przez doręczenie, które stanowiło czynność formalną, za pomocą której przekazywano wiadomość o treści pisma. Doręczenie odbywało się przez wręczenie dokumentu adresatowi, a w wyjątkowych przypadkach przez nadanie przez pocztę lub publiczne obwieszczenie.

Organami wykonującymi doręczenia w postępowaniu cywilnym byli komornicy sądowi, ewentualnie sekretarze sądowi lub sąd. Podstawową formą doręczenia było wręczenie przesyłki adresatowi korespondencji. Komornicy sądowi realizowali doręczenia co do zasady na zlecenie strony lub sekretarza sądowego. Zasada bezpośredniego zlecenia komornikowi sądowemu doręczenia dotyczyła spraw, w których obowiązywał przymus adwokacki. Jak widać, pod rządami tamtej regulacji ustawodawca przyjął, że profesjonalny pełnomocnik nie dopuści się nadużyć przy przekazywaniu korespondencji komornikowi sądowemu. Komornicy sądowi oraz sekretarze sądowi mogli też realizować doręczenia, nadając przesyłkę pocztą.

Doręczenia sądowe były realizowane w zasadzie w każdym miejscu, gdzie adresata udało się zastać. W przypadku nieobecności dopuszczalne było doręczenie do rąk należącego do rodziny dorosłego domownika, ewentualnie gospodarza lub wynajmującego, jeśli osoby te były gotowe do przyjęcia pisma. Co do zasady doręczenia były niedopuszczalne w niedziele ani w dni świąteczne, ani też w porze nocnej.

Strona zlecająca komornikowi doręczenie miała obowiązek przedstawić oryginał pozwu oraz tyle kopii, ilu było adresatów.

Doręczenia publiczne były dopuszczalne w przypadkach, gdy: miejsce przebywania strony nie było znane, doręczenie zagraniczne było niemożliwe do wykonania lub dotyczyło doręczenia w mieszkaniu osoby, która nie podlegała władzy sądowej.

Bronisław Stelmachowski stwierdził, że „doręczenie publiczne w rzeczywistości nie jest doręczeniem, lecz tylko fikcją doręczenia”, co podkreślało rozumienie tej formy doręczania jako działania zastępczego, którego celem była ochrona prawna powoda, w sytuacji trudności z doręczeniem dokumentów pozwanemu. Na publiczne doręczenie zezwolenie musiał wydać sąd prowadzący sprawę. Było ono realizowane przez wywieszenie na tablicy sądowej, a jeśli pismo zawierało wezwanie, to należało je dwukrotnie zamieścić w „Monitorze Polskim”. Ponadto sąd mógł zarządzić dodatkową publikację w innych pismach (nawet kilkakrotnie). W założeniach nowego projektu kodeksu postępowania cywilnego, nad którym rozpoczęto

⁵ Por. B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na górnym śląsku*, Poznań 1928, s. 51, 52, 95-123.

prace w okresie II Rzeczypospolitej, przyjęto zasadę oficjalności doręczeń i wobec tego miały one być realizowane przez organy rządowe⁶. Taka forma rozumiana była jako nowoczesna i gwarantująca obu stronom prawo do sądu.

Na mocy RozpPr k.p.c. uregulowano w jednolity sposób procedurę cywilną na terenie całej Polski w ówczesnych granicach. Zagadnienie doręczeń w postępowaniu cywilnym zostało uregulowane w art. 143–163 RozpPr k.p.c. Jako podstawowe sposoby doręczeń ustawa ta wskazywała doręczenia przez woźnych, komorników lub pocztę, a tam, gdzie usługi pocztowe nie zostały wprowadzone – przez organy gminy⁷. W związku z tym, że głównym przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania jest zagadnienie doręczeń pozwannemu (w szczególności osobom fizycznym), analiza RozpPr k.p.c. będzie dotyczyła tylko związanych z tym zagadnień.

Regulacja RozpPr k.p.c. przewidywała skuteczność doręczeń w miejscu zamieszkania strony, nawet jeśli przesyłka nie została odebrana (art. 145 RozpPr k.p.c.). Strony zobowiązane były do zawiadamiania sądu o każdej zmianie swego miejsca zamieszkania (art. 147 RozpPr k.p.c.). Przepisy te przewidywały, że doręczenia dokonuje się w mieszkaniu, biurze, lokalu przemysłowym lub handlowym, a jeśli ich brak, tam gdzie adresata się zastanie (art. 144 RozpPr k.p.c.). Doręczenia co do zasady dopuszczalne były w dni powszednie w porze dziennej (od godziny siódmej rano do dziewiątej wieczorem), a doręczenia w niedziele i dni ustawowo uznane za święta powszechne oraz w porze nocnej mogły być dokonywane tylko na podstawie zarządzenia kierownika sądu (art. 146 RozpPr k.p.c.). Doręczenia do osób prawnych realizowane były w lokalu biurowym do rąk którejkolwiek z osób uprawnionych do przyjmowania pism, a w razie niezastania takiej osoby, komukolwiek z personelu biurowego (art. 148 RozpPr k.p.c.). Już ówczesna regulacja przewidywała, że w przypadku niemożności doręczenia lub odmowy przyjęcia pisma właściwe jest pozostawienie zawiadomienia (poprzez przybicie go do drzwi mieszkania) dla adresata oraz złożenie pisma w urzędzie pocztowym lub lokalu gminy (art. 149 RozpPr k.p.c.). Biorąc pod uwagę przedmiot niniejszego opracowania, kluczowe są regulacje dotyczące doręczeń dla osób, których adres jest nieznany. W takim przypadku doręczenie miało nastąpić do rąk kuratora ustanowionego do zastępowania nieobecnego, kurator ustanawiany był przez przewodniczącego na wniosek strony, co związane było z dokonaniem publicznego obwieszczenia w lokalu gminy, a w sprawach większej wagi w piśmie urzędowym przeznaczonym do ogłoszeń oraz (według uznania)

⁶ S. Gołąb, *Projekty Polskiej Procedury Cywilnej. Powstanie-Uzasadnienie-Zdania Odrębne*, Kraków 1930, s. 14.

⁷ W. Piasecki, J. Korzonek, *Kodeks postępowania cywilnego i przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego z komentarzem uwzględniającym wszystkie przepisy pozostające w związku z procesem, materiały Komisji Kodyfikacyjnej, orzecznictwo Sądów Najwyższych b. państw zaborczych i polskiego oraz literaturę procesu cywilnego*, Miejsce Piastowe 1931, s. 440–463; E. Waśkowski, *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932, s. 195–197; L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu Postępowania Cywilnego (część pierwsza) i przepisów wprowadzających Kodeks Postępowania Cywilnego wraz z ustawami i rozporządzeniami dodatkowymi, tudzież umowami międzynarodowymi*, Kraków 1934, s. 350–384; J.J. Litauer, *Komentarz do Kodeksu Postępowania Cywilnego*, Warszawa 1933, komentarz do art. 143–163, s. 81–91; S. Goldsztein, *Uwagi do projektu kodeksu postępowania cywilnego*, Palestyna 1930, s. 241–253; J. Skąpski, *Przeoczenia w nowym kodeksie postępowania cywilnego*, Palestyna 1930, s. 525–531.

w gazetach. Koszty kuratora i ogłoszeń ponosiła strona, która zażądała jego ustanowienia (art. 153 RozpPr k.p.c.).

W określonych rodzajach spraw (alimentacyjnych i dotyczących ustalenia ojcostwa) przewodniczący przed ustanowieniem kuratora miał obowiązek przeprowadzenia dochodzenia, aby ustalić miejsce zamieszkania lub pobytu pozwanego. Przepisy w niektórych sytuacjach dopuszczały doręczenie przez obwieszczenie publiczne (art. 154 RozpPr k.p.c.). Doręczenia w ten sposób mogło być dokonane po uprawdopodobnieniu, że miejsce pobytu przeciwnika jest nieznane (art. 155 RozpPr k.p.c.).

Reasumując analizę regulacji obowiązującej w II Rzeczypospolitej, można stwierdzić, że przepisy te zakładały doręczenia dla osób fizycznych w miejscu ich zamieszkania, a jeśli to było niemożliwe, to tam gdzie adresata się zastało. W przypadku trudności z ustaleniem miejsca pobytu przepisy zakładały obowiązek ustanowienia kuratora, a pomocniczo – zawiadomienia zainteresowanego przez obwieszczenie publiczne. Zawiadomienia publiczne były jednak stosowane wyłącznie w sprawach innych niż doręczenie pozwu lub spraw, w których adresat miałby podjąć jakąś czynność procesową.

Warto zwrócić uwagę, że w tamtym czasie mobilność społeczeństwa była niska w porównaniu z dzisiejszymi realiami, a ludzie często mieszkali w jednym miejscu przez całe życie, co ułatwiało funkcjonowanie takich rozwiązań. Z istotnych uwag przywoływanych w ówczesnej literaturze znajdziemy głosy wskazujące, że proces cywilny powinien być dogodny zarówno dla sądu, jak i dla stron. Powinien być ukształtowany tak, żeby obywatel potrzebujący ochrony prawnej mógł z łatwością i szybko ją otrzymać, a sąd z łatwością i bez zbędnego wysiłku ją okazać. Proces nie może być zbyt przewlekły, skomplikowany ani zbyt drogi. Pojawiały się również głosy, że proces powinien spełniać postulat ekonomii procesowej objawiającej się szybkością, prostotą i troską o niskie koszty⁸.

Rozwiązania wprowadzone przez RozpPr k.p.c. komentowane były w literaturze tamtego okresu. Powstawały pytania dotyczące tego, jak należy postąpić, kiedy pozwu nie udaje się doręczyć wskutek wskazania niewłaściwego adresu strony pozwanej. Odpowiedzią było stwierdzenie, że jeśli adres okazywał się nieprawidłowy, to sąd powinien był wezwać powoda do uzupełnienia braku poprzez wskazanie właściwego adresu pod rygorem zwrotu pozwu⁹. W piśmiennictwie rozważano zagadnienia takie jak zakres zastosowania przepisów dotyczących doręczenia w postępowaniu egzekucyjnym, a także możliwości wydania tytułu wykonawczego na podstawie nakazu zapłaty wydanego przeciwko kilku pozwanym w sytuacji, gdy doręczenia dokonano tylko względem jednego z nich. Na oba pytania odpowiedzi były pozytywne¹⁰. Rozważano również zagadnienia dotyczące konieczności zawiadomienia współwłaściciela w przypadku egzekucji z nieruchomości. Wskazywano, że nie jest to

⁸ Por. E. Waśkowski, *System procesu cywilnego. Wstęp teoretyczny*, Wilno 1931, s. 103–105.

⁹ F. Kornhauser, F. Zadrowski, „Polski Proces Cywilny” 1934, s. 211–212.

¹⁰ A.W. Bartz, „Polski Proces Cywilny” 1934, s. 535–537.

konieczne podczas prowadzenia takiego postępowania z uwagi na fakt, że nie wymaga to podjęcia obrony ich praw¹¹. Na gruncie problematyki doręczeń powstawały krytyczne głosy dotyczące regulacji art. 145 RozpPr k.p.c., który zobowiązywał stronę do obrania miejsca zamieszkania do doręczeń w miejscowości będącej siedzibą sądu. Dotyczyło to np. sytuacji postępowań przed Sądem Najwyższym z siedzibą w Warszawie. Strony miały obowiązek obrania adresu w Warszawie, nawet jeśli rzeczywiście mieszkali na rubieżach II Rzeczypospolitej, ponieważ Sąd Najwyższy swoją właściwością miejscową obejmował cały kraj¹².

1.2. Doręczenia na gruncie k.p.c. w jego pierwotnym brzmieniu

Regulacje te zawarte w RozpPr k.p.c. zostały zastąpione z dniem 1 stycznia 1965 r. wraz z wejściem w życie obecnego k.p.c. Z uwagi na dynamiczne zmiany społeczne i gospodarcze na przestrzeni ostatniego stulecia nie sposób stracić z oczu tak istotnych elementów, jak dynamiczny wzrost mobilności społecznej, zmian miejsca zamieszkania przez obywateli w ciągu swojego życia, usprawnienie komunikacji, przystąpienie przez Polskę do Unii Europejskiej czy chociażby zjawisko, które stało się powszechne pod wpływem rozwoju technologii informacyjnych, jakim jest praca zdalna, a osoby ją wykonujące zyskały swoją nazwę – cyfrowych nomadów. Z tego właśnie powodu, analizując aspekt historycznych regulacji, należy pamiętać o dynamicznych zmianach, jakie zachodziły i zachodzą w społeczeństwie. Wracając jednak do rozważań odnoszących się do stanu prawnego ukształtowanego wskutek wejścia w życie obecnego k.p.c., to kluczowe są regulacje związane z obowiązkiem meldunkowym, które w tamtym czasie były zawarte w ustawie z dnia 14 lipca 1961 r., o ewidencji i kontroli ruchu ludności (Dz.U. nr 33 poz. 164 z późn. zm.) oraz Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 listopada 1961 r. w sprawie wykonywania obowiązku meldunkowego oraz prowadzenia ruchu ludności (Dz.U. nr 56 poz. 313 z późn. zm.). Przepisy te nakładały obowiązek zameldowania się w organie administracji na osoby, które w danej miejscowości przebywały dłużej niż trzy dni. Niedopełnienie tego obowiązku sankcjonowane było grzywną lub aresztem.

Przepisy k.p.c. w swoim pierwotnym kształcie zakładały, że doręczenia dokonywane są przez pocztę lub woźnych. Doręczenia nie mogły być dokonywane w dni uznane za wolne od pracy ani w porze nocnej, która trwała od godziny dwudziestej pierwszej do godziny siódmej. Miejscem realizowania doręczenia było mieszkanie lub miejsce pracy adresata, lub miejsce, gdzie się go udało zastać. Ówczesna regulacja zakładała, że jeśli doręczający nie zastanie

¹¹ H. Fruchs, „Polski Proces Cywilny” 1935, s. 248–249.

¹² A. Thon, *Kodeks postępowania cywilnego w świetle praktyki dwóch lat*, „Palestra” 1935, s. 113–128; S. Głąb, *Uwagi o „krytyce kodeksu postępowania cywilnego”*, „Palestra” 1936, s. 696–705; J. Skąpski, *Przeoczenia w kodeksie postępowania cywilnego*, „Głos Prawa” 1931, s. 1–9; Z. Fenichel, *O projekcie polskiej procedury cywilnej*, „Głos Adwokatów” 1927, s. 587–593.

adresata w mieszkaniu, mógł on doręczyć pismo sądowe dorosłemu domownikowi, a gdyby go nie było, to wtedy doręczano je administracji domu, dozorczy, sołtysowi, o ile osoby te nie były przeciwnikami adresata w sprawie i podjęły się oddania mu pisma. W przypadku doręczenia w miejscu pracy można było dokonać go osobie upoważnionej do odbioru pism. Jeśli niemożliwe było zrealizowanie doręczenia w żaden z powyższych sposobów, pismo należało złożyć w urzędzie pocztowym lub prezydium właściwej rady narodowej, a zawiadomienie umieścić na drzwiach mieszkania adresata lub w skrzynce listowej. W przypadku adresatów, których miejsce pobytu było nieznane, doręczenie dokonywane było przez sąd orzekający w sprawie do rąk kuratora ustanowionego na wniosek strony. Wniosek taki wymagał uprawdopodobnienia, że miejsce pobytu strony nie jest znane. O ustanowieniu kuratora obwieszczano publicznie w budynku sądowym i lokalu prezydium właściwej rady narodowej. Takie rozwiązania były spójne systemowo. Z jednej strony przepisy prawa zakładały obowiązek meldunkowy polegający na zgłaszaniu swojego miejsca zamieszkania, pod groźbą kary, a z drugiej strony adres zamieszkania był podstawowym miejscem doręczenia korespondencji sądowej. W marginalnych przypadkach osób, które nie realizowały obowiązku meldunkowego, powód miał możliwość wykazania braku adresu meldunkowego i zażądania ustanowienia kuratora.

Tak ukształtowana regulacja gwarantowała z jednej strony pewność skutecznego zawiadomienia pozwanego i prawo do obrony, a z drugiej strony powodowi zapewniała stosunkowo prosty mechanizm ustalenia miejsca zamieszkania pozwanego, dając realną możliwość dochodzenia swoich roszczeń.

Regulacja ta została uzupełniona jeszcze przez Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1970 r. w sprawie doręczania pism sądowych przez pocztę (Dz.U. nr 31 poz. 266). Doprecyzowano tam, że pismo po pozostawieniu zawiadomienia w drzwiach lub skrzynce adresata przechowuje się w oczekiwaniu na odbiór przez siedem dni. Można tam również znaleźć wytyczną dla doręczyciela, żeby w razie ustalenia, że adresat zmienił miejsce zamieszkania, zasięgnął informacji o nowym miejscu zamieszkania od osób, które są obecne pod adresem. Rozporządzenie zakładało też, że potwierdzenie odbioru przesyłki powinno nadejść do nadawcy w ciągu 14 dni od wysłania pisma.

1.3. Doręczenia na gruncie k.p.c. przez komorników sądowych i sądową służbę doręczeniową (1998–2013)

Kolejne nowelizacje k.p.c. przynosiły pewne modyfikacje w systemie doręczeń sądowych. Tak do art. 131 k.p.c. dodano, wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. nr 133 poz. 882), dalej „UoKSiE”, możliwość dokonywania doręczeń przez komorników sądowych. Początkowo przepis ten stosowany był

przez sądy powściągliwie i jedynie w wyjątkowych sytuacjach. Art. 2 ust. 4 pkt 1) UoKSiE dopuszczał, że komornik sądowy ma prawo doręczania zawiadomień sądowych, obwieszczeń, protestów i zażaleń oraz innych dokumentów za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty. Oznaczało to tyle, że z doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego mógł skorzystać każdy zainteresowany.

W odpowiedzi na pojawiające się problemy z doręczeniami sądowymi omawiany przepis art. 131 k.p.c. ewoluował kolejno w dniu 1 lipca 2000 r., kiedy w konsekwencji nowelizacji katalog sposobów doręczeń sądowych został rozszerzony o sądową służbę doręczeniową, która miała być utworzona w drodze rozporządzenia przez Ministra Sprawiedliwości.

Warty podkreślenia jest fakt, że pomysł ten doczekał się przepisów wykonawczych dopiero po kolejnej nowelizacji obowiązującej od 19 kwietnia 2010 r.¹³ poprzez wydanie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 maja 2011 r. w sprawie warunków organizacji oraz struktury sądowej służby doręczeniowej (Dz.U. nr 99 poz. 577). Dopuszczono również realizowanie doręczeń przez osoby zatrudnione w sądzie. Regulacja ta określała, że w strukturze sądów z budżetu sądu może zostać wydzielona sądowa służba doręczeniowa, którą tworzą pracownicy zatrudnieni do doręczania pism sądowych lub inni pracownicy sądu, z którymi zawarto umowę w przedmiocie doręczania pism sądowych jako dodatkowe zadanie. Na gruncie tego rozporządzenia do życia powołano jednostki sądowej służby doręczeniowej przy sądach rejonowych w: Wałbrzychu, Żywcu, Dzierżonowie, Kwidzynie, Starogardzie Gdańskim, Zduńskiej Woli, Tczewie, Ostródzie, Mińsku Mazowieckim, Lublinie (Lublin-Zachód), Iławie, Chojnicach, Malborku, Łęborku, Puławach oraz w Sądzie Okręgowym w Słupsku¹⁴. Propozycja ta była szeroko komentowana w mediach, gdzie z jednej strony

¹³ Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. nr 7 poz. 45).

¹⁴ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Wałbrzychu (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 99), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Żywcu (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 100), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Dzierżonowie (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 101), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Kwidzynie (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 229), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Starogardzie Gdańskim (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 228), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lipca 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Zduńskiej Woli (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 240), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 sierpnia 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Tczewie (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 249), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 sierpnia 2013 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Ostródzie (Dz.Urz. MS z 2013 r. poz. 248), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 stycznia 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Mińsku Mazowieckim (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 34), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 102), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 maja 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Iławie (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 103), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Chojnicach (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 105), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Malborku (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 119), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości

wskazywano na problemy operatora publicznego w terminowości doręczeń oraz zwracano uwagę na wysokie koszty realizowanych tą drogą doręczeń, w szczególności w przypadku seryjnych odbiorców korespondencji (instytucjonalnych), a z drugiej strony na niskie stawki oferowane pracownikom sądów, którzy mieliby realizować takie doręczenia, a także trudnościach organizacyjnych takiego projektu¹⁵. Projekt sądowej służby doręczeniowej nie odniósł jednak sukcesu i po wydaniu serii zarządzeń o jej utworzeniu w strukturach wskazanych wyżej sądów w 2013 i 2014 r. już w 2015 r. została wydana seria zarządzeń o ich zniesieniu. Z tego powodu instytucja sądowej służby doręczeniowej była marginalnym sposobem doręczeń pism sądowych, który został zniesiony, zanim zdążył zafunkcjonować.

1.4. Próba prywatyzacji doręczeń sądowych (2014–2023)

Ustawodawca poszukiwał rozwiązania narastającego problemu coraz niższej skuteczności doręczeń za pośrednictwem operatora publicznego. Z tego powodu zdecydowano się na dopuszczenie do dokonywania doręczeń poza operatorem publicznym również innego operatora pocztowego¹⁶. W 2013 r., w wyniku przetargu zorganizowanego przez Ministerstwo Sprawiedliwości, obsługę przesyłek sądowych przejęła Polska Grupa Poczтовая S.A. (podmiot powstały wskutek współpracy InPostu i RUCH-u), w konsekwencji czego realizowała ona doręczenia sądowe w okresie od początku 2014 r. do końca 2015 r. Rozwiązanie to z jednej strony wywołało zmiany w działalności Poczty Polskiej, która była bardzo szeroko krytykowana za nieudolnie prowadzoną działalność operacyjną, a z drugiej strony wiele zastrzeżeń budził sposób realizacji doręczeń przez Polską Grupę Poczтовую S.A.¹⁷ Należy jednak zwrócić uwagę, że decyzja ta wymogła na Poczcie Polskiej działania poprawiające konkurencyjność i przełamujące jej wiodącą pozycję na rynku usług pocztowych.

Jak się szybko okazało, pomysły te nie rozwiązały problemów związanych z doręczeniami pism sądowych, dlatego ustawodawca poszukując dalszych możliwości działań, zdecydował się na wprowadzenie modelu doręczeń sądowych z kluczową rolą komornika sądowego oraz

z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Łęborku (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 118), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 czerwca 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Rejonowym w Puławach (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 120), Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 czerwca 2014 r. w sprawie utworzenia sądowej służby doręczeniowej w Sądzie Okręgowym w Słupsku (Dz.Urz. MS z 2014 r. poz. 121).

¹⁵ patrz: *Doręczyciel zamiast listonosza* [online] <https://www.infor.pl/prawo/w-sadzie/postepowanie-sadowe/281428,Doreczyciel-zamiast-listonosza.html> [dostęp: 15.11.2025]; *Sąd dostarczy przesyłki, bo operator zawodzi. Na razie w Miastku, a być może też w Bytowie* [online] <https://bytow.naszemiasto.pl/sad-dostarczy-przesylki-bo-operator-zawodzi-na-razie-w/ar/c1-2216574> [dostęp: 15.11.2025].

¹⁶ patrz: *Co dalej z Poczta Polska* [online] <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1524487,1,co-dalej-z-poczta-polska.read> [dostęp: 15.11.2025]; *Pierwszy rok doręczania przesyłek pocztowych przez InPost – podsumowanie* [online] <https://www.rp.pl/w-sadzie-i-w-urzedzie/art12081311-pierwszy-rok-doreczania-przesylek-pocztowych-przez-inpost-podsumowanie> [dostęp: 15.11.2025].

¹⁷ *Przesyłka sądowa do odbioru w kiosku. Zgodnie z prawem* [online] <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Przesylka-sadowa-do-odbioru-w-kiosku-Zgodnie-z-prawem-3034945.html> [dostęp: 15.11.2025].

odszedł od zasady uznawania za doręczoną przesyłki, która była dwukrotnie awizowana przez operatora pocztowego. Uznanie za doręczoną podwójnie awizowanej przesyłki może mieć miejsce tylko w wąskich przypadkach w ramach elektronicznego postępowania upominawczego. Na marginesie należy wspomnieć, że ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 956) ustawodawca wprowadził również możliwość dokonywania doręczeń przez Policję lub Żandarmerię Wojskową. Dotyczy to spraw o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub o zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

2. Uwarunkowania konstytucyjne i międzynarodowe determinujące regulację doręczeń w postępowaniu cywilnym

Na gruncie uwarunkowań konstytucyjnych i zobowiązań międzynarodowych, które kształtowały i kształtują regulacje prawne omawianej materii, należy odwołać się do fundamentalnego aktu prawnego, jakim jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78 poz. 483 z późn. zm.), dalej „Konstytucja”. W zakresie realizacji prawa do sądu referują art. 45, 47 oraz 51 Konstytucji, które należy rozpatrywać w kontekście prawidłowego kształtu modelu doręczeń. Przepisy te dotyczą zagadnienia prawa do sądu. W myśl art. 45 Konstytucji każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki i w tym zakresie dyspozycja ta znajduje bezpośrednią korelację z regułami realizacji doręczeń w postępowaniu cywilnym. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że elementem prawa do sądu jest prawo do uruchomienia procedury przed sądem, co ma istotne znaczenie w kontekście reguł doręczania, ich sprawności i realnych szans na powodzenie w ramach obowiązujących procedur w taki sposób, aby móc rozpocząć prowadzenie postępowania. Jako inne elementy wymieniane są prawo do ukształtowania procedury sądowej tak, żeby była sprawiedliwa i jawna, a ponadto do uzyskania orzeczenia sądowego, czyli wiążącego rozstrzygnięcia sprawy¹. Prawo do sądu opisywane jest jako prawo samoistne, a więc takie, które nie jest narzędziem do realizowania innego konstytucyjnie gwarantowanego prawa, ale ma autonomiczny charakter. Jest też rozumiane jako możliwość zwrócenia się do sądu w sposób efektywny w każdej sprawie, w której jednostka tego wymaga². Przez prawo do sądu należy rozumieć możliwość do zwrócenia się do sądu ze swoją sprawą wraz z gwarancją rozpatrzenia tej sprawy w szybki sposób oraz wydaniem merytorycznego orzeczenia. Trzeba też zwrócić uwagę, że prawo do sądu oznacza zarówno prawo do wystąpienia ze swoją sprawą do sądu, aby wydał w rozsądnym terminie rozstrzygnięcie, jak i prawo do obrony, udziału w takim postępowaniu i gwarancje związane z podjęciem działań, aby zawiadomić osobę, której sprawa ma dotyczyć.

¹ P. Tuleja [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziejewicz, P. Tuleja, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2023, komentarz do art. 45.

² P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, wyd. II, Warszawa 2016, art. 45.

Wychodząc od zagadnienia prawa do sądu, które należy rozumieć również jako działania zmierzające do prawidłowego zawiadomienia pozwanego o wszczętym postępowaniu sądowym i zagwarantowania mu w ten sposób prawa do sądu w sposób realny, należy zwrócić uwagę na art. 47 Konstytucji stanowiący o granicy w działaniach, które należy podejmować w zakresie naruszania prywatności, aby zawiadomić osoby o toczącym się postępowaniu. Przepis ten wskazuje, że każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, a także do decydowania o swoim życiu osobistym. W świetle tego przepisu powstaje pytanie o to, jak daleko państwo może sięgać do informacji gromadzonych o danej osobie, aby zawiadomić ją o wszczętym postępowaniu cywilnym. W literaturze wskazuje się, że regulacje prawne powinny ograniczać ingerowanie w sferę prywatności w zakresie, w jakim dana osoba nie zrezygnowała z niego lub ze względu na ograniczenia, o których mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji, a więc takie, które są konieczne w demokratycznym państwie prawa dla jego bezpieczeństwa i porządku publicznego³. Uzupełnieniem tej regulacji jest jeszcze art. 51 Konstytucji, który koncentruje się na ujawnianiu danych osobowych oraz zasadach i podstawach ich gromadzenia. Komentatorzy wywodzą z tego przepisu źródło prawa do samookreślenia informacyjnego, a więc decydowania o tym, komu i na jakich zasadach dane mogą być udostępnianie. Prawo to podlega ograniczeniom, które muszą wprost wynikać z regulacji rangi ustawowej i jest to niezbędne w demokratycznym państwie prawnym⁴.

Tożsame regulacje znajdują się w kolejnym akcie prawnym, jakim jest Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.U. UE.C. z 2016 r. nr 202 str. 389). Zagadnienia ochrony danych osobowych i poszanowania życia prywatnego znajdują się w artykułach 7 i 8, zaś w zakresie prawa do sądu, sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy jest to art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Do pełnego obrazu regulacji o charakterze konstytucyjnym oraz międzynarodowym rzutujących na obraz i kształt opracowywanego zagadnienia należy jeszcze odwołać się do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. nr 61 poz. 284 z późn. zm.), dalej „Konwencja”. Kluczowy w tej materii pozostaje art. 6 Konwencji, który określa, że każdemu przysługuje prawo do sprawiedliwego procesu w rozsądnym terminie, a także prawo do obrony, które musi być w faktyczny sposób zapewnione poprzez informowanie o sprawie czy dostęp do akt. Konwencja w art. 8 odnosi się również do drugiej z ważnych wartości, jaką jest prawo do poszanowania życia prywatnego i zakaz ingerencji przez władzę publiczną w te prawa, o ile nie jest to konieczne w demokratycznym społeczeństwie.

³ M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, wyd. II, Warszawa 2023, komentarz do art. 47; K. Complak [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkońska, Warszawa 2014, komentarz do art. 47; P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, wyd. II, Warszawa 2016, komentarz do art. 47.

⁴ M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, komentarz do art. 51; P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, wyd. II, Warszawa 2016, komentarz do art. 51.

W orzecznictwie na tle EKPCz zwraca się uwagę na zagrożenie szybkości postępowania. Można przywołać orzeczenia ETPCz w sprawach Pholis przeciwko Grecji z 27 czerwca 1997 r. oraz orzeczenie Koenig przeciwko Niemcom z dnia 28 czerwca 1978 r.

Wobec powyższego na gruncie regulacji wskazanych w Konstytucji, Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz Konwencji jasno rysuje się zbieg dwóch wartości. Z jednej strony jest to prawo do sądu rozumiane jako gwarancja do udziału w sprawnie przeprowadzonym postępowaniu oraz prawo do merytorycznego rozstrzygnięcia w rozsądnym terminie, kiedy rzeczywiście zapewnione jest prawo do obrony. Z drugiej strony wartością jest ochrona prawa do prywatności, które może być naruszone tylko w sytuacji, kiedy dana osoba z ochrony tej zrezygnuje albo jest to dopuszczalne w uregulowanych prawem sytuacjach, o ile jest to konieczne w demokratycznym państwie prawnym. W związku z powyższym należy uznać, że prawidłowy kształt prawa do sądu polegającego na zapewnieniu udziału pozwanemu i zawiadomienia go o toczącym się postępowaniu powinien także uwzględnić z jednej strony jego prawo do prywatności, w szczególności w zakresie, w jakim nie chce go ujawnić, podając w przeznaczonych do tego rejestrach stosowne informacje, a z drugiej strony prawo do wszczęcia postępowania sądowego.

3. Aktualna regulacja doręczeń w postępowaniu cywilnym

Obecnie w polskim porządku prawnym funkcjonuje szereg różnych rozwiązań dotyczących doręczania korespondencji w postępowaniach cywilnych. Należy zwrócić uwagę, że system ten nie jest jednolity i w zależności od rodzaju postępowania uregulowany często całkowicie odmiennie. Mnogość rozwiązań dotyczących komunikacji na linii państwo–obywatel nie jest rozwiązaniem preferowanym i celowe byłoby ujednolicenie zasad doręczania korespondencji, co wpłynęłoby pozytywnie także na pewność sytuacji prawnej przez obywateli.

Aktualny model doręczeń sądowych w stosunku do osób fizycznych opiera się na kierowaniu przesyłki za pośrednictwem operatora pocztowego do adresata, przy czym ustawodawca przewidział szereg regulacji, które umożliwiają różne formy komunikacji w różnych rodzajach postępowań cywilnych. Przepisy odrębnie również przewidują skutki i sposoby doręczania korespondencji, w wielu przypadkach stwarzając możliwość stosowania komunikacji elektronicznej, jednak za pośrednictwem różnorodnych systemów teleinformatycznych¹.

3.1. Doręczenia sądowe do osób fizycznych w postępowaniu cywilnym

Podstawową formę dokonywania doręczeń do osób fizycznych regulują przepisy art. 131 i następne k.p.c. Ustanawiają one zasadę, że sąd dokonuje doręczeń przez operatora pocztowego, osoby zatrudnione w sądzie, sądową służbę doręczeniową lub za pośrednictwem komornika sądowego. Jak już wskazano wcześniej, sądowa służba doręczeniowa została w praktyce zniesiona. Wobec powyższego podstawowym narzędziem realizowania doręczeń jest operator pocztowy, a w niektórych sytuacjach komornik sądowy. Doręczenia realizowane przez osoby zatrudnione w sądzie w praktyce zdarzają się głównie w przypadku doręczeń dokonywanych w siedzibie sądu. W zakresie trybu realizacji doręczeń przez komornika sądowego wyczerpujące omówienie tej instytucji znajduje się we fragmencie niniejszego opracowania zatytułowanego: „Doręczenie przez komornika sądowego”. Dla pełnego wyczerpania

¹ J. Parafianowicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2025, komentarz do art. 131; T. Żyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, komentarz do art. 131; K. Weitz [w:] *Doręczenia w postępowaniu cywilnym. Komentarz do art. 131–147 k.p.c.*, red. M. Dziurda, T. Ereciński, Warszawa 2024, komentarz do art. 131.

tematu należy wspomnieć, że w określonych przypadkach doręczeń można dokonywać również przez Policję lub Żandarmerię Wojskową. Pomocniczym i uzupełniającym sposobem doręczania, który zyskuje coraz szersze zastosowanie, są doręczenia dokonywane za pośrednictwem systemów teleinformatycznych, wyczerpująco omówionych w niniejszym opracowaniu. W pierwszej kolejności zostanie omówiony podstawowy tryb doręczeń za pośrednictwem poczty oraz komornika sądowego, a następnie wszystkie tryby szczególne związane z konkretnymi, często wąsko specjalistycznymi rodzajami postępowań cywilnych.

W kwestii doręczeń do osób fizycznych w toku postępowania cywilnego art. 133 k.p.c. wskazuje, że dokonuje się ich osobiście w przypadku osób fizycznych lub jeśli adresat nie ma zdolności procesowej, to doręczenia dokonuje się do jego przedstawiciela ustawowego. Jeśli adresatem pisma jest przedsiębiorca wpisany do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, doręczenia dokonuje się na jego adres udostępniony w tej ewidencji, o ile przedsiębiorca nie wskazał innego adresu do doręczeń. W myśl art. 139 § 2¹ k.p.c., jeśli do przedsiębiorcy wpisanego do tego rejestru nie można doręczyć pierwszego pisma procesowego z uwagi na nieujawnienie w tej ewidencji zmiany adresu do doręczeń, pismo to doręcza się na adres zamieszkania. Nowelizacja wprowadzająca art. 139 § 2¹ k.p.c., a więc ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614) usunęła z porządku prawnego fikcję doręczenia pod adresem wskazanym w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Była ona konsekwencją uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006 r. (III CZP 103/06). Zwrócono w niej uwagę na to, że stosowanie takiego sposobu doręczenia powinno być związane z rozwiązaniem prawnym nakładającym obowiązek pouczenia przedsiębiorcy o skutkach prawnych rejestracji działalności i wskazania adresu, a w tym wypadku skuteczności realizacji doręczeń sądowych pod adres tam wskazany ze skutkiem doręczenia pomimo nieodebrania korespondencji². Domniemanie skuteczności doręczenia korespondencji w postępowaniu cywilnym do osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą pod adres wpisany do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej obowiązywało zatem w okresie od 1 lipca 1996 r. do 1 lipca 2023 r. W tym okresie można było również mówić o istnieniu rejestru adresów do doręczeń osobom fizycznym (w tym przypadku jawnym i dostępnym publicznie dla każdego zainteresowanego), które mogły być z powodzeniem wykorzystywane do inicjowania postępowań sądowych, a w dodatku były zagregowane w jedną wspólną bazę.

Ustawodawca wskazał też, że jeśli w sprawie ustanowiono pełnomocnika lub pełnomocnika do doręczeń, to dokonuje się je właśnie do tych osób. Jeśli chodzi o czas, kiedy dopuszczalne jest dokonywanie doręczeń, to określono, że w dni ustawowo wolne od pracy,

² Patrz: uzasadnienie do ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614) [online] <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2650> [dostęp: 13.11.2025].

a także w porze nocnej doręczać można tylko w wyjątkowych wypadkach za uprzednim zarządzeniem prezesa sądu, przy czym za godzinę nocną uważa się czas od godziny dwudziestej pierwszej do godziny siódmej (art. 134 k.p.c.). Przepisy prawa określają też, że doręczenia dokonuje się w mieszkaniu, miejscu pracy lub tam, gdzie adresata się zastanie, a na wniosek zainteresowanego do skrytki pocztowej (art. 135 k.p.c.). Strony mają również obowiązek zawiadamiać sąd o każdej zmianie miejsca swego zamieszkania (art. 136 k.p.c.). Odrębnie uregulowana jest kwestia doręczeń dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, funkcjonariuszy Policji i Służby Więziennej, gdzie doręczeń dokonują organy bezpośrednio przełożone (art. 137 k.p.c.).

Dalsze przepisy regulują sytuację, w której adresat nie odbiera przesyłki. Jeśli przyczyną tego jest fakt, że jest on nieobecny w mieszkaniu, doręczający, może doręczyć pismo sądowe dorosłemu domownikowi, a gdyby go nie było, to administracji domu, dozorczy domu lub sołtysowi, o ile tylko osoby te nie są przeciwnikami w sprawie i podjęły się oddania mu pisma. Jeśli doręczenie jest realizowane w miejscu pracy, to pismo można doręczyć osobie upoważnionej do odbioru (art. 138 k.p.c.). Jeżeli nadal niemożliwe jest doręczenie przesyłki, należy złożyć je w placówce pocztowej operatora, a w przypadku doręczenia w inny sposób – w urzędzie gminy. Jednocześnie jednak doręczający umieszcza w drzwiach mieszkania lub biura adresata lub w oddawczej skrzynce pocztowej pouczenie, gdzie i kiedy pismo należy odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu zawiadomienie należy powtórzyć. Pismo złożone w placówce pocztowej może odebrać adresat lub osoba upoważniona na podstawie pełnomocnictwa pocztowego. Procedura ta jednak nie prowadzi do uznania przesyłki za doręczoną i wymaga podjęcia kolejnych kroków. Jednak kiedy adresat odmawia przyjęcia pisma, doręczenie uważa się za dokonane. Wtedy doręczający zwraca pismo do sądu z adnotacją o odmowie jego przyjęcia.

Zgodnie z art. 139 § 3¹ k.p.c. pisma do osób reprezentujących podmioty wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, likwidatorów, prokurentów, członków organów, osób uprawnionych do powoływania zarządu, w razie niemożności dokonania doręczenia w sposób wskazany wyżej z uwagi na niezgłoszenie oświadczenia o zmianie adresu do doręczeń, pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że inny adres do doręczeń lub miejsce zamieszkania i adres są sądowi znane. Istotne jest również to, że sąd rejestrowy przy ogłoszeniu lub doręczeniu postanowienia o pierwszym wpisie poucza wnioskodawcę o skutkach zaniedbania ujawnienia w rejestrze tych zmian. Regulacja ta jest o tyle istotna, że w zakresie tematu niniejszego opracowania ustanawia ona swoisty rejestr adresów do doręczeń, chociaż w bardzo wąskim zakresie. Stanowi przykład istnienia w polskim porządku prawnym swoistego rejestru adresów do doręczeń dla pewnej grupy osób³. Należy zwrócić uwagę, że regulacja ta została wprowadzona na podstawie ustawy z dnia 26 stycznia

³ Postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z 29.11.2019 r., VIII Gz 248/19, LEX nr 2755268.

2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 398 z późn. zm.), a mimo to nie została szerzej skomentowana w piśmiennictwie⁴. Oczywiście pozostaje pytanie, o jakim zakresie skuteczności doręczeń na bazie tego domniemania można mówić, czy mowa tutaj o wszystkich doręczeniach, jakie mogą być dokonywane w postępowaniu cywilnym do osób fizycznych, które były zarejestrowane, czy doręczenia te mogą dotyczyć jedynie spraw związanych z postępowaniem rejestrowym czy działalnością tych osób w związku ze sprawami osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, którą reprezentują. Należy też zwrócić uwagę na fakt, że o ile przepis art. 139 § 3¹ k.p.c. ustanawia zasadę, że adres wskazany w Krajowym Rejestrze Sądowym przez określony krąg osób fizycznych pełniących funkcję w podmiotach tam wpisanych, uznaje się za aktualny w zakresie dokonywanych tam doręczeń, to trudno już mówić, że baza ta stanowi rejestr, ponieważ adresy te znajdują się w poszczególnych aktach rejestrowych i nie zostały skatalogowane i zebrane w jedną bazę danych. Pozostaje jednak zasygnalizować istnienie w polskim porządku prawnym takiego rozwiązania.

3.2. Doręczenie przez komornika sądowego

Regulacja o dokonywaniu doręczeń za pośrednictwem komornika sądowego na potrzeby postępowania cywilnego została wprowadzona w sposób systemowy ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 z późn. zm.). Regulacja ta wprowadziła zasadę, że jeśli pomimo dwukrotnej awizacji przesyłki nie zostanie ona odebrana przez adresata, to sąd musi zarządzić dokonanie doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego.

Jednak uprzedzając omówienie powstania tego rozwiązania, należy zwrócić uwagę, że istniało ono i miało zastosowanie do marginalnych sytuacji jeszcze przed wejściem w życie przywołanych przepisów. Już ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. nr 133 poz. 882) wprowadziła w art. 2 ust. 4 pkt 1 zadanie komornika sądowego polegające na doręczaniu zawiadomień sądowych, obwieszczeń, protestów i zażaleń oraz innych dokumentów za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty. Przepisy te pozwalały każdemu zainteresowanemu skierować do komornika wnioski o dokonanie doręczenia za jego pośrednictwem. W przypadku korespondencji sądowej, w sytuacjach, które mogły wzbudzać wątpliwości co do doręczenia, sąd mógł posiłkować się tą instytucją, co miało zastosowanie względnie rzadko, ale dawało dodatkowe narzędzie w toku postępowania

⁴ Patrz: J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I i II, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, komentarz do art. 139.

cywilnego. Co więcej tamta regulacja przewidywała możliwość realizowania doręczenia również na rzecz innych podmiotów zainteresowanych przeprowadzeniem takiej czynności.

Wracając jednak do nowelizacji, która zaczęła obowiązywać 7 listopada 2019 r., to zgodnie z uzasadnieniem do ustawy wprowadzającej obowiązek realizacji doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego⁵ w przypadku niepodjęcia przez adresata korespondencji sądowej wskazano, że doręczyciel pocztowy nie ma ani uprawnień, ani obowiązku prowadzić dochodzenia, aby ustalić, czy i kto przebywa pod wskazanym adresem. Podnoszono też, że liczba sytuacji, w których pierwsze pismo procesowe jest zwracane bez doręczenia, jest znacząca w skali całego sądownictwa, a wynika to chociażby z faktu, że część mieszkańców w mniejszych miejscowościach przebywa na stałe poza Polską i nie zgłasza tego faktu organom ewidencji ludności. Co więcej, sąd oceniając dopuszczalność uznania pisma za doręczone, nie ma możliwości rozróżnienia takiej sytuacji, w której pozwany celowo nie odbiera korespondencji, od sytuacji, w której w pozwie wskazano nieaktualny adres. Mechanizmem prawnym mającym korygować nieprawidłowości miała być instytucja wniosku o przywrócenie terminu do złożenia środków zaskarżenia, z uwagi na brak możliwości udziału w sprawie. Wskazano również, że sądy zbyt często prowadziły procesy w istocie fikcyjne, oparte na bezpodstawnym uznawaniu za doręczone pism, które w rzeczywistości kierowane były na fałszywe adresy. Wskazano też, że rozwiązaniem może być doręczanie pism przez komornika, co może być szybkie, pewne i stosunkowo tanie i może dać szerszą informację co do faktycznego miejsca pobytu adresata⁶.

Wskazawszy na te motywy, ustawodawca odszedł od modelu, w którym pierwsze pismo w postępowaniu może zostać uznane za doręczone po dwukrotnym awizowaniu, i zdecydował się na realizowanie w takiej sytuacji doręczeń za pośrednictwem komorników sądowych.

W pierwotnym kształcie, a więc od 7 listopada 2019 r., regulacja zakładała, że komornik dokonuje doręczenia w terminie 14 dni od otrzymania zlecenia. Wskazano też, że jeśli adresata nie zastano przy próbie doręczenia, komornik ustala, czy adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem. W tym celu komornikowi sądowemu przyznano w ramach tego postępowania uprawnienie z art. 761 § 1¹ pkt 13 k.p.c.⁷, na podstawie którego może on żądać informacji niezbędnych do zapewnienia prawidłowego toku postępowania od innych osób

⁵ M. Dziurda, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 3a; A. Antkiewicz [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski, wyd. II, Warszawa 2024, komentarz do art. 3a; B. Falkowski [w:] A. Grajewski, J. Prasałek, M. Rączkowski, M. Simbierowicz, T. Skoczylas, M. Świtkowski, B. Falkowski, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, wyd. IV, LEX/el. 2025, komentarz do art. 3a.

⁶ Patrz: uzasadnienie do ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 z późn. zm.) [online] <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3137> [dostęp: 15.11.2025].

⁷ A. Leleniewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, red. J. Świeczkowski, Warszawa 2025, komentarz do art. 761.

nieuczestniczących w postępowaniu. Innymi słowy komornik sądowy w ramach czynności doręczenia uzyskał uprawnienie do rozpytywania napotkanych w toku czynności doręczenia osób o adresata, do którego kierowana jest korespondencja.

Należy zwrócić uwagę, że ewentualną sankcją, jaką komornik może zastosować względem osoby uchylającej się od odpowiedzi, jest nałożenie grzywny przewidzianej w art. 762 k.p.c.. Nałożenie grzywny wymaga wydania postanowienia, ustalenia danych osobowych i adresowych napotkanej osoby, co z uwagi na realia społeczne (szczególnie w dużych aglomeracjach miejskich) jest trudne do wykonania. Trzeba też pamiętać, że pomimo iż komornikom sądowym przyznano prawo do legitymowania osób uczestniczących w postępowaniach, to nie mogą oni stosować w ramach doręczenia korespondencji innego przymusu, a więc, aby wylegitymować osobę uchylającą się takiemu obowiązkowi, konieczne byłoby wezwanie policji. Dopiero po uzyskaniu danych osobowych (w tym adresu) możliwe będzie zastosowanie sankcji przewidzianej w art. 762 k.p.c. wobec osoby napotkanej na klatce schodowej czy sąsiada uchylających się od udzielenia odpowiedzi.

Warto również zwrócić uwagę, że w literaturze i orzecznictwie wskazuje się, że grzywna taka ma charakter przymuszający, a nie sankcyjny. Działania te wydają się nieproporcjonalne w stosunku do osób trzecich, które nie są w żadnym stopniu związane ze sprawą. W dodatku należy pamiętać, że często sąsiedzi boją się udzielać informacji, nie chcąc ryzykować zepsucia relacji z osobą, która mieszka tuż obok nich. Jest to częsta motywacja do udzielania wymijających i niejednoznacznych informacji. Ostatnim elementem jest fakt, że komornicy sądowi realizują czynności w godzinach, w których większość adresatów (i ich sąsiadów) wychodzi z domu w ramach swoich aktywności społecznych, edukacyjnych czy zawodowych. Tak zebrane informacje komornik wciąga do protokołu z czynności doręczenia.

Jeśli próba doręczenia okaże się bezskuteczna, a zgodnie z ustaleniami komornika adresat zamieszkuje pod podanym adresem, umieszcza się w oddawczej skrzynce pocztowej zawiadomienie o podjętej próbie doręczenia wraz z informacją o możliwości odbioru pisma w kancelarii komorniczej oraz pouczeniem, że należy je odebrać w terminie 14 dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. Jeżeli pod adresem zastano dorosłego domownika, to poucza się go o możliwości odbioru pisma przez adresata we wskazanym terminie (art. 3a ust. 3 UoKS). Na gruncie tej regulacji powstaje problem, w jakich sytuacjach komornik powinien pozostawić zawiadomienie i co stanowi informację, że adresat zamieszkuje pod adresem, wystarczającą do uznania przez sąd skuteczności doręczenia pisma procesowego. Praktyka pokazuje, że podejmowane próby doręczenia korespondencji, szczególnie w dużych ośrodkach miejskich, wyglądają tak, że ani adresat, ani sąsiedzi nie są obecni w swoich domach. W takim wypadku nie da się stwierdzić, że adresat mieszka pod adresem, a w konsekwencji pozostawić zawiadomienia. Sytuacja taka może mieć miejsce, kiedy osoba mieszka pod adresem, ale regularnie w ciągu dnia wychodzi do pracy i nikt nie jest w stanie potwierdzić faktu zamieszkiwania przez nią w danym miejscu. Może to

prowadzić do sytuacji, w której prawidłowe próby doręczenia nie doprowadzą do jego realizacji i nawet jeśli osoba taka będzie chętna odebrać korespondencję, to prawdopodobnie nigdy nawet się o niej nie dowie.

Jeśli komornik ustalił, że adresat zamieszkuje pod adresem i pozostawił zawiadomienie, to po upływie 14-dniowego terminu pismo uważało się za doręczone w ostatnim dniu terminu i było zwracane przez komornika do zlecającego.

W myśl przepisów, jeśli próba doręczenia była bezskuteczna, a zgodnie z ustaleniami komornika adresat nie zamieszkuje pod adresem, to pismo po prostu podlega zwrotowi do osoby zlecającej. W obu przypadkach komornik udziela informacji o dokonanych ustaleniach zlecającemu oraz przesyła odpis protokołu. Jak już wyżej wskazano, ustawodawca nie rozstrzygnął sytuacji, w której nie udało się ani potwierdzić, że adresat mieszka, ani uzyskać informacji, na podstawie których można stwierdzić, że nie mieszka pod adresem. W zakresie regulacji zawartej w art. 3a oraz 3b UoKS, na podstawie kolejnej nowelizacji, która weszła w życie 15 kwietnia 2023 r.⁸ ustawodawca zdecydował się doregulować kilka kwestii formalnych. Przede wszystkim doprecyzowano, że do wniosku o doręczenie komornikowi przedkłada się zobowiązanie sądu, a także wskazano, że jeśli wnioskodawca przedkłada zobowiązanie adresowane do pełnomocnika, to stanowi to wykazanie umocowania do wystąpienia z wnioskiem. Uzasadnieniem tej nowelizacji było ograniczenie formalizmu w postępowaniu w przedmiocie doręczenia korespondencji, który je wydłużał. Dotychczas wnioski o doręczenie wymagały przedłożenia pełnomocnictwa, jeśli strona była reprezentowana, co generowało kolejny wydatek. Formalizm ten ustawodawca zdecydował się ograniczyć, rezygnując z obowiązku wykazywania umocowania, o ile zarządzenie o doręczeniu przesyłki za pośrednictwem komornika sądowego zostało zaadresowane na tego właśnie pełnomocnika. W nowelizacji wyjaśniono, że pełnomocnik ma obowiązek przedłożyć zarządzenie sądu, ponieważ w ten sposób ograniczono samowolne działania wnioskodawców, którzy wnosili o doręczenie pod adresem innym niż wskazany przez sąd w zarządzeniu⁹. Ustawodawca wprowadził również art. 3a ust. 1b UoKS, który określił, że jeśli komornik otrzymał wniosek o doręczenie korespondencji pod adres, o którym komornik z urzędu wie, że jest nieaktualny, to ten od razu realizuje doręczenie pod aktualnym adresem (o ile znajduje się on w rewirze tego komornika) lub zwraca pismo, informując o dokonanych ustaleniach (co jest czynnością zdecydowanie częstszą). Przepis ten miał rozwiązać problem, kiedy komornik miałby udawać się na podstawie wniosków kolejnych wierzycieli lub tych samych wierzycieli, ale w kolejnych sprawach, w sytuacji kiedy np. budynek, którego dotyczy doręczenie, został wyburzony albo

⁸ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614).

⁹ Patrz: uwagi dotyczące stwierdzania przez komornika tego, czy adresat zamieszkuje, czy nie zamieszkuje pod adresem wskazanym we wniosku.

komornik ustalił, że pod adresem mieszka już inna osoba lub adresat odbiera korespondencję pod innym adresem (co jest znane komornikowi z innych prowadzonych postępowań).

Kolejną zmianą było doprecyzowanie, że zawiadomienie – w przypadku ustalenia, że adresat zamieszkuje pod danym adresem – poza skrzynką pocztową adresata może być pozostawione w drzwiach lub innym odpowiednim miejscu (z uwagi na fakt, że w wielu miejscach takich skrzynek nie ma). Nowelizacja umożliwiła doręczenie pisma dorosłemu domownikowi adresata, którego komornik zastaje na miejscu, chyba że z pisma wynika, że ma zostać doręczone do rąk własnych. Przed nowelizacją czasem dochodziło do sytuacji, kiedy komornik, udawszy się pod adres, zastawał małżonkę dłużnika, którą informował o korespondencji, pozostawił awizo, a adresat musiał potem udać się do kancelarii, żeby odebrać przesyłkę.

Na marginesie trzeba dodać, że w procedurze doręczeń korespondencji przez komorników problematyczne jest także zagadnienie odebrania korespondencji przez adresata. Trudności wynikają z tego, że od 2019 r., a więc wejścia w życie UoKS zmianie uległa struktura zatrudnienia, a kancelarie komornicze uległy rozdrobnieniu oraz zmniejszyły ilość zatrudnianych pracowników. Wiele kancelarii to kancelarie jednoosobowo prowadzone przez komornika sądowego, który siłą rzeczy, będąc w terenie, z kolejnymi przesyłkami, czy w ramach innych ustawowych zadań, nie może być obecny w tym samym czasie w swojej kancelarii, żeby wydać korespondencję osobie, która chciałaby ją odebrać. Z tego względu dla osoby zainteresowanej odbiór korespondencji z kancelarii komornika może być utrudniony o wiele bardziej niż odbiór z placówki pocztowej operatora publicznego. Problemem może być nie tylko ograniczona dostępność czasowa, ale również lokalizacja kancelarii. W skrajnych przypadkach kancelaria komornika, z której adresat musi odebrać przesyłkę, może stanowić bardzo duże wyzwanie. Jako przykład może służyć kancelaria komornika znajdująca się w Wejherowie, w której przesyłkę do odbioru ma adresat z Helu. Oznacza to, że musi pokonać ponad 60 km i dostosować termin odbioru do godzin, w których komornik sądowy taką przesyłkę może wydać.

Warto zwrócić uwagę na coraz powszechniejsze stosowanie instytucji doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego. Od dnia wprowadzenia tej instytucji liczba tego rodzaju czynności lawinowo rośnie i w 2024 r. było to już ponad 500 000 spraw o doręczenie korespondencji¹⁰. Problemy związane z tą instytucją obrazuje chociażby petycja jednej ze spółdzielni mieszkaniowych, która zgłasza w niej problemy z dokonywaniem doręczeń do mieszkańców bloków, którzy nie regulują swoich zobowiązań¹¹.

¹⁰ Na bazie opracowań własnych autora prowadzonych w oparciu o sprawozdania MS-Kom23.

¹¹ https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k11/petycje/2024-3/1112824/p11_128_24_materiał_do_petycji.pdf

3.3. Ustalenie nowego adresu przez komornika sądowego

Ustawodawca przewidział dalsze kroki w sytuacji, w której komornik ustali, że adresat nie mieszka pod wskazanym adresem. W takiej sytuacji zastosowanie ma art. 3b UoKS, zgodnie z którym w przypadku ustalenia, że adresat nie zamieszkuje we wskazanym miejscu, zlecający może wnieść o podjęcie czynności zmierzających do ustalenia aktualnego adresu zamieszkania adresata¹². Wniosek taki podlega rygorom przewidzianym dla pisma procesowego oraz uiszczeniu odpowiedniej opłaty. Na jego podstawie komornik zobowiązany jest do podjęcia czynności, aby ustalić aktualny adres zamieszkania. W tym celu w pierwotnym brzmieniu tych przepisów, a więc od 7 listopada 2019 r. komornik sądowy został wyposażony w znane z postępowania egzekucyjnego narzędzia, wymienione w art. 761 § 1¹ pkt. 3–6 k.p.c. Przepis ten określa podmioty, od których komornik może żądać informacji o aktualnym adresie adresata. Są to: organy podatkowe, organy rentowe, banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Katalog podmiotów, do których komornik sądowy może się zwracać, jest więc zamknięty i jednocześnie bardzo wąski. Co szczególnie symptomatyczne, wśród rejestrów brakuje możliwości pozyskiwania danych z podstawowego źródła, jakimi są: baza PESEL, rejestr wyborców czy bazy danych operatorów telefonii komórkowych, aktualizowane przez samych zainteresowanych.

Ustawodawca zareagował na pojawiające się w praktyce sytuacje, kiedy z kierowanych zapytań nie wynikały aktualne informacje, chociażby z uwagi na to, że adresat nie dbał o to, żeby je aktualizować lub celowo wskazywał w rejestrach inne adresy niż właściwy adres swojego zamieszkania. Problemy te doprowadziły do wejścia w życie w dniu 15 kwietnia 2023 r. nowelizacji, która dopuściła możliwość użycia przez komornika sądowego informacji posiadanych z urzędu, jeśli komornikowi znany jest aktualny adres zamieszkania adresata. Chodzi np. o sytuację, kiedy w żadnym rejestrze adresat nie wskazał aktualnego adresu, a komornik otrzymuje wniosek o doręczenie pod nieaktualny adres. Czynności okazują się bezskuteczne, a komornik jednocześnie np. prowadzi postępowanie o opuszczenie i opróżnienie innego lokalu zajmowanego przez adresata lub w toku innych postępowań osoba taka wskazała swój inny adres. Wtedy komornik może pozyskać te informacje i wykorzystać na potrzeby postępowania w przedmiocie doręczenia.

¹² B. Falkowski [w:] A. Grajewski, J. Prasalek, M. Rączkowski, M. Simbierowicz, T. Skoczylas, M. Świtkowski, B. Falkowski, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, wyd. IV, LEX/el. 2025, komentarz do art. 3b; A. Antkiewicz [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski, wyd. II, Warszawa 2024, komentarz do art. 3b; M. Dziurda [w:] *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 3b.

3.4. Doręczenia korespondencji w postępowaniu cywilnym za pośrednictwem komornika sądowego (2023–2025)

Idea, która przyświecała ustawodawcy, z założenia była słuszna. U podstaw stworzenia tej instytucji z jednej strony leżały problemy z doręczeniami realizowanymi przez operatora publicznego, a kolejne próby polegające na zmianie doręczyciela przesyłek sądowych w postaci PGP S.A. również wywołały krytykę opinii publicznej. Próby powołania sądowej służby doręzeniowej także skończyły się niepowodzeniem. Pierwotny pomysł z domniemanem skutecznego doręczenia po podwójnej awizacji zawierał błędne założenie, że adresy w bazie meldunkowej są aktualne, a z drugiej strony sąd miał obowiązek doręczyć korespondencję pod adres wskazany w pozwie przez powoda, nie zweryfikowawszy nawet, czy ten adres ma uzasadnienie faktyczne. Tą drogą ustawodawca wycofał się z fikcji doręczenia po podwójnym awizowaniu przesyłki i wprowadził właśnie procedurę doręczania korespondencji sądowej przez komornika. To rozwiązanie okazało się instytucją nader sformalizowaną, w której próby doręczenia przesyłki podejmowane są w ramach jednej sprawy pod różnymi, kolejno ustalonymi przez komornika adresami. Warto też zwrócić uwagę, że w praktyce postępowanie o realizację jednego doręczenia wraz z ustaleniem adresu trwa wiele miesięcy, co w radykalny sposób wydłuża postępowania, niejednokrotnie nawet o całe lata. Z tych względów postulatem *de lege ferenda* powinno być, w przypadku chęci pozostania przez ustawodawcę przy tej instytucji, przemodelowanie systemu doręczeń tak, żeby stał się bardziej wydajny, po pierwsze poprzez rozszerzenie możliwości działania komornika w celu ustalenia adresu, a być może poprzez rozpoczęcie procedury poszukiwania adresu jako pierwszego etapu doręczania pozwu lub jeszcze na etapie przedsądowym¹³.

Interesujący skutek w praktyce przyniósł przepis art. 139¹ § 1¹ k.p.c.¹⁴, który dopuścił uznanie przesyłki za doręczoną, jeśli pomimo nieodebrania korespondencji aktualność korespondencji wskazanego w pozwie adresu nie budzi wątpliwości. Na gruncie tego przepisu (wszedł w życie z dniem 1 lipca 2023 r.) podmioty będące powodami w postępowaniach rozpoczęły szereg inicjatyw, które miały wykazać aktualność adresu. Na porządku dziennym było załączanie raportów detektywistycznych, których celem jest wykazanie przed sądem aktualności adresu zamieszkania, czy przedkładanie innych dokumentów prywatnych. Interesującym i ciekawym zjawiskiem stało się także kierowanie pieniężnego przekazu pocztowego na adres pozwanego. W praktyce adresat taki odbiera przekaz pieniężny nadany

¹³ Rozważania te pozostają aktualne również w zakresie pozasądowego rozwiązywania sporów. Jeśli w toku sprawy okazuje się, że powód nie znał aktualnego adresu pozwanego, to tym samym nie był w stanie skutecznie skierować przedsądowego wezwania do zapłaty, skoro nie był w stanie ustalić aktualnego adresu pozwanego na potrzeby postępowania przed sądem. Z tych względów być może powód, analogicznie jak posiada możliwość pozyskania adresu z bazy PESEL osoby, względem której zamierza wytoczyć powództwo, powinien móc zażądać poczynienia takich ustaleń bezpośrednio u komornika.

¹⁴ J. Parafianowicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39), t. I*, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2025, komentarz do art. 139¹ § 1¹.

przez powoda i kwituje odbiór przesłanej tak kwoty, a powód przedkłada takie pokwitowanie do sądu jako dowód na aktualność adresu pozwanego. Pomysł ten, o ile skuteczny, dyskredytuje instytucję doręczenia w obecnym kształcie.

Na marginesie opisywanych praktyk, przy obecnej regulacji nietrudno wyobrazić sobie sytuację, kiedy pozwany nie odbiera korespondencji, są trudności z ustaleniem jego aktualnego adresu, a w tym samym czasie, w tym samym sądzie prowadzone może być inne postępowanie (którego wynikiem jest zainteresowany), w którym uczestniczy i odbiera korespondencję pod wskazanym adresem. Innym przykładem może być również odnotowana w praktyce sytuacja, w której pozwany nie odbiera korespondencji, podawszy w urzędach kolejne różne adresy, w tym czasie sąd dokonuje kolejnych prób doręczenia, a w międzyczasie pozwany zamawia akta w czytelni sądu, zapoznaje się z nimi i dalej unika wdania się w spór, uniemożliwiając nadanie biegu sprawie, o której ma pełną wiedzę.

3.5. Ustanowienie kuratora z uwagi na niedoręczenie pozwu oraz instytucja obwieszczenia publicznego

Należy pokreślić, że w przypadku nieskutecznego doręczenia korespondencji możliwe jest ustanowienie kuratora. Zgodnie z art. 144 k.p.c.¹⁵ przewodniczący ustanawia go, jeżeli wnioskodawca uprawdopodobni, że miejsce pobytu strony nie jest znane. Przewodniczący publicznie ogłasza ustanowienie kuratora w budynku sądowym i lokalu wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a w sprawach większej wagi może dokonać ogłoszenia również w prasie. W przypadkach mniejszej wagi (gdzie nie jest konieczne podjęcie obrony praw strony¹⁶) dopuszczalne jest zastosowanie art. 145 k.p.c., zgodnie z którym, jeśli ustanowienie kuratora nie jest wymagane, pismo doręcza się stronie, której miejsce pobytu nie jest znane, przez wywieszenie w budynku sądowym.

Co do zasady doręczenie jest konieczne, po wyczerpaniu prób doręczeń realizowanych na adresy wskazane przez powoda lub te, które zostaną ustalone przez komornika sądowego w ramach doręczenia komorniczego. Jeśli żadne z doręczeń nie będzie skuteczne, a z okoliczności sprawy nie będzie wynikało, że adresat pod danym adresem mieszka, ale po prostu nie podejmuje korespondencji, to wtedy zastosowanie znajdzie właśnie regulacja dotycząca ustanowienia kuratora.

¹⁵ J. Parafranianowicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2025, komentarz do art. 144; D. Rydlichowska, *Rola kuratora dla doręczeń w postępowaniu cywilnym w kontekście zabezpieczenia interesu reprezentowanej strony*, *Palestra* 2016, nr 3, s. 26–32; A. Kościółek, *Z problematyki ustanowienia kuratora procesowego dla osoby nieznanej z miejsca pobytu*, „*Przegląd Sądowy*” 2015, nr 5, s. 56–67.

¹⁶ K. Weitz [w:] *Doręczenia w postępowaniu cywilnym. Komentarz do art. 131–147 k.p.c.*, red. M. Dziurda, T. Ereciński, Warszawa 2024, komentarz do art. 145.

3.6. Doręczenia za pośrednictwem systemu elektronicznego

Kierunek rozwoju doręczeń elektronicznych w toku postępowania sądowego wydaje się odpowiadać obecnym zmianom społecznym oraz technologicznym. Ustawodawca również zauważył tę możliwość w realizowaniu komunikacji w toku postępowań sądowych. W ten sposób od dnia 1 stycznia 2010 r. w konsekwencji wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 9 stycznia 2009 r. (Dz.U. nr 26 poz. 156 z późn. zm.) wprowadzono do porządku prawnego elektroniczne postępowanie upominawcze. Przepisy te zakładały, że postępowanie będzie prowadzone przy użyciu systemu teleinformatycznego, a powód będzie wnosił pozew i dalsze pisma drogą elektroniczną.

Regulacja ta dopuszcza również komunikację drogą elektroniczną przez pozwanego. W zakresie tego zagadnienia należy zwrócić uwagę na ewolucję zagadnienia doręczeń korespondencji na gruncie elektronicznego postępowania upominawczego. Zgodnie z art. 499 k.p.c.¹⁷, do którego referował art. 502¹ k.p.c., sąd nie może wydać nakazu, jeśli miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdy doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. Jeśli okoliczności te zostaną ustalone później, to sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Regulacja ta została zmodyfikowana na podstawie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 z późn. zm.). Na gruncie znowelizowanych przepisów (uchylenie art. 499 § 1 pkt 4 k.p.c.) przypadek, w którym miejsce pobytu pozwanego nie jest znane lub doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju, przestał być negatywną przesłanką do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Nie stanowi to podstawy do jego uchylenia z urzędu. W miejsce tego przepisu dodano art. 505²⁸ k.p.c.¹⁸, który wprowadził regulację, że nakaz zapłaty nie może zostać wydany, jeśli doręczenie miałoby nastąpić poza granice kraju. Ponadto art. 505²⁹ k.p.c. oraz art. 505³⁴ k.p.c. wyłączyły w elektronicznym postępowaniu upominawczym regulację z art. 139¹ k.p.c., a ponadto wprowadziły zasadę, że nakaz zapłaty uznaje się za doręczony, o ile adres, pod którym pozostawiono zawiadomienia, jest zgodny z adresem ujawnionym w rejestrze PESEL. W przeciwnym wypadku przepisy wymagają skutecznego doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu pod rygorem jego uchylenia i umorzenia postępowania.

¹⁷ T. Zembrzusi [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. II, artykuły 367–505(39)*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, komentarz do art. 499.

¹⁸ A. Majchrowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39), t. I*, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2025, komentarz do art. 505²⁸.

3.7. Portal Informacyjny Sądów Powszechnych

Kolejnym narzędziem realizowania doręczeń w postępowaniach sądowych jest Portal Informacyjny Sądów Powszechnych. Narzędzie to w swoim założeniu miało udostępniać stronom postępowania informacje o przebiegu prowadzonych spraw. Od dnia 14 marca 2024 r. stało się również narzędziem do doręczania pism sądowych adwokatom, radcom prawnym, rzecznikom patentowym, prokuratorom, organom emerytalnym określonym przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Taka metoda doręczeń została wprowadzona ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1860). Wobec tej zmiany doręczenia do wymienionej wyżej grupy odbiorców dokonywane są za pośrednictwem tego systemu informatycznego. Wyjątkiem od tej zasady są pisma, co do których ze względu na ich charakter zachodzi potrzeba wydania stronie ich uwierzytelnionego odpisu (np. odpis nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym czy odpis wyroku sądu pierwszej instancji w sprawach gospodarczych jako tytuł zabezpieczenia). Dotyczy to także tytułu wykonawczego. Regulacja ta nałożyła na te grupy odbiorców obowiązek posiadania konta w ramach tego systemu pod rygorem uznawania pism do nich kierowanych za skutecznie doręczone. Zagadnienie to jest doprecyzowane w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 marca 2024 r. w sprawie doręczania pism sądowych za pośrednictwem portalu informacyjnego w postępowaniu cywilnym (Dz.U. poz. 368). Warto wspomnieć, że katalog podmiotów, do których mają być dokonywane w tym trybie doręczenia wolą ustawodawcy ma być dalej rozszerzany na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2025 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1172). Doręczenia za pośrednictwem Portalu Informacyjnego Sądów Powszechnych mają być realizowane od 1 czerwca 2026 r. również do komorników sądowych, stałych mediatorów oraz stron, które dokonały takiego wyboru sposobu doręczenia.

3.8. Ustawa o doręczeniach elektronicznych¹⁹

Równolegle na podstawie ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 1045 z późn. zm.), dalej „UoDE”, oraz na podstawie Komunikatu Ministra Cyfryzacji z dnia 12 lipca 2024 r. zmieniającego trzy uprzednio wydane w tej sprawie komunikaty, do porządku prawnego z dniem 1 stycznia 2025 r. weszła możliwość dokonywania

¹⁹ Przystępnym źródłem informacji praktycznych o e-doręczeniach jest rządowa strona internetowa: <https://www.gov.pl/web/e-doreczenia/najwazniejsze-informacje-dla-obywatela>.

doręczeń elektronicznych zgodnie z art. 131²⁰ k.p.c.²⁰ Doręczenia elektroniczne realizowane są na adres do doręczeń elektronicznych wpisany do bazy adresów elektronicznych (dalej „BAE”), którą w myśl art. 25 ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 1045 z późn. zm.) prowadzi minister właściwy do spraw informatyzacji. BAE tworzona jest poprzez wpisy na podstawie wniosku podmiotu publicznego lub automatycznie, po otrzymaniu przez ministra właściwego do spraw informatyzacji danych za pośrednictwem kwalifikowanego dostawcy usług zaufania świadczącego usługę rejestrowanego doręczenia elektronicznego oraz systemów teleinformatycznych (art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy). Przywoływana już ustawa o doręczeniach elektronicznych zarówno w zakresie ustawy o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym wprowadziła możliwość wskazania adresu do doręczeń elektronicznych przez podmioty podlegające rejestracji w prowadzonych na podstawie tych ustaw rejestrach. W myśl art. 9 UoDE do posiadania adresów do doręczeń elektronicznych zobowiązani są wykonujący zawód: adwokaci, radcy prawni, doradcy podatkowi, doradcy restrukturyzacyjni, rzecznicy patentowi, notariusze, a ponadto podmioty niepubliczne wpisane do rejestru przedsiębiorców prowadzonego na podstawie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym lub ustawy o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy. Należy przy tym zaznaczyć, że ustawodawca nie wprowadził sankcji za niedopełnienie tego obowiązku.

Założenia UoDE wprowadziły również hybrydowy model realizacji doręczeń. Podmioty wskazane w UoDE mogą korzystać z publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego, a do świadczenia tej usługi obowiązany jest operator wyznaczony (art. 38 UoDE), którym jest obecnie Poczta Polska S.A. Procedurę wyboru operatora wyznaczonego regulują art. 71–80 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz.U. z 2025 r. poz. 366 z późn. zm.), dalej „PP”, w myśl których Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej przeprowadza konkurs, w którego wyniku wydaje decyzję o wyborze operatora wyznaczonego. Na mocy przepisów przejściowych PP w art. 178 operatorem wyznaczonym na okres 3 lat została Poczta Polska S.A. do czasu rozstrzygnięcia konkursu przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej w tym zakresie. Pierwsza decyzja w tym zakresie została wydana 30 czerwca 2015 r. i wyłoniła Poczta Polską S.A. jako operatora wyznaczonego na lata 2016–2025²¹. W 2025 r. została wydana następna decyzja rozstrzygająca kolejny konkurs, w którym

²⁰ K. Jończyk-Piskorska, 3. *Transgraniczne doręczenia drogą elektroniczną przez polskie sądy w Unii Europejskiej* [w:] *Zdalne rozprawy w postępowaniu cywilnym*, red. A. Łazarska, Warszawa 2025.

²¹ Poczta Polska została oficjalnie operatorem wyznaczonym do świadczenia usługi powszechnej [online] <https://media.poczta-polska.pl/releases/poczta-polska-zostala-oficjalnie-operatorem-wyznaczonym-do-swiadczenia-uslugi-powszechnej> [dostęp: 15.11.2025].

ponownie wybrano jako operatora wyznaczonego Poczta Polska S.A. przy braku innych oferentów.

Rozwiązania wprowadzone przez UoDE zakładają, że z jednej strony doręczenia elektroniczne mogą być formą komunikacji zarówno pomiędzy uczestnikami obrotu, czyli osobami fizycznymi oraz osobami prawnymi, jak też pomiędzy osobami wykonującymi zawody zaufania publicznego oraz podmiotami publicznymi. Usługa doręczeń elektronicznych realizowana przez operatora wyznaczonego zgodnie z cennikami, które podlegają zatwierdzeniu przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej²² na dzień 5 października 2025 r. kształtuje się w wysokości 5,30 zł netto (powszechna usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego – PURDE) lub 8,35 zł netto (publiczna usługa hybrydowa PUH) oraz 5,20 zł netto w przypadku zwrotu do nadawcy przesyłki poleconej doręczanej w ramach usługi hybrydowej, po wyczerpaniu możliwości doręczenia lub wydania odbiorcy. Podkreślenia wymaga fakt, że w myśl art. 52 ust. 2 i 3 opłacie za doręczenia w ramach PURDE nie podlega przekazywanie korespondencji pomiędzy podmiotami publicznymi, a także korespondencji przez podmiot niepubliczny do podmiotu publicznego. Zgodnie z założeniem ustawodawcy koszty prowadzenia doręczeń pokrywać mają jedynie podmioty publiczne kierujące korespondencją do podmiotów niepublicznych. Na marginesie należy zaznaczyć, że usługa oferowana do podmiotów niepublicznych została nazwana Kwalifikowaną Usługą Rejestrowanego Doręczenia Elektronicznego (KURDE).

Wyjaśnienia wymaga fakt, że doręczenia w ramach PURDE dotyczą komunikacji kierowanej przez podmioty publiczne (tutaj ustawodawca wprowadził różne kategorie podmiotów i określił różne daty nałożenia obowiązku korzystania z doręczeń elektronicznych – art. 155 UoDE) do osób wykonujących zawody zaufania publicznego (mają obowiązek posiadania adresu do doręczeń elektronicznych), osób fizycznych i prawnych (mogą zarejestrować adres do doręczeń elektronicznych w sposób dobrowolny). Podkreślenia wymaga fakt, że w myśl art. 155 ust. 7 UoDE sądy, trybunały, komornicy sądowi, prokuratura, organy ścigania i Służba Więzienna obowiązane są do doręczania korespondencji z wykorzystaniem publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego (PURDE) lub powszechnej usługi hybrydowej (PUH) od dnia 1 października 2029 r. Ponadto korzystanie z operatora wyznaczonego jest obowiązkowe jedynie dla instytucji publicznych. Warto zwrócić też uwagę, że pomimo tego, iż dla podmiotów realizujących doręczenia w ramach postępowania cywilnego obowiązek korzystania z doręczeń elektronicznych rozpoczyna się dopiero za kilka lat, to niektóre podmioty, w szczególności wielu komorników sądowych²³, już korzysta z tego sposobu doręczania. W publicznej wyszukiwarce opartej na BAE można znaleźć

²² Cennik PURDE i PUH [online] <https://bip.poczta-polska.pl/cennik-purde-i-puh/> [dostęp: 15.11.2025].

²³ Pełnomocnicy zdziwieni, że dostają komornicze e-doręczenia [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-doreczenia-a-doreczenia-od-komornika-czy-skuteczne,531148.html> [dostęp: 15.11.2025]; Usługi e-Doręczenia i Przesyłka Hybrydowa [online] <https://www.komornik.pl/?p=15763> [dostęp: 15.11.2025].

również Sąd Rejonowy w Bolesławcu, Sąd Rejonowy w Brzegu, Sąd Rejonowy w Głubczycach, Sąd Rejonowy w Koszalinie, Sąd Rejonowy w Oleśnie, Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich, Sąd Okręgowy w Szczecinie, Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku, Sąd Rejonowy w Zduńskiej Woli²⁴.

Ponadto regulacja UoDE dopuszcza możliwość rezygnacji z publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego (art. 23 ustawy). Oznacza to, że uczestnicy obrotu mogą w zależności od potrzeb, dla usprawnienia komunikacji w sferze prawa, zarejestrować adres do doręczeń elektronicznych, ale w sytuacji, kiedy może to dla nich nie być korzystne lub optymalne, zrezygnować z tego narzędzia. Może to pozostawiać pole do działań, które legły u podstaw niniejszego opracowania, a więc umożliwiać unikanie udziału w postępowaniach, które mogą okazać się niekorzystne dla danego uczestnika obrotu, w szczególności w postępowaniach sądowych czy egzekucyjnych, w których wierzyciel domaga się realizacji obowiązków względem takiego uczestnika.

3.9. Portal Rejestrów Sądowych i S24

W polskim porządku prawnym funkcjonują dwa kolejne systemy teleinformatyczne, przy pomocy których realizowane są doręczenia sądowe w toku postępowania cywilnego. Systemami tymi są: nieco starszy portal S24 oraz Portal Rejestrów Sądowych. Tytułem wprowadzenia należy zwrócić uwagę, że aktualnie oba te systemy służą zbieżnym celom, jednak funkcjonują w obrocie prawnym równolegle.

Jako pierwszy, ustawą z dnia 1 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 92 poz. 531) wprowadzono portal S24. Założeniem tej nowelizacji było stworzenie łatwego, intuicyjnego, elektronicznego systemu, który umożliwiałby uczestnikom obrotu, w prosty, szybki i łatwy sposób zawierać umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy wykorzystaniu wzorca umowy dostępnego za pośrednictwem tego systemu (art. 157¹ k.s.h.). Zagadnienia określenia wzorca umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością udostępnianego w systemie teleinformatycznym uregulowano w rozporządzeniu wykonawczym do przywołanego przepisu²⁵. Zasady zakładania konta w tym systemie informatycznym, sposobu korzystania z niego oraz podejmowania

²⁴ Sprawdź, czy twoja instytucja korzysta z e-Doręczeń [online] <https://www.gov.pl/web/e-doreczenia/sprawdz-czy-twoj-urzed-korzysta-z-e-doreczen> [dostęp: 15.11.2025].

²⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie określenia wzorca umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością udostępnianego w systemie teleinformatycznym (Dz.U. nr 299 poz. 1774); Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 stycznia 2015 r. w sprawie określenia wzorców dotyczących spółki z ograniczoną odpowiedzialnością udostępnionych w systemie teleinformatycznym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1483).

w nim czynności regulował kolejno szereg odpowiednich rozporządzeń²⁶. Kolejną zmianę wprowadziła ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 398 z późn. zm.), która doregulowała to zagadnienie, odwołując się do art. 126 § 6 k.p.c. oraz wywołała zmianę poprzez wydanie nowego rozporządzenia wykonawczego do tego artykułu²⁷. Kolejną zmianą było wprowadzenie ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.), która w art. 32 wskazywała, że konta założone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się kontami w rozumieniu przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 53d ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 334 z późn. zm.). Zmiany te nie wpłynęły jednak na finalny kształt systemów teleinformatycznych, gdzie nadal funkcjonuje portal S24, w zakresie spółek zarejestrowanych z wykorzystaniem wzorca umowy.

W zakresie Portalu Rejestrów Sądowych (PRS) istotną rolę odegrała przywoływana już ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 398 z późn. zm.), która regulowała jego wprowadzenie oraz z dniem 1 lipca 2021 r. przeniosła postępowanie rejestrowe na podstawie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym wyłącznie do sfery elektronicznej. Od tej daty wnioski dotyczące zmian w Krajowym Rejestrze Sądowym mogą być składane wyłącznie przez portal w formie elektronicznej, a korespondencja w tych sprawach doręczana jest za pośrednictwem kont prowadzonych w tym systemie.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym, sposobu korzystania z systemu teleinformatycznego i podejmowania w nim czynności związanych z zawiązaniem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy wykorzystaniu wzorca umowy oraz wymagań dotyczących podpisu elektronicznego (Dz.U. nr 297 poz. 1762); Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 marca 2016 r. w sprawie trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym, sposobu korzystania z systemu teleinformatycznego i podejmowania w nim czynności związanych z zawiązaniem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy wykorzystaniu wzorca umowy oraz wymagań dotyczących podpisu elektronicznego (Dz.U. poz. 420 z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 stycznia 2017 r. w sprawie trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym, sposobu korzystania z systemu teleinformatycznego i podejmowania w nim czynności związanych z zawiązaniem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy wykorzystaniu wzorca umowy oraz innych czynności wykonywanych w systemie teleinformatycznym, a także wymagań dotyczących podpisu elektronicznego (Dz.U. poz. 29); Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2017 r. w sprawie trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym, sposobu korzystania z systemu teleinformatycznego i podejmowania w nim czynności związanych z zawiązaniem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy wykorzystaniu wzorca umowy oraz innych czynności wykonywanych w systemie teleinformatycznym (Dz.U. poz. 1367).

²⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie trybu zakładania i udostępniania konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (Dz.U. poz. 533).

3.10. Krajowy Rejestr Zadłużonych

Następną innowacją w ramach informatyzowania wymiaru sprawiedliwości było utworzenie kolejnego systemu teleinformatycznego na mocy ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.), dalej „UoKRZ”. Z uwagi na poziom złożoności tej materii okres *vacatio legis* tej ustawy wynosił niespełna 3 lata. Założeniem stworzenia tego rejestru jest ujawnianie informacji o podmiotach (osobach fizycznych, osobach prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną), wobec których są albo były prowadzone postępowania: restrukturyzacyjne, upadłościowe albo wtórne postępowania upadłościowe, zakończone prawomocnym orzeczeniem zakazu prowadzenia działalności gospodarczej oraz w przedmiocie uznania orzeczenia o wszczęciu zagranicznego postępowania upadłościowego.

Ponadto w rejestrze tym ujawnia się informacje o wspólnikach osobowych spółek handlowych, którzy ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem, jeżeli ogłoszono upadłość spółki, wszczęto wtórne postępowanie upadłościowe wobec spółki lub oddalono wniosek o ogłoszenie upadłości spółki z uwagi na to, że jej majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na ich zaspokojenie, a także jeżeli majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w takim stopniu, że pozostały majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania. W rejestrze są również ujawniane informacje o podmiotach, wobec których umorzono postępowanie egzekucyjne prowadzone przez komornika sądowego lub sąd z uwagi na fakt, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych albo umorzono postępowanie egzekucyjne prowadzone przez naczelnika urzędu skarbowego albo dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z uwagi na fakt, że w postępowaniu egzekucyjnym nie uzyska się kwoty przewyższającej wydatki egzekucyjne.

Ostatnią grupą informacji ujawnianych w Krajowym Rejestrze Zadłużonych są informacje o osobach fizycznych, wobec których toczy się egzekucja świadczeń alimentacyjnych lub egzekucja należności budżetu państwa powstałych z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, a które zalegają ze spełnieniem tych świadczeń za okres dłuższy niż 3 miesiące. Założeniem rejestru jest również jawność i dostępność za pośrednictwem sieci internetowej. Interesującym zagadnieniem jest zakres publikowanych danych, wśród których znajdują się: miejsce zamieszkania albo siedziba, numer PESEL (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności) czy NIP (numer identyfikacji podatkowej). Informacje zawarte w rejestrze podlegają usunięciu tylko w zakresie i terminach (wynoszących od 3 do 10 lat) wskazanych w art. 11 UoKRZ.

3.11. Doręczenia i akta w postępowaniu restrukturyzacyjnym

Kluczowym elementem skorelowanym z KRZ są akta postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych. Ustawodawca ukształtował ich prowadzenie w systemie teleinformatycznym w szeregu regulacji prawnych. Tak na podstawie art. 211a ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2024 r. poz. 1428 z późn. zm.), dalej „PR”, w postępowaniu o zatwierdzenie układu nadzorca układu zakłada i prowadzi akta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe. Akta udostępnia się w biurze nadzorcy układu za pośrednictwem systemu teleinformatycznego uczestnikom postępowania oraz każdemu, kto potrzebę ich przejrzenia dostatecznie usprawiedliwi. Udostępnianie takich akt przez biuro nadzorcy układu musi nastąpić w dni powszednie w co najmniej cztery następujące po sobie godziny dziennie między godziną 8:00 a 20:00. W pozostałych postępowaniach restrukturyzacyjnych (przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe, postępowanie sanacyjne) akta prowadzone są przez sąd. W myśl art. 196a PR pisma wnosi się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe z wykorzystaniem udostępnianych w tym systemie formularzy. Pisma niewniesione w ten sposób nie wywołują skutków prawnych, o czym poucza się wnoszącego pismo albo dokument. W zakresie doręczania uczestnikom postępowania pism oraz postanowień art. 198 PR wskazuje, że doręczenia te dokonywane są za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

W art. 196b PR został ustanowiony wyjątek co do określonych wierzycieli, którym przysługują należności ze stosunku pracy (z wyjątkiem roszczeń z tytułu wynagrodzenia reprezentanta dłużnika lub wynagrodzenia osoby wykonującej czynności związane z zarządem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem dłużnika), alimentacyjne, renty z tytułu odszkodowania za wywołane choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę. Wierzyciele ci mogą wnosić pisma i dokumenty z pominięciem systemu teleinformatycznego. Mogą też składać wnioski i oświadczenia w biurze podawczym każdego sądu rejonowego, przekazując ustnie treść wniosku lub oświadczenia pracownikowi biura podawczego oraz składając dokumenty sporządzone w postaci papierowej. Do osób tych nie stosuje się również przepisu o dokonywaniu im doręczeń za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, chociaż mogą one dokonać wyboru doręczenia elektronicznego, z którego to wyboru mogą zrezygnować. Pisma w postępowaniu restrukturyzacyjnym w myśl art. 198 ust. 2 PR uznaje się za skutecznie doręczone z upływem 14 dni od daty umieszczenia go w systemie teleinformatycznym.

3.12. Doręczenia i akta w postępowaniu upadłościowym

Postępowanie upadłościowe jest kolejnym przykładem procedury, w ramach której wprowadzono odrębne i kompleksowe rozwiązanie teleinformatyczne w zakresie doręczania pism sądowych. Przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.), dalej „PU”. Doręczeń w toku postępowania upadłościowego dokonuje się za pośrednictwem Krajowego Rejestru Zadłużonych i specjalnego systemu teleinformatycznego (art. 216a PU²⁸). Wyjątkiem są osoby wskazane w art. 216aa PU (regulacja analogiczna do art. 196b PR), gdzie do doręczeń stosuje się przepisy k.p.c. dotyczące doręczeń za wyjątkiem przepisu o doręczeniach za pośrednictwem komornika sądowego. W tym kontekście na uwagę zasługuje fakt, że akta postępowania upadłościowego prowadzone są w systemie teleinformatycznym i dostęp do nich możliwy jest tylko w tej formie. Istotne znaczenie ma fakt, że wierzyciele upadłego stają się uczestnikami postępowania nie z własnej woli, ale z uwagi na wniosek ich dłużnika, który obliguje ich do monitorowania obwieszczeń publikowanych w Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz do udziału w postępowaniu za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w sposób obligatoryjny. Ustawodawca w tym przypadku przyjął, że każdy wierzyciel (za wyjątkiem grupy wskazanej w art. 216 aa PU) ma obowiązek posiadania zarówno odpowiedniego sprzętu, jak też dostępu do internetu oraz umiejętności koniecznych do obsługi systemu teleinformatycznego, co w dzisiejszych realiach społecznych można uznać za standardowe oczekiwania względem uczestników obrotu, nawet jeśli są oni osobami nieprowadzącymi działalności gospodarczej.

Specyficzną formą doręczenia, a właściwie realizacji zawiadomienia jest obwieszczenie w Krajowym Rejestrze Zadłużonych. O obwieszczeniach stanowi art. 221 PU, który reguluje, że dokonuje się je w KRZ oraz że jeśli od obwieszczenia biegnie termin na wniesienie środka zaskarżenia, to w jego treści należy pouczyć o sposobie i terminie jego wniesienia. Tak rozpoczyna się termin na zaskarżenie postanowienia o ogłoszeniu upadłości (art. 51 oraz 53 PU). W jego treści wzywa się wierzycieli upadłego (z wyjątkiem tych wskazanych w art. 216aa PU) do zgłoszenia wierzytelności syndykowi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w terminie trzydziestu dni od dnia obwieszczenia o ogłoszeniu upadłości w KRZ. Innym skutkiem dokonania obwieszczenia jest wezwanie osób, którym przysługują prawa, prawa osobiste i roszczenia ciężące na nieruchomości należącej do upadłego, jeżeli nie zostały ujawnione przez wpis w księdze wieczystej, do ich zgłoszenia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w terminie 30 dni pod rygorem utraty prawa powoływania

²⁸ A. Malmuk-Cieplak [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, Warszawa 2021, komentarz do art. 216a; M. Woźniak, *Zmiany w biurowości sądowej w związku z wprowadzeniem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie upadłościowe i postępowania restrukturyzacyjne*, LEX/el. 2022, komentarz do art. 216; P. Janda [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2023, komentarz do art. 216.

się na nie w postępowaniu upadłościowym. Przepisy ustawy zakładają możliwość uchybienia przez wierzyciela terminu na zgłaszanie wierzytelności i nakładają na niego sankcję określoną w art. 235 PU, w postaci obowiązku uiszczenia zryczałtowanych kosztów postępowania upadłościowego wynikłych z tego zgłoszenia nawet jeśli opóźnienie powstało bez jego winy. Wysokość opłaty to 15% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Oznacza to tyle, że konsekwencją przywołanej regulacji jest obowiązek każdego wierzyciela do monitorowania informacji w KRZ na temat swoich dłużników, ponieważ brak tego monitoringu i spóźnienie zgłoszenia może skutkować dodatkową bezzwrotną opłatą²⁹. Co istotne, wysokość opłaty nie jest skorelowana z wysokością wierzytelności i w przypadku drobnych kwot, może ona wynosić więcej niż dochodzona należność, co w drastyczny sposób pozbawia wierzyciela prawa do dochodzenia swoich należności.

Co więcej, w myśl art. 220a PU sędzia-komisarz, aby przyspieszyć postępowanie, może dokonywać wezwań, zawiadomień i doręczeń w sposób, który w danej sprawie uzna za najbardziej celowy, nawet z pominięciem przepisów ogólnych, o ile tylko sposób ten umożliwia adresatowi zapoznanie się z treścią otrzymanej informacji³⁰.

3.13. ePUAP

Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. z 2024 r. poz. 1557 z późn. zm.) wprowadziła regulacje ustanawiające funkcjonowanie elektronicznej platformy usług administracji publicznej, która w skrócie została nazwana przez ustawodawcę ePUAP. Na mocy tej ustawy podmioty publiczne zobowiązane zostały do udostępniania elektronicznej skrzynki podawczej. Powstały również punkty potwierdzające profil zaufany, w których obywatele mogli zakładać swoje konta w systemie ePUAP. System rozpoczął funkcjonowanie w 2008 r.³¹ System ten był rozwijany i jego celem było realizowanie komunikacji pomiędzy podmiotami publicznymi, ale także miał stanowić łatwy i bezpłatny sposób na komunikację na linii obywatel–podmiot publiczny. Usługa ta w związku z rozwijaniem systemu doręczeń elektronicznych została

²⁹ Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 13 listopada 2024 r. [online] https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-przecietnego-wynagrodzenia-w-trzecim-kwartale-2024-roku%2C271%2C46.html?pdf=1&utm_source [dostęp: 15.11.2025]; Zgodnie z aktualnym na dzień 8 października 2025 r. obwieszczeniem opłata, którą musi pokryć wierzyciel, który zgłosił swoją wierzytelność po terminie wynikającym z omawianych przepisów, wynosi 1224,24 zł jako 15% kwoty 8161,62 zł.

³⁰ M. Mrówczyński, 1.5.2. Pojęcie postępowania upadłościowego [w:] *Uczestnicy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2019.

³¹ ePUAP [online] <https://pl.wikipedia.org/wiki/EPUAP> [dostęp: 15.11.2025].

zmarginalizowana i obecnie planowane jest jej dalsze ograniczanie na rzecz rozwiązań z UoDE.

W myśl UoDE doręczenia realizowane przez ePUAP pomiędzy podmiotami publicznymi mogą być realizowane do dnia 30 września 2029 r., zaś doręczenia dokonywane za pośrednictwem tego systemu teleinformatycznego realizowane przez osobę fizyczną lub podmiot niebędący podmiotem publicznym mogą być realizowane do dnia 31 grudnia 2025 r. Podmioty publiczne mogą kierować korespondencję za pośrednictwem ePUAP do osoby fizycznej lub do podmiotu niebędącego podmiotem publicznym, tylko jeśli korespondencja ta stanowi odpowiedź na podanie albo wnioski złożone w ramach usługi ePUAP lub wystąpili oni do organu z wnioskiem o dokonanie doręczenia w ten właśnie sposób i jest to dopuszczalne do 31 grudnia 2025 r. Dotychczas zgromadzona na tych kontach korespondencja dostępna jest do 30 września 2029 r. Reasumując, instytucja ta decyzją ustawodawcy jest na etapie wygaszania, a jej rolę mają przejąć omawiane w ramach niniejszego opracowania regulacje dotyczące doręczeń elektronicznych³².

3.14. Portal do obsługi licytacji elektronicznych

W toku postępowania cywilnego możemy znaleźć kolejny kanał komunikacji na linii organ–obywatel. System, o którym mowa, to portal prowadzony przez Krajową Radę Komorniczą za pośrednictwem specjalnej strony internetowej www.elicytacje.komornik.pl. Za pośrednictwem tego portalu osoby zainteresowane udziałem w licytacjach mogą w nich uczestniczyć. Warunkiem tego jest zarejestrowanie się za pośrednictwem strony internetowej oraz zgłoszenie się w określonym terminie do udziału w takiej licytacji, a także spełnienie pozostałych ustawowych przesłanek. Licytację elektroniczną regulują przepisy art. 879¹ i następne oraz k.p.c. w zakresie licytacji z ruchomości oraz art. 986¹ i następne k.p.c. w ramach egzekucji z nieruchomości³³.

Warto zwrócić uwagę, że w przypadku tej formy sprzedaży licytacyjnej ustawodawca nakłada na osobę zainteresowaną obowiązek zarejestrowania konta za pośrednictwem portalu i nie udostępnia żadnej innej możliwości do uczestniczenia w licytacjach elektronicznych niż za pośrednictwem tego portalu przy pomocy własnych zasobów technicznych. Dla pełnego przedstawienia podejścia ustawodawcy do tego zagadnienia należy zwrócić uwagę, że licytacje elektroniczne w toku egzekucji sądowej prowadzonej przez komorników sądowych zostały wprowadzone do porządku prawnego z dniem 1 marca 2017 r. na podstawie

³² Patrz: Doręczenia elektroniczne – powyżej

³³ I. Kunicki, *Reglamentacja prawna i zakres zastosowania elektronicznej licytacji ruchomości*, PPE 2022, nr 9; A. Domoń, *Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej przeprowadzanej przez komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, PPE 2019, nr 9.

ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 z późn. zm.). Pomimo tego, że powstała odpowiednia podstawa prawna, to z uwagi na brak istnienia właściwego systemu teleinformatycznego pierwsza licytacja elektroniczna została przeprowadzona dopiero ponad trzy lata później – 11 marca 2020 r.³⁴

Inną istotną informacją w kontekście portalu do przeprowadzania licytacji elektronicznych w toku egzekucji sądowej prowadzonej przez komorników sądowych jest fakt, że wraz z wprowadzeniem tej regulacji ustawodawca zdecydował się też na nałożenie na sądy rejonowe obowiązku polegającego na zapewnieniu dostępu do systemu teleinformatycznego obsługującego licytację elektroniczną. Ustawodawca wycofał się z tego rozwiązania ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614), która zdjęła ten obowiązek z sądów rejonowych.

Należy zwrócić uwagę na treść art. 879⁶ k.p.c., który reguluje czas trwania licytacji oraz godzinę, w której powinno przypadać zakończenie licytacji. W pierwotnym kształcie tego przepisu komornik zobowiązany był wyznaczyć termin rozpoczęcia i zakończenia licytacji w taki sposób, aby czas jej trwania wynosił co najmniej siedem dni, a jej zakończenie przypadało w godzinach urzędowania sądu rejonowego, przy którym działa komornik. Nietrudno zwrócić uwagę, że przepis regulujący czas zakończenia przetargu w ten sposób skorelowany był z godzinami udostępniania przez sądy rejonowe stanowisk do udziału w elektronicznych licytacjach. Z uwagi jednak na powstające na tym gruncie problemy związane z pierwotnym modelem kończenia licytacji o konkretnej godzinie i sytuacjami zgłaszania postąpień w ostatniej chwili przez licytantów³⁵ ustawodawca zdecydował się na zmianę tego modelu i ustalił zasadę, że jeśli w ciągu ostatnich 5 minut przed czasem zakończenia licytacji ktoś z licytantów zaoferuje postąpienie, to czas licytacji ulega wydłużeniu o kolejne 5 minut i tak aż do czasu, kiedy w ciągu ostatnich 5 minut nikt nie zaoferuje wyższej kwoty. Rozwiązanie to postawiło ideę o udostępnianiu przez sądy rejonowe w trudnej sytuacji, ponieważ nie trudno można było sobie wyobrazić przedłużającą się w ten sposób licytację, która miałaby zakończyć się już po zakończeniu pracy sądu. Tak więc rozwiązania legislacyjne wprowadzające możliwość przedłużania licytacji o kolejne 5 minut usunęły również regulację gwarantującą osobom nieposiadającym własnego dostępu do komputera i sieci internetowej możliwość udziału w licytacjach. Ustawodawca zdecydował się jednak zrezygnować z tego rozwiązania i w ten sposób od 1 lipca 2023 r. każda osoba, która chce uczestniczyć w licytacji elektronicznej, musi posiadać do tego warunki techniczne.

³⁴ *E-licytacje z nieruchomości będą miały pierwszeństwo – Sejm za poprawką Senatu* [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-licytacja-z-nieruchomosci-a-zwykla-sejm-przyjal-nowelizacje%2C533537.html> [dostęp: 15.11.2025].

³⁵ *Przebiecie ceny tuż przed końcem e-licytacji wydłuży ją o pięć minut* [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-licytacje-przebiecie-oferty-wydluza-procedure%2C521047.html> [dostęp: 15.11.2025].

Na marginesie tych rozważań, dla wyczerpania tematu i pewnego porządku, należy zaznaczyć, że Krajowa Rada Komornicza prowadzi drugi portal pod adresem: www.licytacje.komornik.pl. Za pośrednictwem tego systemu komornicy sądowi publikują obwieszczenia w toku prowadzonych postępowań egzekucyjnych, a więc obwieszczenia o opisie i oszacowaniu w toku egzekucji z nieruchomości (art. 945 § 2 k.p.c.) oraz obwieszczenia o licytacjach (art. 867 oraz 955 k.p.c.).

3.15. Podsumowanie obecnego kształtu doręczeń w postępowaniu cywilnym do osób fizycznych

Reasumując, problem doręczeń sądowych w postępowaniu cywilnym w Polsce stanowi duże wyzwanie zarówno dla ustawodawcy, jak i dla stosujących prawo organów wymiaru sprawiedliwości. Wprowadzanie kolejnych punktowych rozwiązań czyni problematykę doręczeń pism sądowych w postępowaniach cywilnych jeszcze bardziej skomplikowaną. Mnogość różnych systemów doręczeń pism sądowych w postępowaniach cywilnych, które niekiedy się na siebie nakładają, powoduje że ten techniczny, ale ważny z perspektywy prawa do sądu aspekt funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości staje się nadmiernie i niepotrzebnie skomplikowany, generując znaczne ryzyko naruszeń prawa do uruchomienia postępowania sądowego, prawa do obrony czy zasady równości stron postępowania i „równości broni”. Konieczność uwzględnienia tych gwarancji i zasad wynikających z konstytucyjnego prawa do sądu przewidzianego w art. 45 Konstytucji RP³⁶ powoduje, że w procesie kształtowania regulacji doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym należy z jednej strony dążyć do zapewnienia skuteczności doręczeń korespondencji sądowej w taki sposób, żeby jej adresat miał możliwość ją odebrać, zapoznać się z jej treścią przed upływem terminu na ustosunkowanie się do niej oraz udzielić odpowiedzi w terminie określonym przez ustawę lub sąd. Z drugiej strony regulacje doręczania pism sądowych nie mogą faworyzować skrajnie niełojalnych zachowań procesowych, polegających na nieodbieraniu korespondencji jako swoistej strategii procesowej obliczonej na przedłużanie postępowania, a w skrajnych przypadkach uniemożliwianie nadania biegu sprawie, przy jednoczesnym uzyskiwaniu dostępu do akt sprawy i wiedzy, czego sprawa dotyczy. Niezależnie od tego w refleksji nad regulacją doręczeń pism sądowych w postępowaniu cywilnym należy zapewnić dostępność postępowania sądowego dla podmiotów poszukujących ochrony prawnej, którzy mimo zachowania należytej staranności nie posiadają aktualnego adresu dłużnika. Do minimum powinny być ograniczone sytuacje, w których z uwagi na gwarancje prawa do obrony nie jest możliwe wszczęcie postępowania przez powoda niedysponującego aktualnym adresem

³⁶ Por. P. Grzegorzczak, K. Weitz [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, komentarz do art. 45, s. 1086–1152.

do doręczeń pozwanego. System prawny i organy państwa nie powinny pozostawać obojętne wobec sytuacji, w których określona osoba korzysta z różnych świadczeń i usług publicznych, a jednocześnie jest niedostępna, niewidoczna dla organów wymiaru sprawiedliwości na potrzeby postępowania cywilnego.

Jak wykazano wyżej, w Polsce model doręczeń pocztowych stracił na znaczeniu, po pierwsze przez narastające problemy operatorów pocztowych wynikające m.in. z niedostatecznego uwzględnienia znaczenia ich działalności dla interesu publicznego, w tym dla prawidłowego funkcjonowania organów wymiaru sprawiedliwości oraz zmieniających się realiów społecznych i gospodarczych, które z jednej strony stwarzają możliwości komunikacji niezależnie od operatorów pocztowych, a z drugiej strony powinny być uwzględniane w podejściu do finansowania działalności operatorów pocztowych. Finansowanie działalności operatorów pocztowych, a w szczególności doręczeń pism sądowych, powinno im zapewniać możliwość jej prowadzenia bez uszczerbku dla ich kondycji finansowej. Współcześnie znacząco wzrosła mobilność społeczeństwa, szybkość przepływu informacji i obrotu prawnego. W konsekwencji zdarza się, że powód składa pozew, wskazawszy adres, który pozwany zmienia w trakcie procedury doręczania pozwu, często nie chcąc utrudniać wszczęcia i prowadzenia postępowania przeciwko sobie.

Odpowiedzią na powyższe zjawiska wydaje się stworzenie jednego i jednolitego systemu doręczeń pism sądowych dla wszystkich postępowań cywilnych, a może nawet wszystkich postępowań sądowych opierającego się na kaskadowym stosowaniu rozwiązań, poczynwszy od tych, które w największym stopniu gwarantują możliwość świadomego wdania się w spór co do istoty i podjęcia obrony adresatom korespondencji, aż po takie, które są przede wszystkim ukierunkowane na zapewnienie prawa do sądu powodowi, w tym możliwości skutecznego wszczęcia postępowania i uzyskania tytułu wykonawczego. To, jakie rozwiązania mogą być stosowane jako elementy spektrum różnych sposobów doręczania pism sądowych, wynika z uwarunkowań konstytucyjnych i międzynarodowych gwarantujących prawo do sądu, dotychczasowych doświadczeń wynikających z różnych rozwiązań stosowanych w polskim systemie prawnym oraz doświadczeń państw obcych o zbliżonym do polskiego podejściu do prawa do sądu.

Niezbędnym elementem systemu doręczeń sądowych powinna być powszechna, obligatoryjna i regularnie aktualizowana baza danych, dostępna dla organów wymiaru sprawiedliwości realizujących w jakimkolwiek zakresie zadania związane z doręczaniem korespondencji sądowej. Nie powinna być to baza danych tworzona na potrzeby doręczania korespondencji sądowej, lecz baza danych, w której obywatele aktualizują swoje dane, ponieważ chcą korzystać z usług publicznych, uzyskiwać świadczenia publiczne lub partycypować w życiu społecznym lub politycznym. Wprowadzenie adresu do takiej bazy danych powinno wiązać się z brakiem możliwości kierowania korespondencji sądowej na inny adres wskazany przez powoda oraz możliwością stosowania doręczenia nawet

w drodze tzw. fikcji prawnej doręczenia przez podwójną awizację do czasu zmiany adresu. Baza danych, która ma być wiodącym zbiorem danych adresowych na potrzeby postępowań sądowych, nie może być dobrowolna w tym sensie, że jeśli obywatel raz wprowadzi do niej swoje dane, nie może ich usunąć bez podania nowego adresu do doręczeń. W przeciwnym razie będziemy mieć do czynienia z przypadkami, gdy ta sama osoba bez żadnych zakłóceń odbiera pod pewnym adresem decyzje administracyjne o przyznaniu świadczeń i jednocześnie jest niewidoczna dla organów wymiaru sprawiedliwości na potrzeby doręczeń korespondencji sądowej.

Wydać się, że przez wprowadzenie dobrowolności doręczeń za pomocą różnych rozwiązań informatycznych ustawodawca chciał odpowiedzieć potrzebom osób wykluczonych cyfrowo czy po prostu niekorzystających z nowoczesnych rozwiązań technicznych. Konieczna jest jednak taka regulacja, która zapewni właściwą równowagę pomiędzy prawami obywatela a jego obowiązkami i będzie wykluczała tylko jednostronne działanie z jego strony.

Zagadnienie osób wykluczonych cyfrowo można rozwiązać przy wsparciu instytucji samorządowych lub państwowych. Kluczowe w poszukiwaniu dalszych rozwiązań jest uniemożliwienie nadużywania obecnych rozwiązań doręczania korespondencji sądowej i wykorzystywania ich do unikania udziału w postępowaniach cywilnych. Należy pamiętać, że w świetle obecnych rozwiązań prawnych to często powód jest jedyną zaangażowaną w proces osobą. Tak jest w szczególności w postępowaniach o zwrot przedmiotu pożyczki. Pozwany do czasu zakończenia procesu nadal korzysta ze środków czy rzeczy, a najczęściej jedyną sankcją, jaka może go spotkać, to zapłata odsetek i kosztów sądowych. Oczywiście o opłacalności takiego działania będą decydowały szczegóły takie, jak zyski wynikające z korzystania przez pozwanego z kapitału czy rzeczy. Niemniej nie ulega wątpliwości, że mogą one być wyższe niż ewentualne, mocno odroczone w czasie negatywne konsekwencje. Po drugie, w takiej sytuacji to powód nie może korzystać ze środków lub rzeczy, które mu się należą, a poza tym musi ponieść na wstępie koszty i zaangażować środki do przygotowania pozwu, uiścić koszty, przeprowadzić procedurę doręczenia, w tym ustalania adresu, a jeśli się to nie powiedzie, kolejne koszty związane z ustanowieniem kuratora. Prowadzi to do sytuacji, że pozwany jedynie korzysta ze środków lub rzeczy, nie angażując się ani czasowo, ani finansowo w proces sądowy, a jego odpowiedzialność z tego tytułu jest znikoma.

W ramach stosowanych obecnie w Polsce modeli doręczeń pism sądowych coraz większą rolę odgrywają narzędzia teleinformatyczne, których jednak podstawowym mankamentem jest ich mnogość. Właściwe wydaje się stworzenie jednego uniwersalnego systemu, np. systemu doręczeń elektronicznych. Powinien on być oparty na rejestrze, który stałby się obligatoryjny dla obywateli, aby zagwarantować im prawidłowy i skuteczny udział w komunikacji z organami państwa. Należy zasygnalizować w tym miejscu fakt istnienia swobodnego rejestru, który nadawałby się do takich celów. Chodzi oczywiście o rejestr adresów meldunkowych. Trudno zrozumieć, dlaczego po pojawieniu się informacji o możliwym

przywróceniu sankcji za niezgłoszenie adresu zameldowania rozgorzała dyskusja na ten temat zdominowana przez głosy sprzeciwu niedostrzegające istotnego znaczenia takich rozwiązań dla sprawności funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, której przywrócenie jest postulatem popieranym przez wszystkie strony debaty publicznej³⁷. Warto byłoby rozważyć przyczynę tego stanu rzeczy, ale to wymaga badań z zakresu socjologii i psychologii społecznej wykraczających poza ramy niniejszego opracowania. W obecnym stanie prawnym obserwujemy mnogość baz danych i systemów je akumulujących, w których odpowiednie wpisy są wymuszane przez poszczególne regulacje prawne. Większość danych gromadzona jest przez organy administracyjne w związku z realizowanymi przez nie zadaniami. Podanie przez obywatela organowi administracyjnemu danych adresowych w takim postępowaniu rodzi konsekwencję w postaci skuteczności doręczenia na ten adres, o ile nie został wskazany nowy. Wydaje się, że tak podany adres powinien być aktualny do czasu jego zmiany/aktualizacji na potrzeby wszystkich postępowań i dostępny dla wszystkich organów władzy publicznej (organów administracji publicznej oraz organów wymiaru sprawiedliwości). Właściwym kierunkiem wydawałoby się stworzenie jednego, spójnego systemu, w którym dane są wprowadzane i aktualizowane przez jakiegokolwiek organy władzy publicznej z inicjatywy obywatela biorącego czynny udział w jakimkolwiek prowadzonym przez nie postępowaniu i który może stanowić bazę do sprawnej komunikacji w szczególności ze stronami/uczestnikami postępowań cywilnych.

³⁷ Obowiązek meldunkowy w Polsce. Będą kary za brak zameldowania [online] <https://www.onet.pl/styl-zycia/onetkobieta/meldunek-obowiazkowy-w-2025-r-wracaja-kary-za-brak-zgloszenia-do-urzedu/rxfvq11,2b83378a> [dostęp: 15.11.2025]; MSWiA: Nie prowadzimy żadnych prac nad przywróceniem kar za niedopełnienie obowiązku meldunkowego [online] <https://www.gov.pl/web/mswia/mswia-nie-prowadzimy-zadnych-prac-nad-przywroceniem-kar-za-niedopelnienie-obowiazku-meldunkowego> [dostęp: 15.11.2025]; Kary za brak meldunku nie wrócą. Problemy jednak pozostają [online] <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Kary-za-brak-meldunku-nie-wroca-Problemy-jednak-pozostaja-8940675.html> [dostęp: 15.11.2025].

4. Modele doręczeń w postępowaniu cywilnym w wybranych krajach Europy

Analiza prawnoporównawcza regulacji dotyczących doręczeń pism sądowych w postępowaniach cywilnych została poprzedzona prezentacją rozwiązań stosowanych w wybranych obcych systemach prawnych: austriackim, angielskim i walijskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, norweskim oraz włoskim. Prezentacje rozwiązań stosowanych w obcych systemach prawnych zostały zrealizowane na podstawie opracowań dotyczących poszczególnych jurysdykcji przygotowanych przez prof. J.F. Stagla oraz dr. I. Adamczyka, prof. L. Bee oraz P. Chudasama, dr S. Castillo-Wyszogrodzką, prof. K.H. Søviga oraz R. Haugen¹.

Autorzy każdego z opracowań otrzymali kwestionariusz z takimi samymi zagadnieniami kluczowymi dla zrekonstruowania kształtu regulacji doręczeń pism sądowych w postępowaniach cywilnych. Głównym zadaniem autorów było przedstawienie podstawowej procedury doręczania pism procesowych osobom fizycznym w postępowaniach cywilnych, a także omówienie sytuacji, w której doręczenie pism sądowych w podstawowy sposób nie dochodzi do skutku. Opracowania te zawierają zarys zasad i możliwości ustalania aktualnego adresu pozwanego ze wskazaniem tego, na kim ten ciężar spoczywa, oraz rejestrów danych adresowych i zasad dostępu do nich przez strony lub sąd na potrzeby postępowań cywilnych. Zgromadzone w ten sposób informacje pozwalają zidentyfikować różne sposoby doręczania pism sądowych oraz porównać, które z nich są stosowane jako podstawowe, a które jako rozwiązania o charakterze *ultima ratio*.

4.1. Austria

a) Standardowa procedura doręczania

W systemie prawnym Austrii podstawowymi formami doręczeń są doręczenia papierowe lub elektroniczne. Zasadą ustanowioną zgodnie z § 88 ust. 1 ZPO (austriackiego Kodeksu postępowania cywilnego) jest dokonywanie doręczeń za pośrednictwem poczty. Doręczenie

¹ Pełna treść tych opracowań stanowi załącznik do niniejszego opracowania.

elektroniczne dokonywane jest za pośrednictwem systemu informatycznego o nazwie *Elektronischer Techtverkehr (EVR)*, o ile pozwany z niej korzysta. Stanowi on zatem pomocniczą formę realizowania doręczeń.

Szczegółowo zasady doręczania pism procesowych do osób fizycznych regulowane są przez Federalną ustawę o doręczaniu dokumentów urzędowych (*Zustellgesetz*). Dokumenty pisemne doręcza się w miejscu doręczenia, który to termin oznacza miejsce zamieszkania odbiorcy lub inne miejsce pobytu, miejsce prowadzenia działalności, siedzibę firmy, lokal biurowy, kancelarię prawną lub miejsce pracy lub jeśli doręczenie jest związane z czynnością urzędową, miejsce czynności albo miejsce wskazane przez adresata organowi do celów doręczenia w toku postępowania. Katalog miejsc, gdzie doręczenie może być realizowane, jest znacząco szerszy niż w Polsce. Każde pismo procesowe w systemie austriackim musi wskazywać adres zamieszkania. Jeśli brakuje w nim takiej informacji, to powód zostaje wezwany do uzupełnienia braków formalnych poprzez jego wskazanie, w przeciwnym wypadku pozew zostaje odrzucony.

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

Powód może wystąpić z wnioskiem o udostępnienie danych z Centralnego Rejestru Mieszkańców (*Zentrales Melderegister*), który jest prowadzony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Rejestr ten jest dostępny publicznie po wykazaniu uzasadnionego interesu (np. toczącego się postępowania sądowego). Ważną informacją jest również fakt, że rejestr ten ma charakter przymusowy i brak odpowiedniego zgłoszenia skutkuje sankcjami administracyjnymi. Mieszkańcy mają obowiązek zgłosić adres zamieszkania i jego zmianę w terminie 3 dni od przeprowadzki (§ 2 *Meldegeseztz*). W przypadku niewypełnienia tego obowiązku mogą być nałożone grzywny administracyjne. Należy też zwrócić uwagę, że jeśli pozwany nie wypełnił obowiązku meldunkowego, to sąd i tak będzie wymagał wskazania przez powoda aktualnego i rzeczywistego adresu pozwanego.

c) Pomocnicze formy doręczeń

W Austrii, w przypadku nieskutecznego doręczenia korespondencji istotne znaczenie ma to, czy w miejscu tym znajduje się osoba uprawniona do odbioru zastępczego. W pierwszym przypadku doręczenie może być dokonane do takiej osoby, jeśli tylko doręczyciel ma podstawy przypuszczać, że adresat regularnie przebywa w miejscu doręczenia. Każda osoba gotowa do przyjęcia przesyłki (o ile mieszka w tym samym gospodarstwie domowym) może zostać uznana za odbiorcę zastępczego. Odbiorcą zastępczym może być też pracownik lub

pracodawca. Innym przypadkiem jest sytuacja, w której dokumentu nie da się doręczyć w miejscu doręczenia i doręczyciel ma podstawy sądzić, że adresat lub jego przedstawiciel regularnie tam przebywa. W takich przypadkach dokument podlegający doręczeniu pozostawia się w urzędzie stanu cywilnego lub urzędzie gminy, lub organie administracji, jeśli znajduje się w tej samej gminie.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Jeśli adres pozwanego nie jest znany, doręczenie może nastąpić w drodze obwieszczenia publicznego (§ 25 *Zustellgesetz*). Dotyczy to sytuacji, kiedy spełnione zostaną określone przesłanki właściwie uprawdopodobnione. Taka forma doręczenia realizowana jest w rejestrze edyktów (obwieszczeń) (*Ediktsdatei*), w którym zawiera się informacja, że dokument przeznaczony do doręczenia jest dostępny w sądzie. W zawiadomieniu wskazuje się krótki opis treści dokumentu, nazwę sądu i przedmiotu sporu, a także informację o sposobie odbioru dokumentu oraz pouczenie o skutkach prawnych wynikających z doręczenia. Doręczenie uważa się za dokonane z chwilą ogłoszenia w *Ediktsdatei*.

e) Wyznaczenie kuratora

Zgodnie z § 116 ZPO w przypadku osób, wobec których możliwe jest jedynie doręczenie przez publiczne obwieszczenie z powodu nieznanego miejsca pobytu, sąd wyznacza kuratora z urzędu lub na wniosek, jeżeli zachodzi konieczność podjęcia przez te osoby działań prawnych w celu ochrony ich praw, w szczególności jeśli doręczany dokument zawiera wezwanie do stawiennictwa. Przykładem jest właśnie doręczenie pozwu do osoby fizycznej.

Podsumowując rozwiązania stosowane w Austrii, należy zwrócić uwagę, że model ten jest zasadniczo podobny do rozwiązania obowiązującego w Polsce. Podstawową formą doręczenia są przesyłki listowe w formie papierowej, a dla osób uczestniczących w systemie elektronicznym – doręczenia elektroniczne. W austriackim systemie nie obowiązuje system poszukiwania adresu i podejmowania kolejnych działań, aby odnaleźć adresata, ale w przypadku niedoręczenia przesyłki dokonywane jest obwieszczenie publiczne, które daje adresatowi szansę podjęcia działań w swojej sprawie. Jeśli ten nie podejmuje aktywności, ustanawiany jest kurator w sprawach, które takich działań wymagają, działający w interesie pozwanej osoby fizycznej. System ten jest wspomagany przez Centralny Rejestr Mieszkańców, do którego należy zgłaszać aktualne dane pod rygorem sankcji administracyjnej². Warte odnotowania

² Taką funkcję mogłaby pełnić baza PESEL, gdyby do systemu prawnego został wprowadzony obowiązek meldunkowy opatrzony sankcją niekoniecznie karną, lecz przybierającą postać skuteczności doręczeń na dotychczasowy adres.

jest to, że w austriackim systemie prawnym nie jest możliwe wydanie merytorycznego orzeczenia przez sąd bez uprzedniego doręczenia go pozwanemu. Wskazuje to na fakt, że niedopuszczalne są sytuacje, kiedy doręczenie nie jest dokonane lub w imieniu pozwanego nie występuje kurator.

4.2. Anglia i Walia

a) Standardowa procedura doręczania

Regulacja doręczania pism procesowych dla osób fizycznych w postępowaniu cywilnym zawarta jest w części 6 Zasad Postępowania Cywilnego (Civil Procedure Rules, CPR). Wyjątkiem są doręczenia w postępowaniach rodzinnych, które są uregulowane w Zasadach Postępowania Rodzinnego (Family Procedure Rules, FPR).

Co do zasady pozew doręcza sąd. Wyjątkowo powód może zawiadomić sąd, że zamierza doręczyć pozew samodzielnie, ewentualnie przepis szczególny wskazuje, że doręczenie musi być dokonane przez powoda lub sąd zdecyduje, że doręczenie ma być dokonane przez powoda.

Dopuszczalnymi sposobami doręczenia są: doręczenia osobiste, doręczenia przesyłką pocztową pierwszej klasy poprzez system wymiany dokumentów (*document exchange*) lub inną metodą zapewniającą doręczenie w następnym dniu roboczym. Inną metodą jest pozostawienie dokumentu w określonym miejscu, a więc np. pełnomocnikowi lub w miejscu, gdzie pozwany zamieszkuje lub prowadzi działalność i wskazać ten adres jako adres do doręczeń.

Jeżeli to sąd dokonuje doręczenia, to wybór sposobu należy do niego. Jeśli pozew doręczany jest przez powoda, to musi on w terminie 21 dni od doręczenia złożyć w sądzie zaświadczenie o doręczeniu zawierające określone prawem informacje.

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

Ustalenie adresu pozwanego spoczywa na powodzie, musi on tego dokonać samodzielnie. Może przede wszystkim prowadzić własne poszukiwania w internecie, w tym w mediach społecznościowych. Powód może zlecić prywatnemu detektywowi albo doręczycielowi pism (*process server*) ustalenie miejsca pobytu pozwanego.

Rolę rejestru adresów na potrzeby doręczeń sądowych pomocniczo pełni rejestr wyborców (*electoral register/electoral roll*), który zawiera pełne dane wszystkich osób zarejestrowanych do głosowania. Możliwe jest przeszukiwanie rejestru jawnego³, który obejmuje dane osób

³ Dane z rejestru jawnego są dostępne np. na stronie www.192.com.

zarejestrowanych do głosowania, które nie zrezygnowały z ujęcia w nim. Rejestracja do głosowania jest obowiązkowa (choć samo głosowanie już nie), a osoby, które się nie rejestrują, mogą podlegać karze grzywny. Warto zwrócić uwagę, że jeśli osoba zrezygnowała z ujęcia w rejestrze jawnym, nie zarejestrowała się mimo obowiązku lub nie zaktualizowała swoich danych, to jej adres może być niemożliwy do ustalenia. Poza rejestrem wyborców nie istnieją inne rejestry adresów, na które można kierować korespondencję sądową.

W omawianych regulacjach istnieje możliwość dla pozwanego do wystąpienia do sądu o ujawnienie adresu przyszłego pozwanego i żądanie tych danych od odpowiednich podmiotów np. organizacji zawodowej, do której należy pozwany. Powód musi wykazać, że podjęte przez niego rozsądne kroki, aby ustalić adres pozwanego, nie były wystarczające. W przepisach postępowania rodzinnego wnioskodawca może poprosić sąd o ujawnienie adresu uczestnika przez organy rządowe, jeżeli nie można ustalić go poprzez podjęcie rozsądnych działań. Właściwe organy rządowe to: His Majesty's Revenue and Customs (organy podatkowe) oraz Department for Work and Pensions (Ministerstwo Pracy i Emerytur). Pozyskane dane są przekazywane do sądu, a powód nie ma do nich dostępu.

c) Pomocnicze formy doręczeń

Przepisy prawa przewidują, kiedy pozew oraz inne dokumenty uznaje się za doręczone właściwej stronie w przypadku doręczenia fikcyjnego. Data „fikcyjnego” doręczenia regulowana jest drugi dzień po nadaniu, jeśli dokument został wysłany przesyłką pocztową pierwszej klasy. Celem przepisów o fikcji doręczenia jest zapewnienie pewności prawa oraz przewidywalności postępowania. W Zasadach Prawa Rodzinnego fikcja doręczenia regulowana jest odmiennie. Pismo uważa się za doręczone, jeżeli uczestnik odesłał potwierdzenie odbioru, a jeśli to nie nastąpi, to sąd może uznać, że uczestnik faktycznie otrzymał wniosek i wtedy może zarządzić, że doręczenie uważa się za dokonane.

W razie wątpliwości co do doręczenia powód może złożyć wniosek o uznanie doręczenia za dokonane (*deemed service*), aby uzyskać pewność co do skuteczności doręczenia.

Regulacje prawne w Anglii i Walii dopuszczają również doręczenia faksem lub innym środkiem komunikacji elektronicznej lub w dowolny sposób doręczenia zatwierdzony przez sąd. Jeśli powód nie jest w stanie ustalić odpowiedniego adresu do doręczeń w ramach procedury, może złożyć wniosek o doręczenie w sposób alternatywny lub pod alternatywnym adresem (*Application for Service by Alternative Method or at an Alternative Place*). Za przykład mogą tutaj posłużyć takie rozwiązania, jak: doręczenie w domu rodziców pozwanego, doręczenie za pośrednictwem wiadomości SMS, poczty elektronicznej lub komunikatora WhatsApp.

Jeśli powód podjął wszelkie możliwe działania w celu doręczenia, lecz było to bezskuteczne, to może złożyć wniosek o zwolnienie z obowiązku doręczenia (*Application to Dispense with Service*). Uwzględnienie go przez sąd jest dopuszczalne tylko w wyjątkowych okolicznościach i po rozważeniu wszystkich możliwych alternatyw doręczenia.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej w Anglii i Walii nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

e) Wyznaczenie kuratora

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej w Anglii i Walii nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

4.3. Francja

We Francji zgodnie z art. 693 francuskiego kodeksu postępowania cywilnego procedura doręczania pism procesowych powinna być przestrzegana pod rygorem nieważności postępowania. Co więcej, w świetle tej regulacji wskazanie adresu pozwanego jest warunkiem ważności i skuteczności wniesienia pozwu, a brak taki stanowi przesłankę nieważności pozwu. Wyjątkiem może być sytuacja doręczenia do ostatniego znanego miejsca zamieszkania, które może zostać uznane za prawidłowe, o ile adresat nie poniósł z tego tytułu szkody⁴.

a) Standardowa procedura doręczania

We Francji doręczenia pism procesowych w postępowaniu cywilnym są regulowane przez art. 651–694 Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z tymi przepisami pisma procesowe przekazywane są przez ich doręczenie, które realizuje komisarz sądowy (urząd komornika sądowego zastąpiony został od 1 lipca 2022 r. komisarzem sądowym). Doręczenie przez ten

⁴ Orzeczenia francuskiego Sądu Kasacyjnego: Civ. 2e, 24 maja 1984 r., Bull. civ. II, nr 90; Civ. 2e, 17 lipca 1985 r., JCP 1985. IV. 331; Civ. 2e, 28 lutego 2006 r., nr 03-17.849 oraz orzeczenie Sądu Kasacyjnego Soc., 10 listopada 1971 r., JCP 1971. IV. 292.

podmiot stanowi formę doręczenia urzędowego (*signification*) i jest to podstawowa forma doręczenia, która może być stosowana w każdym przypadku.

Regulacje prawne przewidują możliwość realizowania doręczeń zarówno w formie papierowej, jak też drogą elektroniczną.

W sposób standardowy doręczenie powinno być zrealizowane do rąk własnych (*signification à personne*) bądź w miejscu zamieszkania lub w miejscu pobytu (*signification à domicile*). Podjęcie doręczenia osobistego powinno być opisane przez komisarza sądowego wraz ze wskazaniem działań i okoliczności próby jego dokonania. Kiedy adresat nie jest obecny w miejscu zamieszkania, doręczenie odpisu pisma może być dokonane osobie obecnej pod adresem, o ile osoba ta zaakceptuje odbiór pisma i poda swoje imię i nazwisko oraz stosunek łączący ją z adresatem (np. małżonek). Jednocześnie z doręczeniem odpisu pisma komisarz sądowy pozostawia pozwanemu zawiadomienie o próbie doręczenia, informujące o rodzaju pisma i tożsamości osoby, na wniosek której doręczenie ma miejsce, a także wskazujące osobę, która odebrała odpis pisma.

Jeśli osoba obecna w miejscu zamieszkania nie chce lub nie może odebrać odpisu pisma, może ono być pozostawione do odbioru w kancelarii komisarza sądowego. Jednocześnie pozostawia się zawiadomienie o próbie doręczenia. Odpis pisma jest przechowywany w kancelarii komisarza sądowego przez 3 miesiące, a po upływie tego terminu komisarz jest zwolniony z obowiązku doręczenia. Adresat może złożyć wniosek do komisarza o dostarczenie pisma do innej kancelarii, gdzie adresat będzie mógł je odebrać.

Jeśli jednak doręczenie nie jest dokonywane osobiście, to komisarz zawiadamia pozwanego zwykłym listem, w którym wskazuje rodzaj pisma procesowego, tożsamość osoby, na wniosek której doręczenie jest realizowane, oraz osobę, która odebrała odpis pisma. List zawiera odpis dokumentu doręczenia.

Dla porządku należy też wskazać, że doręczenie osobiste jest realizowane do rąk własnych adresata, gdy ten potwierdził odbiór pisma. Skuteczne dokonanie doręczenia stanowi również doręczenie do miejsca zamieszkania lub pobytu, o ile potwierdzenie zostało podpisane przez osobę upoważnioną do odbioru.

Równolegle w systemie prawa francuskiego obowiązuje system doręczeń w formie elektronicznej (*Communication par voie électronique*). Dokument doręczenia musi zawierać zgodę odbiorcy na doręczenie drogą elektroniczną. Doręczenie elektroniczne jest doręczeniem osobistym, jeśli odbiorca otrzymał zawiadomienie o nim w dniu jego wysłania. W przeciwnym wypadku doręczenie uznaje się za doręczenie w miejscu zamieszkania. Wtedy dodatkowo komisarz sądowy musi w pierwszym dniu roboczym po takim doręczeniu powiadomić powoda listem zwykłym o doręczeniu, informując o dokonaniu doręczenia elektronicznego. Data i godzina doręczenia elektronicznego są tożsame z chwilą wysłania pisma do adresata, a doręczenie uznaje się za dokonane, nawet jeśli pozwany nie zapoznał się z pismem.

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

W systemie prawa francuskiego ustalenie aktualnego adresu pozwanego w przypadku osoby fizycznej przed wszczęciem postępowania sądowego może być trudne. Nie istnieje żaden jawny i ogólnodostępny rejestr zawierający aktualne adresy wszystkich osób fizycznych. Dostępne jest jednak kilka urzędowych rejestrów, do których dostęp mają uprawnione podmioty, wśród których są zarówno sądy, jak i komisarze sądowi. Rejestry te jednak nie są dostępne dla osób prywatnych.

Wśród rejestrów stanowiących pomocnicze źródło informacji są: rejestr pojazdów (*Système d'immatriculation d'un véhicule – SIV*), rejestr podatkowy Dyrekcji Generalnej ds. Finansów Publicznych (*Direction Générale des Finances Publiques – DGFIP*), rejestr Kasy Świadczeń Rodzinnych (*Caisse d'allocations familiales – CAF*), rejestr Kasy ubezpieczeń zdrowotnych (*Caisse Primaire d'Assurance Maladie CPAM*). Wymienione instytucje dysponują aktualnymi adresami zamieszkania. Rejestry te jednak są poufne i powód nie ma bezpośredniego dostępu do nich nawet w ramach postępowania sądowego. Dane zbierane jednak w tych rejestrach mogą służyć na potrzeby postępowań sądowych ustaleniu aktualnego adresu do doręczenia dokumentów sądowych. Jeśli osoba fizyczna nie aktualizuje swojego adresu, a pismo zostało jej doręczone na stary adres figurujący w wiarygodnym, legalnie dostępnym rejestrze, to w takim wypadku doręczenie może uznać za ważne, nawet jeśli pismo procesowe nie zostało faktycznie odebrane.

c) Pomocnicze formy doręczeń

Kiedy doręczenie nie może być dokonane z uwagi na brak miejsca zamieszkania, miejsca pobytu ani znanego miejsca pracy, przepisy francuskiego kodeksu postępowania przewidują pomocnicze formy doręczeń.

Po stwierdzeniu niepowodzenia doręczenia przez komisarza sądowego i poszukiwaniach, sporządza on protokół wskazujący, jakie działania podjął, aby odnaleźć pozwanego. Następnie wysyła odpis takiego protokołu listem poleconym z potwierdzeniem odbioru na ostatni znany adres pozwanego i dołącza do niego odpis pozwu. Tego samego dnia komisarz sądowy zawiadamia pozwanego o przesyłce w drodze zwykłego listu. W takim przypadku protokół zastępuje doręczenie, zaś datą doręczenia pisma sądowego jest dzień sporządzenia protokołu. Doręczenie uznaje się za dokonane, nawet jeśli pozwany nie zapoznał się faktycznie z pismem. Wskazuje to, że regulacja francuska zapewnia podjęcie przez komisarza sądowego działań, które mogą ustalić aktualny adres pozwanego będącego osobą fizyczną, przewiduje zawiadomienie na ostatni znany adres, ale też pozwala po wyczerpaniu tej procedury na uznanie tych czynności za wywołujące skutek doręczenia. Wykorzystanie tej procedury

pozostawia sędziemu prowadzącemu postępowanie w sprawie na zarządzenie dodatkowych kroków z wyjątkiem środków tymczasowych lub zabezpieczających niezbędnych do ochrony praw powoda.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej we Francji nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

e) Wyznaczenie kuratora

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej we Francji nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

4.4. Hiszpania

a) Standardowa procedura doręczania

W prawie hiszpańskim doręczanie pism procesowych nazywane jest *notificación o emplazamiento* i odbywa się zgodnie z przepisami ustawy *Ley de Enjuiciamiento Civil* (dalej „LEC”), czyli hiszpańskiego kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z tymi przepisami po złożeniu pozwu (*demande*) w myśl art. 155 LEC sąd ma dokonać doręczenia pierwszych dokumentów w sprawie dla pozwanego. Preferowane przez przepisy prawa jest doręczenie osobiste (art. 160 LEC). Zgodnie z tymi regulacjami Biuro sądowe (*Oficina Judicial*) lub wyznaczony urzędnik sądowy (*Letrado de la Administración de Justicia*) podejmuje próbę doręczenia dokumentów osobiście. Miejszem doręczenia jest zazwyczaj miejsce zamieszkania lub inne miejsce, gdzie można znaleźć adresata. Równolegle dopuszczalne są doręczenia elektroniczne (dobrowolne dla osób fizycznych, a obowiązkowe dla osób prawnych). W przypadku niemożności dokonania doręczenia osobistego i pomimo podjęcia prób doręczenia można dokonać mieszkającej z pozwanym osobie, która ukończyła 14 lat i przyjmuje dokumenty. Doręczenie może nastąpić także w miejscu pracy do osoby odpowiedzialnej. Po doręczeniu dokumentów doręczyciel musi wydać zaświadczenie lub protokół doręczenia wskazujący datę, godzinę i metodę oraz osobę, która odebrała korespondencję. Potwierdzenie takie składa się do akt sądowych.

Ponadto doręczenia mogą być realizowane przez komorników sądowych (*Funcionarios del Cuerpo de Auxilio Judicial*) mogących odwiedzać miejsce zamieszkania lub pracy osoby, do której ma być zrealizowane doręczenie. Sądy doręczają korespondencję stronom również za pośrednictwem Correos, czyli hiszpańskiej poczty publicznej lub innych autoryzowanych

firm kurierskich. Doręczenie zazwyczaj dokonywane jest przesyłką poleconą z potwierdzeniem odbioru. Wspomniany już system doręczeń elektronicznych o nazwie LexNET, obowiązkowy dla adwokatów, pełnomocników procesowych i osób prawnych, a dobrowolny dla osób fizycznych, to kolejne narzędzie do realizowania doręczeń przez sądy.

Wskazanie adresu pozwanego jest warunkiem do skutecznego wniesienia pozwu. Jeśli powód tego nie uczyni, zostanie wezwany do jego uzupełnienia. Jeśli adres nie jest mu znany, musi wykazać, że podjął starania, żeby go ustalić. Jeśli powód wykaże, że pomimo to ustalenie adresu było niemożliwe, to może zezwolić na doręczenie poprzez edykt (obwieszczenie).

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

Hiszpański system prawny przewiduje kilka mechanizmów i zasad dotyczących ustalenia adresu pozwanego, a także reguluje konsekwencje posługiwania się nieaktualnym adresem. Powód może zwrócić się do organów administrujących różnymi bazami danych (w niektórych przypadkach za zgodą sądu). Do pierwszej grupy należą organy administrujące Rejestrem Mieszkańców (*Padrón Municipal*), w którym osoby fizyczne mają obowiązek rejestrować się i zgłaszać zmiany miejsca zamieszkania. Rejestr Mieszkańców ma charakter lokalny i jest prowadzony przez władze samorządowe. Dostęp do niego zapewniony jest dla sądu, a powód nie ma bezpośredniej możliwości zwrócenia się do niego. Do drugiej grupy należą organy administrujące Rejestrem Wyborców (*Censo Electoral*), który zawiera adresy wyborców. Z tego rejestru mogą korzystać również sądy, aby ustalić adres pozwanego. Kolejna grupa obejmuje organy administrujące Rejestrem Pojazdów (*Dirección General de Tráfico*), w którym znajdują się adresy posiadaczy praw jazdy. Hiszpańskie przepisy wymagają, aby adres w tym rejestrze był aktualny, a jego zmiana powinna być zgłoszona w ciągu 15 dni. Dane z tego rejestru powód może pozyskać za pośrednictwem sądu. W końcu istnieje możliwość zwrócenia się do organów administrujących rejestrami skarbowymi i ubezpieczeń społecznych – Główny Urząd Skarbowy Ubezpieczeń Społecznych (*Tesorería General de la Seguridad Social*) oraz rejestrem podatkowym – Urząd Skarbowy (*Agencia Tributaria*), co do których istnieje obowiązek aktualizacji danych kontaktowych do celów administracyjnych i prawnych. Dostęp do tych danych posiadają sądy, jeśli pozyskanie adresu jest konieczne dla doręczenia.

Szczególnie istotną informacją jest regulacja art. 155.3 LEC, która wskazuje, że jeśli osoba nie zaktualizowała swojego adresu mimo prawnego obowiązku, to ponosi odpowiedzialność za skutki nieotrzymania dokumentów sądowych.

c) Pomocnicze formy doręczeń

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej w Hiszpanii nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Zgodnie z art. 165 LEC, jeśli pozwanego nie można zlokalizować po podjęciu działań mających odnaleźć jego adres, to sąd może zezwolić na doręczenie przez edykty (*edictos*). Edykty publikowane są w *Boletín Oficial del Estado*. Środek ten traktowany jest jako ostateczny i jego zastosowanie musi potwierdzić sąd, który stwierdza, że inne metody ustalenia adresu i doręczenia były nieskuteczne.

e) Wyznaczenie kuratora

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej w Hiszpanii nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

4.5. Niemcy**a) Standardowa procedura doręczania**

W niemieckim postępowaniu cywilnym pozew doręczany jest co do zasady przez sąd. Doręczenie następuje w kilku etapach i może być przeprowadzone na różne sposoby w zależności od rodzaju pozwu i adresu pozwanego. Pozew może zostać wniesiony pisemnie lub elektronicznie za pośrednictwem elektronicznej skrzynki sądowo-administracyjnej EGVP lub za pośrednictwem systemu beA dla prawników. System beA jest obowiązkowy od 1 stycznia 2022 r. dla wszystkich adwokatów uprawnionych do wykonywania zawodu.

Pozew doręczany jest przez doręczyciela, którym zazwyczaj jest komornik. W niemieckim porządku prawnym istnieją różne rodzaje doręczenia. Pierwszym z nich jest doręczenie pocztą listem poleconym za potwierdzeniem odbioru. Alternatywnie doręczenie może być dokonane osobiście przez komornika sądowego i stosowane jest najczęściej wtedy, kiedy doręczenie pocztą się nie powiodło lub jeśli wymagane jest szczególnie wiarygodne doręczenie. W niektórych przypadkach doręczenia może dokonać także goniec sądowy, którym może być komornik lub przedstawiciel sądu. Niemieckie przepisy przewidują również doręczenia elektroniczne, jeśli zarówno pozwany, jak i sąd komunikują się elektronicznie. Jeśli pozwany nie może zostać odnaleziony, istnieją alternatywne metody doręczenia, takie

jak doręczenie osobie upoważnionej do reprezentowania pozwanego lub doręczenie przez umieszczenie dokumentu w skrzynce pocztowej pozwanego, jeśli nie można go zlokalizować.

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

Jeśli powód nie zna adresu pozwanego, musi podjąć działania, żeby go ustalić. Przede wszystkim może podjąć działania bezpośrednio u pozwanego lub jego znajomych. Po drugie może zasięgnąć informacji w organach administracji takich jak Einwohnermeldeamt, czyli urządach gminy w Niemczech, w których mieszkańcy muszą się meldować. Innymi sposobami jest skorzystanie z usług agencji informacji kredytowej lub prywatnych detektywów, jeśli pozwany jest trudny do zlokalizowania. Obowiązek meldunkowy wynika z ustawy o meldunkach (*Bundesmeldegesetz*), która reguluje sytuacje, w jakich osoba fizyczna musi się zameldować, wymeldować i zgłosić zmianę adresu po przeprowadzce. Termin na zgłoszenie zmiany miejsca zameldowania to dwa tygodnie od przeprowadzenia się do nowego miejsca.

c) Pomocnicze formy doręczeń

Jeżeli doręczenie pozwu nie jest możliwe w podstawowy sposób, istnieją różne regulacje i możliwości kontynuowania postępowania. Zależy to od przyczyny, dla której doręczenie nie zostało zrealizowane oraz od szans dotarcia do pozwanego. Jeżeli pozwany nie może zostać odnaleziony, to pod pewnymi warunkami sąd może uznać fikcję doręczenia.

Jeśli po próbach doręczenia nie uda się odnaleźć pozwanego, pozew może być doręczany w formie zastępczej (*Ersatzzustellung*). Oznacza to, że komornik może udokumentować próbę doręczenia jako nieskuteczną i zostawia wtedy zawiadomienie zastępcze, w którym wskazuje, że dokument jest dostępny do odbioru w sądzie. Pozwany w takiej sytuacji ma dwa tygodnie na odebranie pisma z sądu. Po upływie tego terminu pozew uznaje się za doręczony, nawet jeśli pozwany go nie odebrał. Jeśli komornik nie może osobiście doręczyć dokumentu, to może go umieścić w skrzynce pocztowej. Do skuteczności tej formy doręczenia potrzebne jest potwierdzenie przez komornika umieszczenia tej przesyłki w skrzynce.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Publiczne doręczenie jest dopuszczalne, jeśli pozwanego nie można znaleźć pod wskazanym adresem, a powód udowodnił, że podjął skrupulatne działania, aby odnaleźć pozwanego. W takim przypadku dopuszczalne jest doręczenie pozwu poprzez ogłoszenie publiczne.

Ta forma doręczenia stosowana jest wtedy, kiedy nie można osobiście dotrzeć do pozwanego. W tym wypadku pozew publikowany jest w dzienniku urzędowym lub w codziennej gazecie. Metoda ta ma ustalony termin dwóch tygodni od daty publikacji, po których pozew uznaje się za doręczony na zasadzie fikcji prawnej. Istotne jest to, że ten sposób doręczenia jest formą o charakterze *ultima ratio*, która może być stosowana, kiedy inne metody doręczenia zawiodły lub adres pozwanego jest nieznany.

e) Wyznaczenie kuratora

W niektórych przypadkach niemieckie przepisy przewidują także doręczenie pozwu przedstawicielowi prawnemu pozwanego, którym może być zarówno pełnomocnik, jak również kurator. Sytuacja ta może mieć miejsce, jeśli pozwany nie może zostać osobiście zawiadomiony, np. z powodu nieobecności.

4.6. Norwegia

W Norwegii w pozwie należy wskazać adres pozwanego, ale jeśli pozwany ukrywa się i nie ma znanego adresu, aby uniknąć postępowania, pozew nie może zostać odrzucony. W pracach przygotowujących te przepisy podawano przykład osób ukrywających adres dla uniknięcia egzekucji długów.

a) Standardowa procedura doręczania

W prawie norweskim zagadnienie doręczania korespondencji w postępowaniu cywilnym do osób fizycznych ukształtowane jest przez ustawę o sporach sądowych (*Tvisteloven*) oraz ustawę o sądownictwie (*Domstolloven*). W Norwegii za doręczanie pism procesowych odpowiada sąd, przesyłając je bezpośrednio do adresata listem poleconym lub pocztą z potwierdzeniem odbioru. Możliwe są też doręczenia elektroniczne, w ramach których system automatycznie informuje nadawcę, gdy przesyłka zostanie otwarta albo odbiorca zobowiązany jest do potwierdzenia odbioru w określonym terminie.

Kiedy pozwany jest reprezentowany przez pełnomocnika procesowego, do komunikacji z sądem używa się portalu (*Aktørportalen*). Za jego pośrednictwem odbywa się komunikacja z sądem, a także monitoruje się przebieg sprawy. Portal ten umożliwia dostęp do akt.

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

Podstawowym rejestrem w Norwegii jest Rejestr Ludności (*Folkeregiseret*), w którym znajdują się dane osób zamieszkujących w Norwegii, w tym imię, numer identyfikacyjny oraz adres. Wszyscy mieszkańcy mają ustawowy obowiązek zgłoszenia zmiany adresu w terminie 8 dni. W przypadku niewypełnienia tego obowiązku prawo przewiduje grzywny administracyjne. Rejestr ten nie jest dostępny do dowolnego użytku. Ten, kto chce uzyskać informacje o adresie, musi złożyć wniosek i precyzyjnie zidentyfikować zarówno siebie, jak i osobę poszukiwaną. W praktyce sądy również dysponują dostępem do Rejestru Ludności w sposób elektroniczny.

c) Pomocnicze formy doręczeń

Jeśli standardowe doręczenie okazuje się nieskuteczne, wtedy realizuje je komornik sądowy. W miarę możliwości doręczenie takie powinno być dokonane osobiście, najlepiej w miejscu zamieszkania lub w miejscu pracy. Jeśli pozwanego nie można zastać w domu ani w pracy, doręczenie może być dokonane innej odpowiedzialnej osobie dorosłej w danym miejscu i może to być zarówno członek gospodarstwa domowego, osoba wspólnie zamieszkująca z adresatem, właściciel nieruchomości lub dozorca, a w miejscu pracy: pracodawca, brygadzysta lub odpowiedni pracownik biurowy.

Jeśli osoby odpowiedzialne odmówią przyjęcia przesyłki albo jeśli nikt z tych osób nie jest dostępny, komornik może zostawić w zapieczętowanej kopercie pisemne zawiadomienie o tym, gdzie odebrać dokument.

W prawie norweskim istnieje szereg wyjątków wynikających ze szczególnych procedur. Na przykład w postępowaniu dotyczącym prowadzonej przez przedsiębiorcę działalności doręczenie może być dokonane w miejscu prowadzenia działalności.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Gdy inne sposoby doręczenia okażą się nieskuteczne, sąd może zdecydować, że dokument zostanie udostępniony w biurze sądu, innego organu publicznego lub w innym odpowiednim miejscu. Ponadto informację o tym wraz ze streszczeniem dokumentu opublikuje w siedzibie sądu. W razie doręczenia pisma inicjującego postępowanie, należy poinformować, że dokument można odebrać w sądzie miejsca ostatniego znanego miejsca zamieszkania adresata. Ponadto dokumenty muszą zostać ogłoszone w części lub w całości w Dzienniku Urzędowym Norwegii oraz w jednej lub kilku gazetach powszechnie czytanych w miejscu ostatniego znanego pobytu w Norwegii. Jeśli sąd wie, gdzie dana osoba może przebywać,

należy ją dodatkowo zawiadomić listem poleconym lub poprzez ogłoszenie w lokalnej gazecie. Doręczenie publiczne stosowane jest jako ostateczność.

e) Wyznaczenie kuratora

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej w Norwegii nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

4.7. Włochy

We Włoszech zasady doręczania korespondencji sądowej są uregulowane przede wszystkim w Kodeksie postępowania cywilnego (*Codice di procedura civile*) oraz w odpowiednich przepisach dotyczących doręczeń, a w szczególności w ustawie z dnia 21 stycznia 1994 r. (*Facoltà di notificazioni di atti civili, amministrativi e stragiudiziali per gli avvocati e procuratori legali*).

a) Standardowa procedura doręczania

W większości przypadków pisma procesowe doręczane są przez komornika sądowego (*ufficiale giudiziario*), który działa na wniosek strony lub jej pełnomocnika. Podstawową formą doręczenia jest dokonanie go do rąk własnych (*notificazione in mani proprie*). Komornik sądowy realizuje doręczenie poprzez przekazanie odpisu pisma bezpośrednio do rąk adresata w miejscu zamieszkania (miejscu tymczasowego przebywania albo miejscu zameldowania) lub, jeśli nie jest to możliwe, to w jakimkolwiek miejscu, gdzie go zastanie, w granicach właściwości sądu przy którym działa komornik. W przypadku odmowy przyjęcia dokumentu, komornik odnotowuje ten fakt w protokole, a doręczenie uważa się za dokonane do rąk własnych.

Jeśli doręczenie nie następuje do rąk własnych, powinno być dokonane w gminie miejsca zamieszkania adresata. Jeśli adresata nie udaje się odnaleźć w miejscu zamieszkania ani w miejscu, gdzie ma on biuro lub prowadzi działalność przemysłową lub handlową, doręczenie może być dokonane członkowi rodziny lub osobie zatrudnionej w domu, biurze lub przedsiębiorstwie pod warunkiem, że nie jest to osoba poniżej 14. roku życia ani osoba pozbawiona zdolności do czynności prawnych. W przypadku braku upoważnionych osób pismo zostaje doręczone dozorczy lub sąsiadowi. Komornik odnotowuje to w protokole doręczenia i informuje adresata listem poleconym o doręczeniu pisma. Jeśli miejsce zamieszkania adresata nie jest znane, to doręczenia dokonuje się w gminie miejsca pobytu, a jeśli również to miejsce jest nieznane, to w gminie miejsca zameldowania.

Przepisy prawa włoskiego dopuszczają doręczenie pisma osobie, która wybrała miejsce do doręczeń u innej osoby lub w określonym biurze. Doręczenie w takim wypadku następuje przez przekazanie odpisu pisma wybranej osobie lub kierownikowi biura jako pełnomocnikowi do doręczeń. Doręczenie takie jest równoznaczne z doręczeniem do rąk własnych adresata.

Doręczenie może być też dokonane za pośrednictwem operatora pocztowego. W takim wypadku komornik sądowy sporządza protokół doręczenia na oryginale i na odpisie pisma, wskazując urząd pocztowy, za pośrednictwem którego wysyła odpis pisma do adresata przesyłką poleconą za potwierdzeniem odbioru. Doręczenie w ten sposób uważa się za skuteczne w stosunku do osoby doręczającej z chwilą przekazania przesyłki komornikowi sądowemu, a w stosunku do adresata – z chwilą kiedy mógł on zapoznać się z treścią pisma.

We Włoszech komornik sądowy może również dokonać doręczenia za pośrednictwem certyfikowanej poczty elektronicznej (PEC) lub kwalifikowanej usługi elektronicznego doręczenia, po uprzednim sporządzeniu elektronicznego odpisu pisma, jeżeli adresatem jest podmiot, który ma obowiązek posiadania certyfikowanej poczty elektronicznej lub kwalifikowanej usługi doręczenia elektronicznego albo jeśli adresat wybrał cyfrowy adres do doręczeń.

b) Metody ustalania adresu pozwanej osoby fizycznej oraz rejestr adresów

Powód może ustalić adres pozwanego przede wszystkim poprzez Rejestr ewidencji ludności (*anagrafe comunale*) prowadzony przez gminny wydział ewidencji ludności (*ufficio anagrafe*) lub przez Krajowy Rejestr Ludności (ANPR – *Anagrafe Nazionale della Popolazione Residente*). Dane z tego rejestru dostępne są dla stron na podstawie uzasadnionego wniosku. Adwokaci mogą bezpośrednio uzyskiwać online dane za pośrednictwem portalu ANPR (*Anagrafe Nazionale della Popolazione Residente*)⁵. Należy też zwrócić uwagę, że każdy obywatel Włoch ma obowiązek zgłaszania zmiany miejsca zamieszkania do odpowiedniego urzędu gminy. Zgłoszenia należy dokonać w ciągu 20 dni od zmiany adresu, a zaniechanie tego obowiązku niesie sankcje administracyjne. Pozwany ponosi też ryzyko niedoręczenia, jeśli nie dokonał obowiązku aktualizacji danych w rejestrze ludności. W tym wypadku możliwe jest dokonanie doręczenia zastępczego.

c) Pomocnicze formy doręczeń

W prawie włoskim, jeśli standardowa procedura doręczania pism procesowych okaże się nieskuteczna, stosuje się procedury doręczenia zastępczego lub doręczenia przez publiczne obwieszczenie (art. 140, 143, 148 włoskiego kodeksu postępowania cywilnego).

⁵ Anagrafe Nazionale [online] www.anagrafenazionale.interno.it [dostęp: 15.11.2025].

Doręczenie zastępcze przez złożenie w urzędzie gminy ma miejsce, jeśli doręczenie do rąk własnych pozwanego lub jego domowników jest niemożliwe. W takim wypadku komornik składa odpis pisma w urzędzie gminy właściwej dla miejsca doręczenia, przykleja zawiadomienie o złożeniu w zamkniętej i opieczetowanej kopercie na drzwiach mieszkania, biura lub siedziby przedsiębiorstwa adresata oraz informuje go o tym fakcie listem poleconym za potwierdzeniem odbioru. Doręczenie uznaje się za dokonane po 10 dniach od wysłania listu lub w momencie faktycznego odbioru.

Kolejnym przypadkiem jest doręczenie osobie nieznanej z miejsca pobytu lub zameldowania. Działania te muszą być poprzedzone poszukiwaniami adresata z zachowaniem należytej staranności. Jeżeli pomimo poszukiwań nie można było go odnaleźć, doręczenie następuje przez złożenie kopii pisma w urzędzie gminy ostatniego znanego miejsca zamieszkania. Jeżeli miejsce to jest nieznane, pismo zostaje złożone w urzędzie gminy miejsca urodzenia adresata, a jeśli i to jest nieznane, to pismo doręcza się prokuraturze. W takim wypadku pismo uważa się za doręczone w 20. dniu po dokonaniu czynności. Komornik sądowy poświadcza dokonanie doręczenia poprzez protokół opatrzonej datą i podpisem. W protokole wskazuje osobę, której doręczono odpis, jej status oraz miejsce doręczenia albo czynności poszukiwawcze wykonane przez komornika, przyczyny niedoręczenia oraz informacje zebrane na temat możliwej lokalizacji adresata.

W prawie włoskim przewidziane są również inne formy doręczenia zarządzane przez sąd (*forme di notificazione ordinate dal giudice*). Zgodnie z nimi sąd może, w szczególnych okolicznościach lub w pilnych sytuacjach, zarządzić inne formy doręczenia. Formy te mogą być swobodnie określone, pod warunkiem że zostanie uszanowana prywatność adresata oraz prawo do obrony. Przykładem może być wysłanie przesyłki za pośrednictwem firmy kurierskiej.

d) Doręczenie za pośrednictwem obwieszczenia publicznego

Prawo włoskie przewiduje doręczenie przez obwieszczenie publiczne (*notificazione per pubblici proclami*). Gdy doręczenie w trybie zwykłym jest szczególnie utrudnione ze względu na dużą liczbę adresatów lub trudność ich identyfikacji, prezes sądu, w którym toczy się postępowanie, może na wniosek osoby zainteresowanej i po wysłuchaniu prokuratora zezwolić na doręczenie przez obwieszczenie publiczne. Jest ono wydawane w formie dekretu umieszczonego na końcu pisma podlegającego doręczeniu. Wskazuje się w nim adresatów, wobec których doręczenie ma być dokonane w formie zwykłej, oraz określa się środki uznane za najwłaściwsze do poinformowania pozostałych zainteresowanych. Odpis pisma składa się w urzędzie gminy, w której siedzibę ma sąd prowadzący postępowanie, a jego wypis zostaje opublikowany w Dzienniku Urzędowym Republiki Włoskiej (*Gazzetta Ufficiale della Repubblica*) oraz w Biuletynie Ogłoszeń Prawnych prowincji (*Foglio degli annunci legali*), w której

mieszkają adresaci lub przypuszcza się, że mieszka ich większość. Doręczenie jest dokonane z chwilą, gdy komornik składa odpis pisma wraz z protokołem oraz dokumentami potwierdzającymi wykonane czynności w sekretariacie sądu prowadzącego sprawę.

e) Wyznaczenie kuratora

Opracowanie dotyczące regulacji prawnej we Włoszech nie wspomina o istnieniu tej instytucji.

4.8. Podsumowanie modeli doręczeń w wybranych krajach Europy

Podsumowując, należy wskazać, że poddane analizie obce systemy prawne oparte są zasadniczo na spójnej idei doręczeń korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym, której celem jest z jednej strony skuteczne poinformowanie pozwanego o postępowaniu sądowym w celu zagwarantowania mu prawa do sądu, a z drugiej strony zapewnienie prawa do uruchomienia postępowania sądowego. Różnice polegają głównie na tym, czy system prawny przewiduje konieczność doręczenia w sposób mniej czy bardziej sformalizowany, a także na tym, jak zostało w nim rozwiązane zagadnienie dotyczące doręczenia dla osób, które ukrywają się przed postępowaniami sądowymi lub nie dbają o to, aby aktualizować dane w rejestrach.

Zasadniczo we wszystkich omówionych porządkach prawnych doręczenie dokonywane jest przez sąd (urzędnika sądowego czy komornika sądowego) poprzez doręczenie osobiste, za pośrednictwem operatora pocztowego lub systemów elektronicznych. Istotną uwagą jest to, że obowiązek doręczeń elektronicznych nie dotyczy osób fizycznych, które mogą korzystać z tej formy dobrowolnie.

Zasadniczo to po stronie powoda zawsze leży obowiązek wskazania adresu pozwanego, który jeśli nie jest mu znany, musi zostać ustalony. Zasady ustalania adresów są ściśle związane z podejściem w danym kraju do ochrony prywatności/autonomii informacyjnej i od tego, jaka jest relacja dotyczących jej gwarancji do gwarancji prawa sądu. W krajach takich jak Anglia i Walia co do zasady to na powodzie spoczywa obowiązek ustalenia adresu, a państwo właściwie nie stanowi wsparcia w tym zakresie (z wyjątkiem udostępniania rejestru wyborców). Z drugiej strony to w tej jurysdykcji przewidziane są najmniej sformalizowane sposoby doręczenia, które za zezwoleniem sądu dopuszczają np. zawiadomienie poprzez wiadomość SMS czy Whatsapp.

W wielu modelach czynności doręczenia zostały powierzone komornikom sądowym (we Francji – komisarzom sądowym), którzy w zależności od kraju mogą pełnić rolę uzupełniającą względem systemu doręczeń pocztowych lub elektronicznych (np. w Niemczech czy

Hiszpanii). Stwierdzono też rozwiązania, gdzie komornik sądowy (komisarz sądowy) są głównymi podmiotami zajmującymi się doręczeniami (Francja czy Włochy). W Anglii i Walii dopuszczalne jest, za zgodą sądu, samodzielne doręczanie przez powoda.

W zakresie ustalania adresów Austria, Niemcy, Norwegia i Włochy posiadają odpowiednie rejestry mieszkańców, w których należy rejestrować zmiany adresów pod rygorem sankcji administracyjnej. Rejestry te stanowią jedno z podstawowych źródeł do pozyskiwania adresów na potrzeby adresów do doręczeń.

W krajach takich jak Francja i Hiszpania, podobnie jak w Polsce, istnieje wiele różnych i niezależnych od siebie baz danych, z których możliwe jest poszukiwanie danych adresowych pozwanego. O ile we Francji dane te pozyskiwane są za pośrednictwem sądu, o tyle w Hiszpanii możliwe jest uzyskanie adresu z rejestru mieszkańców również przez powoda. Włoski system prawny z kolei pozwala na pozyskiwanie danych na uzasadniony wniosek, a dodatkowo profesjonalni pełnomocnicy posiadają dostęp do elektronicznego systemu rejestru mieszkańców. Na wymienionych przykładach widać, że właściwie w każdym z omawianych systemów prawnych państwo chroni dane zbierane we właściwych systemach i najczęściej ich wykorzystywanie zapewnione jest dopiero za zgodą lub na żądanie sądu. W Norwegii żądanie udzielenia informacji na wniosek powoda jest dopuszczalne, o ile uzasadni tę potrzebę oraz wskaże swoje dane. Ponadto warto zwrócić uwagę, że w państwach takich jak Francja, Hiszpania, Niemcy, Norwegia, Anglia i Walia czy Włochy to systemy prawne zakładają, że po wyczerpaniu ścieżki doręczeń i podjęciu przewidzianych prawem uzasadnionych działań poszukiwawczych sąd może uznać zawiadomienie powoda za wystarczające. W wyjątkowych sytuacjach czynności poszukiwawcze i podejmowane próby zawiadomienia pozwanego kończą się ustanowieniem dla ochrony jego praw kuratora (Austria i Niemcy). Warto zwrócić uwagę, że w Polsce w obecnym stanie prawnym ustanawianie kuratora stało się elementem standardowych działań, jeśli nie uda się skutecznie doręczyć lub jednoznacznie potwierdzić, że doręczenie było dokonane na adres zamieszkania pozwanego.

Warto zwrócić uwagę, że w wielu spośród badanych jurysdykcji istnieje tryb doręczenia poprzez publiczne obwieszczenie (Austria, Hiszpania, Niemcy, Norwegia, Włochy). Odpowiednio po wyczerpaniu przewidzianych prawem działań mających doręczyć pozwanemu zawiadomienia o wszczęciu postępowania, przepisy przewidują dokonanie publicznego obwieszczenia, czy to w krajowym rejestrze prowadzonym dla tego celu, czy pomocniczo również w mediach. Obwieszczenie takie może być traktowane przez sąd jako skuteczne doręczenie, obwarowane jednak koniecznością podjęcia wcześniejszych środków odpowiadających za doręczenie oraz podjęcie czynności poszukiwawczych.

	POLSKA	AUSTRIA	FRANCJA	HISZPANIA	NIEMCY	NORWEGIA	WŁK. BRYTANIA (ANGLIA I WALIA)	WŁOCHY
OBOWIĄZEK WSKAZANIA ADRESU POZWANEGO W POZWIE	TAK	TAK	TAK	TAK, przepisy dopuszczają wyjątki	TAK	TAK	TAK	TAK
MOŻLIWOŚĆ POZYSKIWANIA ADRESU POZWANEGO Z REJESTRÓW PAŃSTWOWYCH	TAK (rejestr meldunkowy)	TAK (rejestr meldunkowy)	NIE	TAK (ale często za zgodą lub pośrednictwem sądu)	TAK (rejestr meldunkowy)	TAK (rejestr meldunkowy)	TAK (jawny rejestr wybor- ców, wystąpienie do osób trzecich przez Sąd na wniosek powoda)	TAK (rejestr meldunkowy)
PODEJMOWANIE DZIA- ŁAŃ PRZET SĄD DLA POZYSKIWANIA DANYCH ADRESO- WYCH POZWANEGO	TAK (upoważnienie do zwró- cenia się do komornika sądowego)	NIE	TAK (komisarz sądowy w ramach procedury doręczenia)	TAK (określone bazy danych na potrzeby pozyskania adresu)	NIE	TAK (rejestr ludności)	TAK (tylko w określonych kategoriach spraw)	NIE
PODSTAWOWA METODA DORĘCZENIA	- operator pocztowy - doręczenie elek- troniczne (tylko za zgoda adresata) - doręczenie osobiste	- operator pocztowy - doręczenie elek- troniczne (tylko za zgoda adresata) - doręczenie osobiste	- doręczenie osobiste - doręczenie elek- troniczne (tylko za zgoda adresata)	osobiste doręczenie przez biuro sądowe lub urzędnika sądowego	- operator pocztowy - doręczenie przez komornika sądowego - doręczenie elektroniczne	- operator pocztowy - doręczenie elektroniczne	- doręczenie osobiste - operator pocztowy - poprzez sys- tem wymiany dokumentów - inny sposób zapew- niający doręczenie	- doręczenie osobiste - doręczenie elektroniczne
POMOCNICZE METODY DORĘCZENIA	doręczenie przez komornika sądowego, doręczenia zastępcze	doręczenia zastępcze	doręczenia zastępcze	doręczenia zastępcze do osoby mieszkają- cej z pozwanym lub osobie odpowiedzialnej w miejscu pracy	doręczenia zastępcze z fikcją doręczenia	doręczenie przez komornika sądowego, doręczenia zastępcze	doręczenie faksem lub innym środkiem komu- nikacji elektronicznej, doręczenie w inny sposób zatwierdzony przez sąd np. pocztą e-mail czy wiadomością SMS	doręczenie zastępcze, doręczenie w innej formie określonej przez Sąd
DZIAŁANIA W PRZY- PADKU NIESKUTECZ- NYCH DORĘCZEŃ	ustanowienie kuratora	obwieszczenie publiczne i ustanowie- nie kuratora	fikcja doręczenia na ostatni znany adres	fikcja doręczenia	obwieszczenie publiczne i ustanowie- nie kuratora	obwieszczenie publiczne	fikcja doręczenia	obwieszczenie publiczne
ISTNIENIE REJE- STRU ADRESÓW NA POTRZEBY DORĘ- CZEŃ SĄDOWYCH	pomocnicze rejestry, które mogą stanowić tylko poszlakę dla sądu do uznania aktualności adresu	rejestr meldunkowy	pomocnicze rejestry administracyjne wyko- rzystywane przez sądy i komisarzy sądowych	pomocnicze rejestry administracyjne, które mogą być źródłem poszukiwania adresów	rejestr meldunkowy	rejestr meldunkowy	rejestr wyborców	rejestr meldunkowy

W większości systemów prawnych doręczenia dokonywane są przez sąd lub organy pomocnicze sądu, którymi najczęściej są komornicy sądowi (we Francji zastąpieni komisarzami sądowymi).

Reasumując analizę modeli doręczenia korespondencji sądowej (a w szczególności pism inicjujących postępowania) do osób fizycznych, to niezależnie od systemu, każde państwo przygotowało mechanizmy, które mają możliwie najbardziej efektywnie zagwarantować możliwość dowiedzenia się przez pozwanego o wszczęciu postępowania sądowego. W różnych modelach obowiązek ustalenia adresu jest realizowany albo z inicjatywy powoda (Anglia i Walia), albo przy większym udziale sądu (Austria czy Hiszpania). W większości jurysdykcji przyjęto „odpowiedzialność” pozwanego za nieaktualizowanie baz danych w odpowiednich rejestrach i dopuszczono stosowanie fikcji doręczenia na ostatnio zgłoszony adres (Francja, Hiszpania, Niemcy, Włochy), wychodząc z założenia, że skoro obywatel miał prawo aktualizować adres, a tego nie robi, to w sposób celowy unika on odbierania korespondencji. Stanowisko takie wydaje się oparte na łacińskiej paremii *volenti non fit iniuria*. W państwach takich jak Austria czy Niemcy przyjęto jednak model, w którym w przypadku braku jednoznaczności w zakresie doręczenia, ustanawia się kuratora, który ma podjąć należyłą obronę w imieniu nieobecnego pozwanego. Koncepcja ta, o ile może wydawać się słuszna, stawia pytanie, na ile obrona taka może być skuteczna, bez informacji i wiedzy, które posiada tylko pozwany, np. dokumentów dotyczących roszczenia lub znajomości i wiedzy o ewentualnych zarzutach.

5. Orzecznictwo ETPCz i TSUE w zakresie realizacji doręczeń w kontekście prawa do sądu

W ramach niniejszego opracowania odwołano się już do źródeł prawa międzynarodowego regulującego zagadnienia prawa do sądu oraz prawa do ochrony prywatności. Na gruncie tych rozważań w niniejszym rozdziale przywołano orzeczenia ETPCz oraz TSUE, które poruszają niniejsze zagadnienia i pozwalają dogłębniej przyjrzeć się omawianej materii.

Jak już wskazano, prawo do sądu jest przedmiotem gwarancji wynikającej z art. 45 Konstytucji, art. 6 Konwencji oraz art. 47 Kart Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a prawo do prywatności oraz autonomia informacyjna są zagwarantowane w art. 47 i art. 51 Konstytucji, art. 8 Konwencji oraz art. 6 i 7 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Powyższe regulacje stawiają dwie wartości, które ustawodawca powinien zważyć, kształtując przepisy o regulacjach prawnych dotyczących doręczania pism procesowych do osób fizycznych w postępowaniu cywilnym. Wobec tego regulacja doręczeń korespondencji sądowej musi uwzględniać dorobek orzeczniczy wyżej wskazanych gwarancji konstytucyjnych i międzynarodowych. Z tych powodów warto przywołać orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz) oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej/Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (TSUE/ETS), które doprecyzowuje zasady obowiązujące w ramach sygnatariuszy Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej „Konwencja”) oraz państw członkowskich Unii Europejskiej.

Na gruncie działalności tej pierwszej instytucji kluczowy jest art. 6 Konwencji, który definiuje prawo do rzetelnego procesu sądowego. Wskazano w nim, że:

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

2. Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.
3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
 - a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
 - b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
 - c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
 - d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
 - e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.

Na gruncie przytoczonego art. 6 Konwencji ETPCz wielokrotnie wypowiadał się w odniesieniu do prawa do sądu i jego gwarantowania przez państwa sygnatariuszy. Wypowiadał się również w zakresie doręczania i problemu zawiadamiania stron postępowania o prowadzonych sprawach, czemu dał wyraz w szeregu swoich orzeczeń.

Pierwszym z orzeczeń jest wyrok z dnia 7 listopada 2003 r. w sprawie *Nunes Dias* przeciwko Portugalii. Do sądu wpłynęło powództwo o odszkodowanie przeciwko skarżącemu. Do skarżącego zostały skierowane wezwania do stawienia się przed sądem, jednakże ten w międzyczasie zmienił miejsce zamieszkania, a tym samym nie został odnaleziony pod adresem wskazanym przez powodów. Dnia 13 lutego 1985 r. policja poinformowała, że adres skarżącego jest nieznany. Sędzia zarządził doręczenie przez ogłoszenie publiczne (*citação edital*) i pomimo publikacji skarżący nie wziął udziału w postępowaniu, wobec czego sąd wyznaczył pełnomocnika z urzędu. Sąd wydał wyrok zasądzający od skarżącego zapłatę w dniu 12 lipca 1989 r. O wyroku dowiedział się w dniu 2 lutego 2000 r. z uwagi na prowadzone postępowanie egzekucyjne. W dniu 11 lutego 2000 r. skarżący złożył apelację od wyroku, w którym wskazał, że nigdy nie wiedział o toczącym się postępowaniu, a doręczenie przez ogłoszenie było nieważne, ponieważ sąd nie sprawdził uprzednio adresu skarżącego w urzędach administracyjnych ani w Policji. Na gruncie tego stanu faktycznego i po wyczerpaniu drogi krajowej skarżący zwrócił się do ETPCz. Trybunał rozpoznawał sprawę na gruncie art. 6 ust. 1 Konwencji, a więc prawa do sądu i rzetelnego procesu, a w wyroku wskazał, że ogłoszenie przez obwieszczenie publiczne było sprzeczne z prawem do rzetelnego procesu, ponieważ sąd nie dołożył należytej staranności, by ustalić rzeczywisty adres. Wskazano, że aby prawo do sądu było zrealizowane, doręczenie musi być dokonane w sposób realny i skuteczny i gwarantować rzeczywiste powiadomienie strony, zwłaszcza w sytuacji,

gdy istnieje ryzyko wydania wyroku zaocznego. Z akt sprawy wynikało, że zarządzenie o doręczeniu przez obwieszczenie publiczne było wydane, ponieważ adres skarżącego nie był znany, a co istotne sąd nie sprawdził informacji o adresie w jakimkolwiek źródle w postaci rejestru ludności, Policji, urzędu gminy. Trybunał stwierdził, że decyzja o dokonaniu doręczenia przez obwieszczenie publiczne podjęta była zbyt pochopnie i bez wykorzystania dostępnych środków.

Drugim obrazującym zagadnienie przykładem jest wyrok z dnia 31 maja 2007 r. w sprawie *Miholapa* przeciwko Łotwie (skarga nr 61655/00). Zarzutem tej skargi było naruszenie prawa do rzetelnego procesu z uwagi na to, że nie została prawidłowo wezwana przez sąd pierwszej instancji. W sprawie w dniu 21 sierpnia 1998 r. skarżąca była eksmitowana do innego lokalu. W dniu 24 sierpnia 1998 r. przeciwko skarżącej zostało wniesione powództwo cywilne, jednak w jego treści wskazano adres skarżącej sprzed eksmisji. Kierowane przez sąd pisma wracały z adnotacją, że skarżąca już tam nie mieszka. W dniu 29 grudnia 1998 r. skarżąca wysłała do sądu pismo, na które ten jej odpowiedział pismem z dnia 5 stycznia 1999 r. (co istotne, pismo zostało skierowane do innej sprawy, tej dotyczącej samej eksmisji). W dniu 7 stycznia 1999 r. sąd opublikował wezwanie do stawienia się na rozprawę w łotewskim dzienniku urzędowym, w którym poinformowano o rozprawie wyznaczonej na dzień 14 stycznia 1999 r. Na rozprawie sędzia stwierdziła, że adres sprzed eksmisji jest nieaktualny, a nowy jest nieznany, wobec czego został wydany wyrok pod nieobecność stron.

Ówczesne prawo łotewskie określało, że wezwania doręcza się stronom na piśmie, doręczenia dokonuje sekretariat sądu przez listonosza lub inny właściwy organ, a jeśli adres pozwanego nie jest znany, doręczenie może nastąpić przez ogłoszenie publiczne w Dzienniku Urzędowym Republiki Łotewskiej. Doręczenie uznaje się za skuteczne po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia. Ponadto jeśli wezwana strona nie stawiała się, to sąd może rozpoznać sprawę pod jej nieobecność. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego Łotwy doręczenie przez ogłoszenie było dopuszczalne, tylko jeśli miejsce zamieszkania rzeczywiście nie było znane sądowi oraz gdy sąd wyczerpał inne środki ustalenia adresu. W tym stanie faktycznym i prawnym ETPCz stwierdził, że zostało naruszone prawo do sądu skarżącej, ponieważ sąd znał jej adres. Pomimo iż było to w innej sprawie, to powinien był z urzędu znać nowy adres, który zgłosiła, a to wykluczało możliwość realizacji doręczenia poprzez obwieszczenie publiczne. W ten sposób brak faktycznego doręczenia pozwu pozbawił ją możliwości obrony i udziału w postępowaniu, co naruszyło art. 6 Konwencji. Na tym przykładzie widać, że w świetle orzecznictwa ETPCz kluczowe jest podejmowanie przez organy państwa racjonalnych i rzetelnych działań, które będą służyły prawidłowemu zawiadamianiu obywateli. W tej sytuacji Trybunał wskazał, że sąd jako organ musi działać w sposób spójny i zawiadomienie to w jednej sprawie powinno wywołać skutek również w innej. Można z tego wyprowadzić wniosek, że w ocenie ETPCz prawidłowym działaniem państw sygnatariuszy byłoby prowadzenie jednolitej bazy danych adresowych dla obywateli, a nie wprowadzanie regulacji,

które dopuszczają sytuację, że w jednej sprawie tego samego obywatela używany jest jeden adres, a w innej drugi adres.

Na gruncie obu orzeczeń ETPCz należy wywieść, że prawo do sądu, w rozumieniu tego organu, to prawo do bycia zawiadomionym o toczącym się postępowaniu, a po stronie państwa jest obowiązek podjęcia racjonalnych i zasadnych działań, które doprowadzą do poinformowania obywatela o sprawie. Z drugiej strony prawo ma gwarantować pewność zawiadomienia osobie, która w sumienny i rzetelny sposób zgłasza swój aktualny adres do właściwego rejestru lub informuje o tym sąd.

Spośród wyroków TSUE (ETS) dotyczących problematyki doręczeń korespondencji sądowej należy zwrócić uwagę na wyrok z dnia 17 listopada 2011 r. w sprawie C-327/10, *Hypoteční banka a.s. v Lindner*. Zagadnieniem badanym przez TSUE był brak aktualnego znanego adresu pozwanego. W myśl czeskiego prawa sąd może wyznaczyć kuratora m.in. dla strony, której miejsce zamieszkania nie jest znane. W rozpoznawanej sprawie sąd ustanowił kuratora. Sąd uprzednio stwierdził, że pozwany nie zamieszkuje pod żadnym z adresów znanych sądowi krajowemu, a sąd ten nie był w stanie ustalić innego miejsca zamieszkania pozwanego. Kurator podniósł zarzuty co do istoty sprawy i w tych okolicznościach sąd czeski wystąpił z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym m.in. tego, czy rozporządzenie [nr 44/2001] stoi na przeszkodzie stosowania przepisów krajowych umożliwiających wszczęcie postępowania przeciwko osobie, której miejsce pobytu nie jest znane, a także czy podejmowanie czynności procesowych przez kuratora może być uznane za poddanie się przez pozwanego jurysdykcji sądu, do którego wpłynął pozew w sytuacji, w której roszczenie oparte jest na umowie z udziałem konsumenta? W tej sprawie Trybunał stwierdził, że jeśli miejsce zamieszkania nie jest znane i w sytuacji długoterminowej umowy, jaką jest kredyt hipoteczny, która przewidywała również obowiązek informowania stron o zmianie adresu, to można uznać za właściwy adres ostatniego znanego miejsca zamieszkania. Oczywiście pod warunkiem, że nowe miejsce zamieszkania nie jest znane ani nie ma dowodów, że pozwany zamieszkuje w rzeczywistości poza terytorium Unii Europejskiej. W orzeczeniu podkreślono obowiązek sądu do upewnienia się, że do poszukiwania adresu podjęto wszelkie kroki, jakich wymaga zasada staranności i dobrej wiary, aby odnaleźć pozwanego. Trybunał podniósł też, że prawo do obrony nie ma charakteru absolutnego i może podlegać ograniczeniu, o ile służy interesowi ogólnemu, a ingerencja w to prawo jest proporcjonalna.

Drugim orzeczeniem TSUE jest wyrok z dnia 15 marca 2012 r. (C-292/10, *G v Cornelius de Visser*). W sprawie zawisłej przed sądem w Niderlandach nie udało się skutecznie powiadomić pozwanego o postępowaniu i wobec tego doręczenie nastąpiło przez ogłoszenie publiczne, a następnie wydano wyrok zaoczny. Powód próbował uzyskać uznanie i wykonanie tego wyroku w Niemczech, a sąd niemiecki odmówił uznania, wskazując, że powód nie został skutecznie powiadomiony o postępowaniu. Sąd niemiecki zwrócił się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym. Trybunał w wyroku przypominał, że prawo do obrony jest zasadą

podstawową, a pozwany musi mieć rzeczywistą możliwość obrony. Sąd, który wydał wyrok, musi wykazać, że dołożył wszelkich starań, aby doręczyć pozew skutecznie. Sąd państwa wykonania może odmówić uznania wyroku zaocznego, jeśli ten narusza prawo do obrony pozwanego.

W innym wyroku z dnia 19 grudnia 2012 r. (C-325/11, *Alder*), który dotyczy fikcji doręczenia poprzez złożenie dokumentu podlegającego doręczeniu do akt, TSUE orzekł, że rozwiązanie polegające na złożeniu do akt dokumentów podlegających doręczeniu i uznaniu ich za doręczone, z uwagi na fakt, że pismo podlega doręczeniu w innym państwie, a strona nie ustanowiła pełnomocnika w Polsce, narusza prawo wspólnotowe.

Ostatnim z orzeczeń TSUE, które mają istotne znaczenie dla tytułowej problematyki, jest wyrok TSUE z 2 marca 2017 r. w sprawie C-354/15, *Henderson v Novo Banco*. Sprawa zawisła na gruncie umowy najmu lokalu pomiędzy mieszkańcem Irlandii a bankiem z siedzibą w Portugalii. Na żądanie banku wszczęto postępowanie, w ramach którego wysłano dokumenty na adres pozwanego do Irlandii. TSUE rozważał w tym orzeczeniu zakres stosowania Rozporządzenia 1393/2007 oraz podkreślał, że adresat musi mieć realną możliwość zapoznania się z dokumentem i obrony swoich praw. Trybunał uznał, że doręczenia pomiędzy państwami Unii Europejskiej mogą być dokonywane listem poleconym za potwierdzeniem odbioru lub równoważną przesyłką, o ile zapewnione są wymogi informacyjne względem adresata (Rozporządzenie 1393/2007), w zrozumiałym języku oraz z zapewnieniem realnej możliwości obrony.

6. Analiza możliwości zastosowania określonych modeli doręczeń w Polsce

W polskim systemie prawnym, jak już wskazano, istnieje szereg różnych baz zawierających dane adresowe, które mogłyby być używane na potrzeby doręczeń sądowych. Rodzi się jednak pytanie o możliwość i zasadność ich wykorzystania jako rejestru adresów na potrzeby postępowań sądowych. Rozważenia wymaga z jednej strony wprowadzenie zmiany prowadzącej do znacznej redukcji sposobów doręczania korespondencji sądowej, a z drugiej strony uzupełnienia katalogu sposobów doręczeń korespondencji sądowej o obwieszczenie publiczne stosowane w znacznie większej liczbie spraw niż obecnie. Obecnie w Polsce doręczenie przez obwieszczenie funkcjonuje np. w przypadku zawiadomienia nieznanym uczestnikom postępowania o terminie opisu i oszacowania lub licytacji w toku egzekucji z nieruchomości, zawiadomienia wierzycieli o otwarciu postępowania upadłościowego czy w końcu w toku postępowania w przedmiocie likwidacji depozytu.

Rodzi się pytanie o zasadność i możliwość zastosowania w Polsce rozwiązań, które są stosowane w poddanych analizie obcych porządkach prawnych, takich jak doręczenia za pośrednictwem komunikatorów internetowych.

W kontekście zagadnienia stanowiącego temat niniejszego opracowania, należy również stwierdzić, że w zbadanych obcych systemach prawnych rejestry adresów osób fizycznych są wykorzystywane na potrzeby postępowań cywilnych pomocniczo i w żadnej z analizowanych jurysdykcji nie ma rozwiązania przewidującego bezwzględny i automatyczny skutek uznania przesyłki za doręczoną, jeśli podjęto pierwszą próbę jej przekazania pod adresem wskazanym w rejestrze referencyjnym. W przypadku jednak wyczerpania procedur mających zapewnić i poszanować prawo do obrony istnieją podstawy do uznania korespondencji sądowej za doręczoną na ostatni adres osoby fizycznej podany w rejestrze referencyjnym (np. Francja). Rejestry referencyjne zawierające adresy osób fizycznych, pod które doręcza się korespondencję sądową, nie są tworzone i prowadzone wyłącznie w tym celu. Są one prowadzone najczęściej w celach administracyjnych, a sądy w ramach prowadzonych postępowań w niektórych wypadkach pozwalają na uznanie doręczenia na wskazane w nich adresy za skuteczne. Wynika to z założenia, że skoro określona jednostka w ramach swoich obowiązków administracyjnych wskazuje dany adres jako swój adres zamieszkania, to sądy cywilne uznają, że adres ten może być użyty w skuteczny sposób również na potrzeby

doręczenia w postępowaniu cywilnym. Niekiedy wskazuje się, że wynika to z głębszego założenia wzajemności w relacji jednostka-państwo.

6.1. Doręczenie na adres z publicznego rejestru (rejestru wiodącego/referencyjnego)

Rozwiązania opierające się na rejestrach w analizowanych jurysdykcjach, których zastosowanie warto rozważyć w Polsce, opierają się na bazach adresów meldunkowych, które przybierają różne nazwy i formy (Austria, Hiszpania, Niemcy, Norwegia czy Włochy). W państwach tych rejestry adresów zamieszkania są podstawą, na której opiera się system doręczeń sądowych. Warto zwrócić uwagę, że w Austrii, Niemczech, Norwegii czy Włoszech rejestracja ma charakter obligatoryjny ze względnie krótkim terminem zgłoszenia zmiany adresu. Właściwie w każdej z tych jurysdykcji obowiązek zgłaszania w odpowiednim rejestrze zmiany adresu zamieszkania jest sankcjonowany w drodze grzywny administracyjnej. Podobne rozwiązanie polegające na wymuszeniu aktualizacji poprzez sankcję administracyjną zawarte jest w prawie hiszpańskim, dotyczy ona jednak *Dirección General de Tráfico*, czyli rejestru pojazdów. W Hiszpanii obowiązują przepisy nakładające obowiązek aktualizacji adresów w rejestrze kierowców. Adresy wynikające z tego rejestru często uznawane są w ramach postępowań sądowych jako aktualne, na które można dokonać skutecznego doręczenia, nawet jeśli korespondencja nie zostaje odebrana.

Należy zwrócić uwagę, że w badanych jurysdykcjach o skuteczności doręczenia na adres z danego rejestru decyduje głównie założenie, że to po stronie obywatela istnieje obowiązek zadbania o swoje sprawy i skoro z mocy ustawy został nałożony taki ciężar, a dana osoba go nie realizuje, to musi godzić się z negatywnymi konsekwencjami również na płaszczyźnie pozbawienia się możliwości obrony w postępowaniu sądowym i w świetle tej koncepcji po prostu taki obywatel rezygnuje z realizowania swojego prawa do sądu. Na podobnym założeniu opiera się model francuski, w którym komornicy sądowi są obowiązani do realizowania doręczeń na potrzeby postępowań sądowych, mając możliwość poszukiwania adresu w oparciu o określone państwowe bazy danych. Jednak w przypadku wyczerpania ścieżki doręczeń możliwe jest (oczywiście za zatwierdzeniem sądu) uznanie skutecznego doręczenia na ostatni dostępny, znany adres pozwanego.

Alternatywnie w krajach takich jak Hiszpania oraz Anglia i Walia ustalanie adresów opiera się na rejestrach wyborców, które są uznawane za zawierające najbardziej aktualne dane adresowe, ponieważ aktualizowane regularnie przez samych zainteresowanych.

Podsumowując ten fragment, warto jeszcze zwrócić uwagę na włoski model ewidencji ludności, w którym istnieje rejestr ewidencji ludności, w którym składanie informacji jest zarówno obowiązkowe, ale też sankcjonowane grzywnami. W modelu tym do rejestru

dostęp mają nie tylko strony, po wykazaniu interesu prawnego, ale i adwokaci, jako grupa zaufania społecznego, mogą korzystać z tego rejestru poprzez udostępniony portal w formie elektronicznej.

Za odpowiednie rejestry w omawianych jurysdykcjach należy również uznać bazy adresów do doręczeń elektronicznych. Jednak w każdym z badanych krajów osoby fizyczne mogą uczestniczyć w tym systemie doręczeń dobrowolnie.

6.2. Doręczenie przez publiczne obwieszczenie

Drugi sposób doręczenia korespondencji sądowej, który warto rozważyć w Polsce, a który przewidują ustawodawstwa badanych krajów, to publiczne obwieszczenie zawiadamiające osobę, której nie można doręczyć korespondencji sądowej na znane adresy. W Austrii, Hiszpanii, Niemczech, Norwegii czy we Włoszech istnieje możliwość doręczenia w taki sposób i najczęściej przybiera ono formułę publikacji w specjalnym urzędowym portalu, a w niektórych przypadkach uzupełniającą również poprzez ogłoszenia prasowe (np. Norwegia). W większości omawianych jurysdykcji formuła ta stanowi ostateczną drogę realizacji próby zagwarantowania obywatelowi prawa do sądu poprzedzoną szeregiem działań zmierzających do rzeczywistego doręczenia korespondencji sądowej jej adresatowi.

6.3. Inne rozwiązania

Pozostałe rozwiązania, jakie są stosowane w niektórych jurysdykcjach, a których wprowadzenie warto rozważyć w Polsce, to gradacja sposobów doręczenia od najbardziej sformalizowanych gwarantujących w wysokim stopniu pewność rzeczywistego doręczenia korespondencji sądowej jej adresatowi, do coraz mniej formalnych kanałów komunikacji, które pozwolą pozwanemu dowiedzieć się o prowadzonym postępowaniu sądowym. Pierwszym z tych przykładów jest rozwiązanie prawa hiszpańskiego, gdzie sąd może stosować różne, w zależności od okoliczności, formuły doręczeń. Poza pocztowymi, dopuszczalne jest doręczenie za pośrednictwem kuriera (z autoryzowanej listy). Jeszcze szersze spektrum sposobów doręczania korespondencji sądowej jest w Anglii i Walii, gdzie doręczenia od tych bardziej formalnych są stopniowane (za zgodą sądu), w kierunku tych coraz mniej formalnych, aż po sytuacje, w których sąd dopuszcza doręczenie poprzez wysłanie wiadomości na komunikatorze internetowym np. WhatsApp.

6.4. Podsumowanie

Uwzględniając uwarunkowania konstytucyjne, międzynarodowe, wyniki analizy aktualnego stanu prawnego w Polsce oraz wyniki analizy prawnoporównawczej, należy zauważyć, że istnieją możliwości oraz potrzeba zmian regulacji doręczeń korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym, które z jednej strony zapewnią poszanowanie prawa do sądu, w tym prawa do wszczęcia postępowania sądowego oraz prawa do obrony i prawa do prywatności. Zwłaszcza współcześnie w dobie różnych dostępnych metod komunikacji możliwe jest zastosowanie takich mechanizmów, które pozwalają obywatelowi (po zgłoszeniu odpowiedniej informacji) mieć pewność, że zostanie on rzeczywiście zawiadomiony o toczącym się postępowaniu sądowym z jego udziałem odpowiednim do tego kanałem komunikacji.

Szczególnie warte rozważenia jest rozwiązanie polegające na uznaniu jednego z rejestrów zawierających adresy osób fizycznych za wiodący. Powinno być to połączone z odpowiednim pouczeniem, że właśnie ten rejestr stanie się miejscem do umieszczania adresu na potrzeby postępowań sądowych. W takim przypadku niezamieszczanie swoich danych do doręczeń powinno być połączone z jakimś mechanizmem doręczenia zastępczego, nawet działającego na zasadzie fikcji prawnej. W takim przypadku jednostka dążąca do ochrony swojej prywatności może to robić, ale musi liczyć się z możliwością wszczęcia i prowadzenia przeciwko niej cywilnego postępowania sądowego z zastosowaniem takich mechanizmów doręczenia, które działają w ostateczności na zasadzie fikcji prawnej. Istnienie rejestru zawierającego adresy na potrzeby doręczeń sądowych w postępowaniu cywilnym mogłoby być połączone z dopuszczalnością stosowania w pewnych przypadkach odformalizowanych metod doręczenia wzorowanych głównie na rozwiązaniach z Anglii i Walii oraz z możliwością doręczania za pomocą publicznych obwieszczeń.

7. Wnioski i uwagi *de lege ferenda*

7.1. Uwagi wprowadzające

Analiza uwarunkowań konstytucyjnych i międzynarodowych, obcych systemów prawnych oraz orzecznictwa ETPCz i TSUE wskazuje, że kluczowa dla prawidłowego modelu doręczeń jest równowaga pomiędzy szybkością postępowania, prawem do wszczęcia postępowania sądowego i uzyskania w racjonalnym terminie orzeczenia a zagwarantowaniem prawa pozwanego do obrony, w tym do dowiedzenia się o postępowaniu.

Zapewnienie prawidłowej równowagi pomiędzy tymi wartościami przyświecało propozycjom, które zostały poniżej przedstawione. Istotnym czynnikiem, który należy uwzględnić w kształtowaniu regulacji doręczeń sądowych w postępowaniach cywilnych, jest informatyzacja oraz spadek efektywności tradycyjnych sposobów doręczania korespondencji drukowanej (papierowej).

Pośród przedstawionych rozwiązań na pierwszy plan wysuwa się ustanowienie jednej i jednolitej bazy adresów do doręczeń na potrzeby postępowań cywilnych. Najlepiej takiej, w której adresy są aktualizowane względnie regularnie przez samych zainteresowanych (adresatów). Poniżej poddano analizie funkcjonujące rejestry. Analiza ta jest ukierunkowana w szczególności na wskazanie możliwości wykorzystania poszczególnych rejestrów jako baz adresów osób fizycznych na potrzeby doręczeń sądowych w postępowaniu cywilnym. Doręczanie korespondencji sądowej na tak ustalone adresy mogłoby zastąpić docelowo wszystkie inne metody doręczeń, w szczególności te stosowane w postępowaniach odrębnych. Rozwiązanie takie mogłoby być związane z domniemaniem doręczenia na adres wskazany w rejestrze, z którym mamy do czynienia w takich krajach jak Niemcy, Norwegia czy Włochy.

7.2. Możliwe działania w celu usprawnienia aktualnego systemu doręczeń w postępowaniu sądowym z uwzględnieniem aktualnie dostępnych rejestrów

Analiza sposobów doręczania korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym w przeszłości w Polsce oraz aktualnie w obcych systemach prawnych prowadzi do wniosku, że warunkiem jej skuteczności jest istnienie zbioru danych adresowych, które będą traktowane jako

aktualne na potrzeby sądowych postępowań cywilnych. Istnienie takich publicznych baz danych związane jest z obciążeniem zainteresowanych podmiotów ryzykiem skutków nieaktualizowania tych danych. Ryzyko to może przybrać w szczególności postać przyjęcia fikcji doręczenia na adres dostępny w bazie danych albo zastosowania doręczenia przez obwieszczenie publiczne, gdy doręczenie na adres wskazany w bazie danych okaże się nieskuteczne. Rodzi się jednak pytanie o celowość i możliwość stworzenia nowej bazy danych czy też użycie jednej z istniejących baz danych będących w dyspozycji organów władzy publicznej.

Ze względu na to, że wydaje się przeciwnie skuteczne i chyba niepotrzebne tworzenie nowej bazy danych, poniżej zostaną poddane analizie wybrane istniejące w Polsce bazy danych, które mogłyby stanowić wiodący/referencyjny zbiór adresów osób fizycznych na potrzeby doręczeń sądowych. Rejestr lub rejestry zawierające adresy możliwe do użycia na potrzeby postępowania cywilnego powinny mieć następujący zestaw cech: powszechny, obligatoryjny i regularnie aktualizowany, dostępny dla organów wymiaru sprawiedliwości realizujących w jakimkolwiek zakresie zadania związane z doręczaniem korespondencji sądowej.

a) Rejestr PESEL

Pierwszym rejestrem, który może być kluczowy i adekwatny do rozwiązań z innych krajów, jest Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności prowadzony na podstawie ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. z 2025 r. poz. 274 z późn. zm.), dalej „EL”. W rejestrze ewidencjonowane są dane osób zamieszkujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Istnieje szeroki zakres podmiotów, które mogą wprowadzać dane do bazy PESEL, a wśród nich są przede wszystkim organy gminy aktualizujące adresy zamieszkania. Warto zwrócić też uwagę, że w myśl art. 10 ust. 3 EL dane z rejestru PESEL przekazywane są do Centralnego Rejestru Wyborców. Należy też zaznaczyć, że na podstawie art. 24 EL obywatel polski przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest zobowiązany do zrealizowania obowiązku meldunkowego, który polega na zameldowaniu się w miejscu pobytu stałego lub czasowego, wymeldowaniu się z miejsca pobytu stałego lub czasowego oraz do zgłoszenia wyjazdu poza granice kraju. Obowiązek meldunkowy do 1 stycznia 2013 r. był sankcjonowany poprzez art. 147 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2025 r. poz. 734) poprzez grzywnę, ograniczenie wolności albo karę nagany. Dane z bazy PESEL mogą być udostępniane m.in. komornikom sądowym i sądom, ale również osobom i jednostkom organizacyjnym, jeżeli wykazą w tym interes prawny.

b) Centralny Rejestr Wyborców

Drugim rejestrem jest Centralny Rejestr Wyborców¹. Zawiera on bazę osób, którym przede wszystkim przysługuje czynne prawo wyborcze. Na jego podstawie sporządzane są spisy wyborców. W myśl ustawy dostęp do niego mają obecnie wójtowie, Państwowa Komisja Wyborcza, komisarze wyborczy za pośrednictwem Krajowego Biura Wyborczego, minister właściwy do spraw informatyzacji, minister właściwy do spraw zagranicznych oraz konsulowie. W zakresie danych gromadzonych w Centralnym Rejestrze Wyborców w kontekście omawianej materii kluczowy jest fakt, że zbiera się tam m.in.: adresy zameldowania na pobyt stały, adresy stałego zamieszkania zarejestrowany w związku ze złożeniem wniosku o dopisanie do listy wyborców oraz adres przebywania zarejestrowany w sytuacjach opisanych ustawą kodeks wyborczy. Dane zgromadzone w Centralnym Rejestrze Wyborców wydają się jednymi z najbardziej aktualnych i kompletnych. Wynika to przede wszystkim z wysokiej frekwencji wyborczej, która w wyborach na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, które odbyły się 18 maja 2025 r., wyniosła 71,63% i oddano w nich 21 033 457 ważnych kart do głosowania². Oznacza to, że w bazie tej znajdują się aktualne dane ponad 20 mln osób fizycznych i z tego powodu ma ona wysoki potencjał do wykorzystania jej na potrzeby doręczeń korespondencji kierowanej w postępowaniach cywilnych do osób fizycznych. Istotne jest, że Centralny Rejestr Wyborców bazuje na danych z bazy PESEL, ale uzupełniany o ewentualne deklaracje wynikające z ustawy kodeks wyborczy.

c) Centralny Rejestr Podmiotów – Krajowa Ewidencja Podatników (CRP KEP)

Szef krajowej Administracji Skarbowej prowadzi kolejny system teleinformatyczny CRP KEP, którego jest administratorem³. W bazie tej gromadzi się wybrane dane ewidencyjne z rejestru PESEL oraz danych wynikających ze zgłoszeń identyfikacyjnych i aktualizacyjnych oraz z niektórych dokumentów związanych z obowiązkami wynikającymi z przepisów podatkowych. Ta baza danych służy też wymianie danych m.in. z rejestrem PESEL, Centralną Ewidencją i Informacją o Działalności Gospodarczej czy Centralnym Rejestrem Płatników Składek. Dane z tego rejestru dziś są udostępniane komornikom sądowym czy sądom. Na mocy ustawy regulującej ten rejestr wprowadzono dla podatników obowiązek dokonania zgłoszenia identyfikacyjnego, w którym m.in. muszą wskazać miejsce zamieszkania. Obowiązek ten musi być wykonany przed dokonaniem pierwszej czynności podlegającej

¹ Ustanowiony w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2025 r. poz. 365).

² *Frekwencja w ponownym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r.* [online] <https://prezydent2025.pkw.gov.pl/prezydent2025/pl/2/frekwencja/pl> [dostęp: 15.11.2025].

³ Utworzony ustawą z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. z 2025 r. poz. 237 z późn. zm.).

opodatkowaniu. Należy zwrócić uwagę, że rejestr ten wymienia informację z danymi gromadzonymi w Krajowym Rejestrze Sądowym oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Należy zwrócić uwagę, że do 17 października 1999 r. obowiązywał przepis art. 16 ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników, który sankcjonował grzywną brak dokonania zgłoszenia identyfikacyjnego lub nieaktualizowania danych. Należy jednak zwrócić uwagę, że wykreślenie miało tylko charakter porządkujący, ponieważ od 15 października 1999 r. do porządku prawnego wprowadzono ustawę z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2025 r. poz. 633) oraz jej art. 81 sankcjonujący zaniechania w tym zakresie poprzez grzywnę, która może wynosić od 10 do 720 stawek dziennych. Minimalna stawka dzienna to trzydziesta część minimalnego wynagrodzenia za pracę, a maksymalna to czterystukrotność minimalnego wynagrodzenia za pracę. Oznacza to, że według stanu na dzień 15 listopada 2025 r. grzywna może wynieść od 1555,30 zł do 1 343 808 000,00 zł.

d) Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

Zasady funkcjonowania kolejnego rejestru kształtuje ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541 z późn. zm.). W bazie tej gromadzone są adresy do doręczeń (ewentualnie również adresy stałego miejsca wykonywania działalności gospodarczej oraz adresy do doręczeń elektronicznych). Dane ta osoba fizyczna ma obowiązek zgłosić w momencie rejestracji działalności gospodarczej, a następnie musi aktualizować swoje dane w terminie 7 dni od dnia zmiany. W art. 36 ust. 2 ustawy o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej znajduje się regulacja zakładająca domniemanie skuteczności doręczeń do przedsiębiorcy, jeśli ten nie dokona zmiany wpisu w tym rejestrze. Niemniej, jak już wskazano w niniejszym opracowaniu, w myśl art. 139 § 2¹ k.p.c., który wprowadzono z dniem 1 lipca 2023 r. ustawodawca w ramach postępowania cywilnego względem osób fizycznych zdecydował się zrezygnować z fikcji doręczenia na ten adres. Uzasadnieniem miał być brak pouczenia o skutkach rejestracji adresu w CEIDG. Należy zatem w poszukiwaniu rozwiązań ustawowych zwrócić uwagę na system informowania zainteresowanych o skutkach rejestracji i wskazania, że podany adres będzie również właściwy na potrzeby prowadzonych postępowań sądowych.

e) Centralny Rejestr Płatników Składek, Centralny Rejestr Ubezpieczonych, Centralny Rejestr Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych

Rejestry⁴ te prowadzone są przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych i gromadzą informacje o osobach do nich zgłoszonych, w szczególności są to dane dotyczące adresów zameldowania, adresów zamieszkania czy adresów do korespondencji. Wśród danych gromadzonych w tych rejestrach są adresy elektroniczne i numery telefonów. Dane zgromadzone na koncie ubezpieczonego udostępnia się zarówno sądom, jak i komornikom sądowym. Gromadzone dane są ściśle związane zakresem działalności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który rejestruje osoby podlegające ubezpieczeniom społecznym i w tym zakresie gromadzi ich dane na podstawie zgłoszeń płatników lub samych zainteresowanych.

f) Centralny Wykaz Ubezpieczonych

Na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2025 r. poz. 1461) Centralny Wykaz Ubezpieczonych jest prowadzony przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Baza ta ma przede wszystkim przetwarzać dane o ubezpieczonych. Wśród danych, jakie się w nim przetwarza, są: adresy zamieszkania, czasowego miejsca pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, adresy zameldowania oraz adresy do korespondencji oraz inne dane pozwalające na skontaktowanie się z osobą, której dane są przetwarzane. Zgodnie z przepisami ustawy dane zgromadzone w rejestrze udostępnianie są komornikom sądowym w związku z prowadzonym postępowaniem egzekucyjnym lub zabezpieczającym albo w sprawach o zabezpieczenie spadku lub sporządzania spisu inwentarza.

g) Centralna Ewidencja Kierowców

Kolejnym istotnym rejestrem jest Centralna Ewidencja Kierowców uregulowana ustawą z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1251 z późn. zm.). W ewidencji gromadzi się informacje przede wszystkim o osobach posiadających lub którym cofnięto uprawnienia do kierowania pojazdami silnikowymi, tramwajami lub motorowcami. Wśród tych danych znajduje się również adres zamieszkania. Dane z tego rejestru są dostępne dla m.in. sądów i komorników sądowych.

⁴ Ustanowione ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2025 r. poz. 350 z późn. zm.).

7.3. Podsumowanie rozwiązań opierających się na rejestrze referencyjnym/wiadącym

Należy zaznaczyć, że przywołane bazy danych są największymi rejestrami zawierającymi dane adresowe osób fizycznych w Polsce i z tego powodu zostały wskazane jako możliwe do wykorzystania zasoby w pracach nad rejestrem adresów osób fizycznych na potrzeby postępowań sądowych. W kontekście aktualności baz danych i możliwości ich wykorzystania na potrzeby poszukiwania adresów to, biorąc pod uwagę coraz wyższą frekwencję wyborczą, jedną z największych i najbardziej aktualnych baz danych jest Centralny Rejestr Wyborców. O ile baza PESEL jest bardziej kompletna, to z całą pewnością mniej aktualna. Równie aktualnym rejestrem jest Krajowa Ewidencja Podatników, a to przede wszystkim dlatego, że zgłoszeniu podlegają osoby uzyskujące dochody, a także te, które rozliczają się z podatków i często po rocznym rozliczeniu z podatku otrzymują zwrot nadpłaty w podatku dochodowym. Z drugiej strony brak aktualnego wpisu w tym rejestrze jest zagrożony sankcją w postaci niesamowicie wysokiej grzywny. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej jest bazą danych, w której muszą być wpisani przedsiębiorcy i jej aktualność należy ocenić jako wysoką, szczególnie ze względu na administracyjne konsekwencje braku wpisu. Rejestry prowadzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz rejestr Funduszu Zdrowia dotyczą głównie osób aktywnych zawodowo lub emerytów i rencistów. Ostatnią z omówionych baz jest Centralna Ewidencja Kierowców, która może uzupełniać wszystkie poprzednie bazy, ponieważ obejmuje na pewno dodatkową grupę osób, która posiada prawo jazdy, ale nie posiada ubezpieczenia społecznego czy zdrowotnego ani meldunku. Rozważając poszczególne rejestry oraz ich kompletność i aktualność, można dojść do przekonania, że są one komplementarne, jednak ich największą wadą jest to, że nie są ze sobą skoordynowane.

Wydaje się, że funkcjonowanie tak wielu różnych baz danych prowadzi do ich niespójności. W przypadku poszukiwania aktualnego adresu podmiotu różne adresy wpisane w poszczególnych bazach wzbudzają wątpliwość sądu co do aktualności każdego z nich. Spośród wymienionych rejestrów sąd w sposób powszechny korzysta z bazy PESEL, a z pozostałych tylko w wyjątkowych sytuacjach, częściej w związku z postępowaniem dowodowym (wzywaniem świadków) niż postępowaniami o weryfikację adresu, szczególnie w aktualnym stanie prawnym, gdzie sąd realizuje doręczenie na adres wskazany w pozwie, a pomocniczo ustalanie adresu jest realizowane przez komornika.

Komornik w ramach poszukiwania adresu korzysta z ograniczonego spektrum rejestrów i zgodnie z art. 3b UoKS ogranicza poszukiwania tylko do danych znajdujących się w zasobach organów podatkowych, rentowych, banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. Niezrozumiałe jest takie działanie ustawodawcy, ponieważ jeśli celem regulacji ma być kompleksowe poszukiwanie adresata, to powstaje pytanie o zasadność ograniczenia możliwych źródeł pozyskiwania informacji przez sąd, komornika sądowego czy samego powoda. Najprawdopodobniej przyczyną takiego rozwiązania jest dążenie do

ochrony prywatności i związany z nią zakaz ingerowania ponad potrzebę w sferę prywatną jednostki. Z tego powodu rysują się dwa kierunki rozwiązania tego problemu.

Pierwszy z nich zakłada stworzenie (poprzez utworzenie nowego lub wykorzystanie jednego z już funkcjonujących – co wydaje się przy wielości systemów bardziej racjonalne) rejestru, który spełniałby również walor rejestru adresów osób fizycznych na potrzeby doręczeń sądowych. Rejestr ten powinien zawierać pozycję w postaci adresu do doręczeń na potrzeby sądowe i być udostępniany sądowi, który poza doręczeniem na adres wskazany w pozwie, realizowałby je na adres zgłoszony w tym rejestrze. Adres ten mógłby nie być dostępny dla powoda, żeby nie ingerować w prywatność pozwanego, a z drugiej strony gwarantowałby każdej osobie wpisanej do rejestru pewność, że dowie się o każdej sprawie, która jej dotyczy. Oczywiście na drugim biegunie spektrum możliwych rozwiązań jest zapewnienie dostępności adresów do doręczeń dla każdego zainteresowanego, który wykaże swój interes prawny w jego pozyskaniu. W bazie tej mogłyby być też rejestrowane adresy do e-doręczeń lub dodatkowe dane kontaktowe umożliwiające pomocnicze zawiadomienie zainteresowanego, takie jak adres e-mail czy numer telefonu.

W bardziej odważnej wizji rejestr referencyjny (niezależnie od tego, czy nowy, czy jeden z już istniejących) mógłby stać się centralą do migracji danych pomiędzy już istniejącymi systemami, w których znajdują się dzisiaj dane adresowe i dane kontaktowe osób fizycznych uczestniczących we wszelkich postępowaniach.

Rejestr ten mógłby z jednej strony umożliwiać zainteresowanym osobom fizycznym wprowadzenie swoich aktualnych danych adresowych i kontaktowych, oczywiście z pouczeniem, że adres ten będzie stanowił adres do skutecznych doręczeń w toku postępowań cywilnych (jednak mógłby być używany również do wszystkich innych rodzajów postępowań). Rozwiązanie to wydaje się bardzo korzystne dla obywateli, ponieważ nowy rejestr czy system migracji danych pomiędzy obecnie działającymi rejestrami mógłby pełnić także rolę usprawniającą komunikację nie tylko na potrzeby postępowań sądowych, ale też na potrzeby różnych podmiotów instytucjonalnych (np. operatorów komórkowych, banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, dostawców mediów, wspólnot mieszkaniowych, spółdzielni mieszkaniowych itp.), które byłyby uprawnione lub zobowiązane do korzystania z nowego rejestru w komunikacji z obywatelami, którzy wyrazili zgodę na udostępnienie ich danych tym podmiotom. Aktualnie jeśli jakaś osoba zmienia miejsce zamieszkania, to zobowiązana jest do zmiany adresu zameldowania, zmiany adresu u właściwego naczelnika urzędu skarbowego, pracodawcy, w bankach, wspólnocie mieszkaniowej oraz w wielu różnych podmiotach. Nowy rejestr mógłby też pełnić funkcję centralnego rejestru adresów i umożliwić wprowadzenie zmian wobec wszystkich wyżej wskazanych organów i podmiotów w drodze jednej czynności.

Na marginesie tych rozważań należy pamiętać, że propozycja wprowadzenia adresu do doręczeń sądowych powinna być skorelowana z regulacjami dotyczącymi ustalania właściwości sądu opierającymi się na miejscu zamieszkania.

7.4. Umowne określenie adresu do doręczeń na potrzeby przyszłego postępowania sądowego

Przechodząc do rozwiązań, które mogą mniej ingerować w cały system prawny, a w istotny sposób usprawnić zagadnienie realizacji doręczeń w postępowaniach cywilnych, to taką propozycją może być wprowadzenie mechanizmu umownego uzgodnienia adresu do doręczeń w przyszłym postępowaniu sądowym, które może wynikać z danej umowy.

Inspiracją dla tego rozwiązania jest obowiązująca regulacja umowy najmu okazjonalnego lokalu zawarta w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 725). Regulacja ta przewidywała możliwość poddania się egzekucji w zakresie ewentualnego niewykonania przez najemcę obowiązku zwrotu wynajmowanej nieruchomości. Dodatkowym wymogiem jest wskazanie przez najemcę innego lokalu, w którym będzie mógł zamieszkać w przypadku przyszłego wykonywania egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu.

Przy tej propozycji do rozstrzygnięcia można pozostawić, czy adres ten powinien być wskazany przez strony, czy powinien być przedstawiony kontrahentowi w formie osobnego oświadczenia oraz to, w jakiej formie powinno być takie oświadczenie złożone.

Takie rozwiązanie ograniczyłoby nierzetelne działania osób, które zawierają umowę i unikają realizacji wynikających z niej obowiązków, z uwagi na unikanie odbioru korespondencji, a licząc na to, że kontrahent zostanie zniechęcony podejmowaniem długich i kosztownych działań, aby dochodzić należności i czynności związanych z ustaleniem adresu pozwanego.

7.5. Przemodelowanie obecnego systemu doręczeń komorniczych

Jak już wskazano w ramach niniejszego opracowania, obecny model doręczeń korespondencji na wielu płaszczyznach jest nieefektywny. Tytułem zarysowania kluczowego elementu problemu, jakim jest nadmierny formalizm, należy przypomnieć, że obecnie powód wskazuje w pozwie adres pozwanego i dołącza do niego odpis do doręczenia drugiej stronie. W takiej sytuacji sąd wysyła odpis pozwu na adres pozwanego wskazany w pozwie. Jeśli pozwany nie odbiera przesyłki, to wtedy wraca ona jako niepodjęta, a sąd wydaje zarządzenie o dokonaniu doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego. Wraz z zarządzeniem wysyła powodowi odpis pozwu (ten sam, który powód wcześniej wysłał do sądu). Powód

z kolei odpis tego pozwu przesyła do komornika podejmującego próbę doręczenia pod tym samym adresem, pod którym listonosz już próbował doręczyć ten sam egzemplarz opisu pozwu. W przypadku nieskutecznego doręczenia komornik sądowy odsyła do powoda ten odpis pozwu, dołącza do tego ewentualny wynik poszukiwań nowego adresu (w niektórych sytuacjach nie ma nowego adresu, w innych jest ich kilka). Powód następnie przesyła ponownie odpis pozwu ze wskazaniem adresów ustalonych przez komornika. Kolejno sąd podejmuje doręczenie pocztowe pod nowym adresem i cała procedura zaczyna się od nowa.

Warto zaznaczyć, że do przeprowadzenia jednego cyklu doręczania korespondencji pomiędzy komornikiem sądowym, powodem, pozwanym a sądem musi być przesłanych sześć przesyłek poleconych, w których krąży jeden zestaw dokumentów. Kształt tego rozwiązania wydaje się nieefektywny i nadmiernie sformalizowany. W dodatku trudno uzasadnić podejmowanie próby doręczenia przez komornika sądowego pod tym samym adresem, pod którym ktoś nie odebrał przesyłki pocztowej. W praktyce są to sytuacje, w których adresat wyjechał na wakacje w czasie awizowania korespondencji pocztowej albo doszło do błędów listonosza, np. awizo zostało wrzucone do niewłaściwej skrzynki pocztowej. Gdy adresata nie ma trwale pod danym adresem, doręczenie przez komornika nie może skończyć się inaczej niż przez operatora pocztowego.

Drugim elementem newralgicznym w obecnie obowiązującej regulacji jest czynność komornika sądowego polegająca na poszukiwaniu adresu adresata w przypadku nieskutecznego doręczenia korespondencji. Komornik sądowy zgodnie z regulacją art. 3b UoKS oraz art. 761 § 1¹ pkt. 3–6 k.p.c. może wystąpić w celu pozyskania danych adresowych jedynie do organów podatkowych, organów rentowych, banków oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. Poszukiwania te zatem są ograniczone do względnie wąskiego katalogu rejestrów, chociażby względem wymienionych w niniejszym opracowaniu.

W zakresie doręczeń na potrzeby postępowań cywilnych ustawodawca wprowadził na przestrzeni obowiązywania regulacji modyfikację, która pozwoliła komornikowi sądowemu pozyskiwać wiedzę z już prowadzonych spraw i wykorzystywać je na potrzeby postępowań o doręczenie korespondencji. Nie rozwiązało to problemu np. pozwów składanych regularnie przez wspólnoty mieszkaniowe, które notorycznie borykają się z problemem tego, że w kolejnych postępowaniach muszą przechodzić całą procedurę doręczenia korespondencji. Powszechną praktyką stosowaną w sądach jest też oczekiwanie szerokiej inicjatywy przez powoda w zakresie poszukiwania adresów, przy czym możliwości te są względnie ograniczone.

Na gruncie tej problematyki wydaje się rozsądne zaproponowanie kilku kierunków możliwej korekty obecnych regulacji. Kluczowe wydaje się przemodelowanie kolejności podejmowanych czynności. Próba doręczenia korespondencji powinna być poprzedzona czynnościami ustalenia prawidłowego adresu, żeby zrezygnować z obecnego powielania pracy listonosza, które to działanie rzadko kiedy osiąga lepszy skutek w wykonaniu

komornika sądowego. Oczywiście na gruncie odwrócenia kolejności wraca pytanie o zakres możliwego pozyskiwania informacji adresowych i liczby adresów, które może się udać ustalić. Głosem w tych rozwiązaniach jest niezmiennie aspekt ochrony prywatności i celu, w jakim podejmowane są czynności. Być może wyniki ustalenia poszukiwania adresu powinny być przedstawiane bezpośrednio do sądu prowadzącego postępowanie tak, żeby ograniczyć możliwość dysponowania nimi przez powoda.

Innym kierunkiem rozwoju modelu doręczeń przez komornika mogłoby być dopuszczenie roli komornika jako organu, który zamiast doręczyć odpis pozwu (aby uniknąć skomplikowanego i wielokrotnego przesyłania tego dokumentu, który często ma znaczną objętość), ma jedynie zawiadomić o wytoczeniu powództwa pod znanymi adresami (również w formie pocztowej). Po realizacji takich czynności komornik sądowy zdawałby jedynie protokół z podjętych działań, który dawałby podstawę dla sądu do realizacji doręczenia za pośrednictwem publicznego obwieszczenia lub skutkowało ustanowieniem kuratora. Być może właściwym kierunkiem byłoby skierowanie pozwu do komornika, którego zadaniem byłoby poinformowanie pozwanego o skierowaniu sprawy przeciwko niemu oraz o możliwości zgłoszenia się po odpis pozwu w zakreślonym terminie.

Na tym gruncie pozostaje aktualne pytanie, czy doręczenie przez komornika sądowego powinno pozostać realizowane wyłącznie na zarządzenie sądu, czy powinno być dopuszczalne (tak jak w stanie prawnym pod rządami UoKSiE) także na wniosek strony, aby uzyskać urzędowy dokument potwierdzający skuteczność doręczenia na potrzeby przyszłego postępowania sądowego.

7.6. Odformalizowanie doręczeń

Do oceny pozostaje również możliwość (na wzór Anglii i Walii) odformalizowania procedury doręczeń, kiedy standardowe działania są bezskuteczne. Warte rozważenia byłoby podjęcie dalszych kroków, mniej formalnych, aby zawiadomić pozwanego o wszczęciu postępowania sądowego. Być może prawidłowym kierunkiem byłaby próba zawiadomienia telefonicznego przez sekretariat sądu lub wysłania informacji na adres poczty elektronicznej.

Należy zwrócić uwagę, że przepisy postępowania cywilnego dopuszczają już dziś możliwość komunikowania się ze stroną za pośrednictwem poczty elektronicznej. Przykład tego rozwiązania możemy znaleźć w art. 1029 § 1¹ k.p.c., który zakłada wysyłanie wierzycielowi na adres poczty elektronicznej odpisu planu podziału. Oczywiście forma ta jest stosowana, tylko jeśli ten uprzednio wyrazi na to zgodę. Omawiane zagadnienie dotyczy jednak sytuacji, w której doręczenia w sposób odformalizowany miałyby pozwolić adresatowi dowiedzieć się o sprawie, a nie być formalną drogą doręczenia. Taki kierunek działania czy dopuszczenia przez państwo dokonania zawiadomienia jest drogą realizującą prawo do sądu stronom.

W przypadku korzystania z tego kierunku realizacji doręczeń i zawiadomień do osób fizycznych w postępowaniu cywilnym w rejestrze do doręczeń należałoby też ująć wszelkie możliwe informacje o uproszczonych formach kontaktu.

7.7. Doręczenie przez publiczne obwieszczenie

Sposobem zawiadomienia, który pojawiał się w wielu omawianych w niniejszym opracowaniu jurysdykcjach obcych, było również rozwiązanie polegające na realizacji obwieszczenia publicznego. Ten sposób doręczenia jest oparty na podobnej koncepcji, jak propozycja realizacji zawiadomień o wszczęciu postępowania w sposób odformalizowany. Co więcej znajduje ona już swoje zastosowanie w polskiej procedurze cywilnej, ale w wąskim zakresie. Przykładami zastosowania tego rozwiązania są sytuacje: obwieszczenie o ustanowieniu kuratora dla osoby nieznanej z miejsca pobytu (art. 144 k.p.c.), zawiadomienie uczestników, którzy nie są znani lub których miejsce zamieszkania nie jest znane w sprawach o likwidację niepodjętego depozytu (art. 693²¹ k.p.c.), obwieszczenie o licytacji komorniczej z wezwaniem do zgłoszenia praw osób trzecich (art. 867, 879⁴, 953, 955, 986⁴ k.p.c.), obwieszczenie o opisie i oszacowaniu (art. 945 k.p.c.) czy wezwanie wierzycieli w związku z ogłoszeniem upadłości dłużnika.

Z uwagi na poszanowanie prawa do sądu we właściwych proporcjach pomiędzy prawem do sądu dla pozwanego a prawem do sądu dla powoda wiele systemów prawnych (w tym Polski) dopuszcza możliwość realizacji obwieszczenia (jako ostatecznej formy doręczenia). W Polsce taki sposób doręczenia może być stosowany w następujących przypadkach wyżej wymienionych podstaw prawnych. Sytuacje te dopuszczalne są po wyczerpaniu innych przewidzianych prawem krajowym, ale też racjonalnych działań, które mogą zagwarantować poinformowanie osoby fizycznej o tym, że toczy się dotyczące jej postępowanie cywilne. Z tych względów pod rozważę ustawodawcy należy poddać możliwość rozszerzenia spektrum sposobów doręczania o doręczenie poprzez obwieszczenie publiczne.

Podsumowanie

Przeanalizowanie całego modelu doręczeń sądowych w Polsce, a także jego kształtowania się na przestrzeni czasu oraz dochodzenia do dzisiejszego kształtu wraz z wielością obecnie funkcjonujących rozwiązań, doprowadziło do kilku obserwacji i wniosków. Wnioski te uwzględniają dorobek orzeczniczy ETPCz oraz TSUE. W świetle orzecznictwa tych trybunałów na pierwszy plan wybija się rozumienie prawa do sądu jako racjonalnej drogi do zapewnienia przez państwo i jego instytucje osobie, której to dotyczy, uzyskania informacji o toczącym się postępowaniu. Rozwiązania zastosowane w Austrii, Anglii i Walii, Francji, Hiszpanii, Niemczech, Norwegii, Włoszech mogą być inspiracją do kierunku i zakresu potrzebnych i możliwych zmian systemu doręczeń korespondencji sądowej w postępowaniu cywilnym w Polsce.

Na pierwszy plan wybija się propozycja wynikająca z tematu niniejszego opracowania, która na pierwszy rzut oka wydaje się rozwiązaniem optymalnym. Stworzenie jednolitej bazy danych adresowych, która stałaby się platformą do komunikacji oraz bazą adresową zapewniającą każdemu obywatelowi pewność, że zgłoszenie adresu za pośrednictwem tej platformy zapewni pełną wiedzę na temat toczących się postępowań, byłoby rozwiązaniem najbardziej pożądanym. Takie rozwiązania prawne musiałyby być połączone z obowiązkiem pouczenia osoby, której dane są wpisywane do bazy, o skutkach tego wpisu oraz o tym, że w przypadku niewskazania nowego adresu, doręczenie na ostatni wskazany w rejestrze adres będzie skuteczne. Wprowadzenie tego rozwiązania powinno się wiązać z szeroko zakrojoną kampanią społeczną, która wskazywałaby na ewentualne zalety funkcjonowania takiej bazy. Doprowadziłoby to do sytuacji, w której osoby niechące odbierać korespondencji i tak będą skutecznie powiadomione o postępowaniu, a z drugiej strony każdy zainteresowany swoimi sprawami obywatel zyskałby jedno, wyczerpujące i kompleksowe narzędzie, za pomocą którego mógłby poinformować państwo i wszystkie jego instytucje (w pewnym wariantcie również podmioty, które są przez państwo nadzorowane) o zmianie miejsca zamieszkania oraz o swoim nowym adresie do korespondencji, który mógłby być za pośrednictwem takiej bazy automatycznie udostępniany do wszystkich innych rejestrów.

Rozwiązania te, jak każde, oczywiście mogłyby rodzić dążenie do ich obchodzenia. Z tego względu rozwiązania opierające się na stworzeniu bazy adresów do doręczeń powinny być również wsparte i uzupełnione rozwiązaniami pomocniczymi, o których mowa była wyżej,

a wśród których są takie propozycje, jak: przemodelowanie systemu doręczeń realizowanych przez komorników sądowych, wprowadzenie szerszego katalogu spraw, w których możliwe jest realizowanie doręczeń za pośrednictwem obwieszczenia publicznego, dopuszczenie złożenia oświadczenia przy zawieraniu umowy o adresie do doręczeń na potrzeby przyszłego postępowania sądowego czy wprowadzenie narzędzi do realizacji doręczeń i zawiadomień sądowych w sposób mniej formalny, o ile inne możliwości zawiodły. Rozbudowanie możliwości realizacji doręczeń w sądowym postępowaniu cywilnym połączone jest z koniecznością uwzględnienia wyników dyskusji na temat zakresu prawa do prywatności i ochrony autonomii informacyjnej, w tym ochrony danych osobowych w tym kontekście. Istotna w kształtowaniu zasad związanych z doręczeniami powinna być zasada wzajemności i uczciwości w relacji pomiędzy obywatelem a państwem. Chodzi o to, żeby osoba, która zgłasza się do państwa po określone usługi, czy to jest skorzystanie ze świadczeń socjalnych, opieki zdrowotnej, zabezpieczenia socjalnego czy społecznego, lub zwraca się o wydanie dokumentów, była zobowiązana reagować na pisma kierowane do niej przez organy tego państwa.

Zmiana kształtu relacji społecznych, niespotykany dotychczas rozwój metod komunikacji na odległość, a do tego znaczący wzrost mobilności, powinny być przyczynkiem do refleksji, na ile kształt instytucji prawnych, które w zasadzie powstawały w zupełnie innej rzeczywistości, powinien jedynie być korygowany, a na ile uregulowany na nowo w sposób uwzględniający te zmiany.

Wykaz orzeczeń

Postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z 29.11.2019 r., VIII Gz 248/19, LEX nr 2755268.

Wyrok ETPCz z dnia 7 listopada 2003 r. w sprawie Nunes Dias (skarga nr 69829/01).

Wyrok TSUE z 2 marca 2017 r. w sprawie C-354/15, Henderson v Novo Banco.

Wyrok TSUE z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie C-292/10, G v Cornelius de Visser.

Wyrok TSUE z dnia 17 listopada w sprawie C-327/10, Hypoteční banka a.s. v Lindner.

Wyrok TSUE z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie C-325/11, Alder v Orłowscy.

Wyrok z dnia 31 maja 2007 r. w sprawie Miholapa przeciwko Łotwie (skarga nr 61655/00).

Bibliografia

- Antkiewicz A., *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski, wyd. II, Warszawa 2024.
- Bartz A.W., „Polski Proces Cywilny” 1934.
- Bodio J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, t. I i II*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020.
- Complak K. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014.
- Domoń A., *Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej przeprowadzanej przez komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2019, nr 9.
- Dziurda M. [w:] *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o komornikach sądowych [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023.
- Falkowski B. [w:] A. Grajewski, J. Prasalek, M. Rączkowski, M. Simbierowicz, T. Skoczylas, M. Świtkowski, B. Falkowski, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, wyd. IV, LEX/el. 2025.
- Fenichel Z., *O projekcie polskiej procedury cywilnej*, „Głos Adwokatów” 1927.
- Florczak-Wątor M. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, Warszawa 2023.
- Fruchs H., „Polski Proces Cywilny” 1935.
- Głąb S., *Uwagi o „krytyce kodeksu postępowania cywilnego”*, „Palestra” 1936.
- Goldsztein S., *Uwagi do projektu kodeksu postępowania cywilnego*, „Palestra” 1930, s. 241–253.
- Gołąb S., *Projekty Polskiej Procedury Cywilnej. Powstanie-Uzasadnienie-Zdania Odrębne*, Kraków 1930, s. 14.
- Grzegorzczak P., Weitz K. [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Janda P., *Komentarz do art. 216 [w:] Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2023.
- Jończyk-Piskorska K., 3. *Transgraniczne doręczenia drogą elektroniczną przez polskie sądy w Unii Europejskiej [w:] Zdalne rozprawy w postępowaniu cywilnym*, red. A. Łazarska, Warszawa 2025.
- Kodeks postępowania cywilnego*, Kraków 1937.
- Kornhauser F., Zadrowski F., „Polski Proces Cywilny” 1934.
- Kościółek A., *Z problematyki ustanowienia kuratora procesowego dla osoby nieznanej z miejsca pobytu*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 5.
- Kunicki I., *Reglamentacja prawna i zakres zastosowania elektronicznej licytacji ruchomości*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2022, nr 9.
- Leleniewska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, red. J. Świeczkowski, Warszawa 2025.
- Litauer J.J., *Komentarz do Kodeksu Postępowania Cywilnego*, Warszawa 1933.

- Majchrowska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*. Art. 1–505(39), t. I, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2025.
- Malmuk-Cieplak A. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, wyd. II, Warszawa 2021.
- Miszewski W., Goldsztein S., Przedpełski W., Żywicki W., Fedorowicz O., Frankenstein-Sieczkowski S., *Ustawa postępowania sądowego cywilnego obowiązująca w okręgach apelacyjnych warszawskim, lubelskim i wileńskim*, Warszawa 1926.
- Mrówczyński M., 1.5.2. Pojęcie postępowania upadłościowego [w:] *Uczestnicy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2019.
- Parafricanowicz J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*. Art. 1–505(39), t. I, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2025.
- Peiper L., *Komentarz do Kodeksu Postępowania Cywilnego (część pierwsza) i przepisów wprowadzających Kodeks Postępowania Cywilnego wraz z ustawami i rozporządzeniami dodatkowymi, tudzież umowami międzynarodowymi*, Kraków 1934.
- Piasecki W., Korzonek J., *Kodeks postępowania cywilnego i przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego z komentarzem uwzględniającym wszystkie przepisy pozostające w związku z procesem, materiały Komisji Kodyfikacyjnej, orzecznictwo Sądów Najwyższych b. państw zaborczych i polskiego oraz literaturę procesu cywilnego*, Miejsce Piastowe 1931.
- Rydlichowska D., Rola kuratora dla doręczeń w postępowaniu cywilnym w kontekście zabezpieczenia interesu reprezentowanej strony, „Palestra” 2016, nr 3.
- Sarnecki P. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, wyd. II, Warszawa 2016.
- Skąpski J., *Przeoczenia w kodeksie postępowania cywilnego*, „Głos Prawa” 1931.
- Skąpski J., *Przeoczenia w nowym kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 1930, s. 525–531.
- Stelmachowski B., *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na górnym śląsku*, Poznań 1928.
- Thon A., *Kodeks postępowania cywilnego w świetle praktyki dwóch lat*, „Palestra” 1935.
- Tuleja P. [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziejewicz, P. Tuleja, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2023.
- Waśkowski E., *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932.
- Waśkowski E., *System procesu cywilnego. Wstęp teoretyczny*, Wilno 1931.
- Weitz K. [w:] *Doręczenia w postępowaniu cywilnym. Komentarz do art. 131–147 k.p.c.*, red. M. Dziurda, T. Ereciński, Warszawa 2024.
- Woźniak M., *Zmiany w biurowości sądowej w związku z wprowadzeniem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie upadłościowe i postępowania restrukturyzacyjne*, LEX/el. 2022, komentarz do art. 216.
- Zembrzusi T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, artykuły 367–505(39), red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021.
- Żyznowski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, artykuły 1–366, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021.

Źródła internetowe

- Anagrafe Nazionale [online] www.anagrafenazionale.interno.it [dostęp: 15.11.2025].
- Cennik PURDE i PUH [online] <https://bip.poczta-polska.pl/cennik-purde-i-puh/> [dostęp: 15.11.2025].
- Co dalej z Poczta Polska [online] <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1524487,1,co-dalej-z-poczta-polska.read> [dostęp: 15.11.2025].
- Doręczyciel zamiast listonosza [online] <https://www.infor.pl/prawo/w-sadzie/postepowanie-sadowe/281428,Doreczyciel-zamiast-listonosza.html> [dostęp: 15.11.2025].

- E-licytacje z nieruchomości będą miały pierwszeństwo – Sejm za poprawką Senatu [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-licytacja-z-nieruchomosci-a-zwykla-sejm-przyjal-nowelizacje%2C533537.html> [dostęp: 15.11.2025].
- ePUAP [online] <https://pl.wikipedia.org/wiki/EPUAP> [dostęp: 15.11.2025].
- Frekwencja w ponownym głosowaniu w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2025 r. [online] <https://prezydent2025.pkw.gov.pl/prezydent2025/pl/2/frekwencja/pl> [dostęp: 15.11.2025].
- Kary za brak meldunku nie wrócą. Problemy jednak pozostają [online] <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Kary-za-brak-meldunku-nie-wroca-Problemy-jednak-pozostaja-8940675.html> [dostęp: 15.11.2025].
- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 13 listopada 2024 r. [online] https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-przecietnego-wynagrodzenia-w-trzecim-kwartale-2024-roku%2C271%2C46.html?pdf=1&utm_source [dostęp: 15.11.2025].
- MSWiA: Nie prowadzimy żadnych prac nad przywróceniem kar za niedopełnienie obowiązku meldunkowego [online] <https://www.gov.pl/web/mswia/mswia-nie-prowadzimy-zadnych-prac-nad-przywroceniem-kar-za-niedopelnienie-obowiazku-meldunkowego> [dostęp: 15.11.2025].
- Obowiązek meldunkowy w Polsce. Będą kary za brak zameldowania [online] <https://www.onet.pl/styl-zycia/onetkobieta/meldunek-obowiazkowy-w-2025-r-wracaja-kary-za-brak-zgloszenia-do-urzedu/rxfvq11,2b83378a> [dostęp: 15.11.2025].
- Pełnomocnicy zdziwieni, że dostają komornicze e-doręczenia [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-doreczenia-a-doreczenia-od-komornika-czy-skuteczne,531148.html> [dostęp: 15.11.2025]; Usługi e-Doręczenia i Przesyłka Hybrydowa [online] <https://www.komornik.pl/?p=15763> [dostęp: 15.11.2025].
- Pierwszy rok doręczania przesyłek pocztowych przez InPost – podsumowanie [online] <https://www.rp.pl/w-sadzie-i-w-urzedzie/art12081311-pierwszy-rok-doreczania-przesylek-pocztowych-przez-inpost-podsumowanie> [dostęp: 15.11.2025].
- Poczta Polska została oficjalnie operatorem wyznaczonym do świadczenia usługi powszechnej [online] <https://media.poczta-polska.pl/releases/poczta-polska-zostala-oficjalnie-operatorem-wyznaczonym-do-swiadczenia-uslugi-powszechnej> [dostęp: 15.11.2025].
- Przebiecie ceny tuż przed końcem e-licytacji wydłuży ją o pięć minut [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/e-licytacje-przebiecie-oferty-wydluza-procedure%2C521047.html> [dostęp: 15.11.2025].
- Przesyłka sądowa do odbioru w kiosku. Zgodnie z prawem [online] <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Przesylka-sadowa-do-odbioru-w-kiosku-Zgodnie-z-prawem-3034945.html> [dostęp: 15.11.2025].
- Sąd dostarczy przesyłki, bo operator zawodzi. Na razie w Miastku, a być może też w Bytowie [online] <https://bytow.naszemiasto.pl/sad-dostarczy-przesylki-bo-operator-zawodzi-na-razie-w/ar/c1-2216574> [dostęp: 15.11.2025].
- Sprawdź, czy twoja instytucja korzysta z e-Doręczeń [online] <https://www.gov.pl/web/e-doreczenia/sprawdz-czy-twoj-urzed-korzysta-z-e-doreczen> [dostęp: 15.11.2025].

A N E K S

I. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Austria

General questions / Pytania ogólne

1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings? / Jaka jest standardowa procedura doręczania pism procesowych Pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym?

Deliveries can be made in paper form or electronically. According to § 88 (1) ZPO (Code of Civil Procedure), deliveries within the country are generally to be made by post. No distinction is made between the parties. In certain cases, service may be ordered by court officials or by the municipality. Section 106 (1) ZPO stipulates that claims must be served with proof of service. Pleadings may also be served electronically via electronic legal communication (EVR – Elektronischer Rechtsverkehr) if the defendant participates in this. ERV within the framework of JustizOnline enables citizens to submit electronic documents free of charge to courts and public prosecutors using ID Austria. With ID Austria, users can verify their identity when using digital applications and services. ID Austria (electronic identity) is therefore the key to secure digital services. However, replies are not sent via JustizOnline. Documents are delivered by post or via the central electronic mailbox, if activated.

The detailed delivery procedure is regulated by the Federal Act on the Delivery of Official Documents (Zustellgesetz – ZustG)¹. A written document must be delivered to the recipient, including the defendant, at the delivery point (Abgabestelle). However, if, due to a court order, it is to be delivered to a person other than the recipient, that person takes the place of the recipient². The term “delivery point” refers to the recipient’s home or other accommodation, place of business, registered office, business premises, law office, or workplace, or, in the case of delivery in connection with an official act (example: issuance of a copy of an orally announced decision or compulsory sale), the location of such act, or a location specified by the recipient to the authority for delivery in ongoing proceedings³.

¹ BGBl. Nr. 200/1982.

² § 13 Abs. 1. ZustG.

³ § 2 ZustG.

2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)? / Jaka procedura jest stosowana, gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone Pozwanemu (osobie fizycznej)?

If the document cannot be delivered to the recipient (defendant) at his place of delivery, a distinction must be made as to whether or not there is a substitute recipient at the place of delivery. In the first case, the document may be delivered to the substitute recipient (substitute delivery) if the delivery agent has reason to believe that the recipient is regularly present at the place of delivery⁴. Any adult who lives at the same delivery address as the recipient or who is an employee or employer of the recipient and who is willing to accept the delivery (unless they live in the same household as the recipient) may act as a substitute recipient⁵. The second case concerns the situation where the document cannot be delivered at the delivery point and the delivery agent has reason to believe that the recipient or a representative within the scope of § 13 (3) is regularly present at the delivery point. In this case the document shall be deposited with the competent registry office in the case of delivery by the delivery service, but in all other cases with the competent municipal office or with the authority if it is located in the same municipality⁶.

Detailed questions / Pytania szczegółowe

1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings? / Czy wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest wymaganiem formalnym warunkującym skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne?

Yes. According to § 75 ZPO, every written procedural document (also the claim) must include, among other things, the place of residence⁷. The place of residence must also be specified within the locality – including the street and/or house number, as required – in sufficient detail to enable the document to be delivered correctly to the right place. The place of residence of the parties must always be stated⁸.

⁴ § 16 Abs. 1 ZustG.

⁵ § 16 Abs. 2 ZustG.

⁶ § 17 Abs. 1. ZustG.

⁷ § 75 ZPO.

⁸ Gitschthaler, Commentary on § 75 ZPO, pp. 668-669.

2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request? / Jakie są skutki niewskazania adresu Pozwanego (osoby fizycznej) i nieuzupełnienia tego braku na wezwanie sądu?

If the address is missing the court will issue an order to remedy the defect (Mängelbehebungsaufrag). If the plaintiff does not provide a correct address within the given deadline, the action will be rejected as inadmissible under § 84 ZPO⁹.

If the address is unknown, the effect of delivery may be achieved by public announcement. Public notification (§25 ZustG) must be used for service if the necessary conditions for this are credibly demonstrated. Public notification is effected by entering a notice in the edict file (Ediktsdatei) stating that a document to be served is available at the court. The notice must also contain a brief description of the content of the document to be served, the name of the court and the subject matter of the dispute, as well as the options for collecting the document and a reference to the legal consequences of this notice. Upon inclusion in the edict file (Ediktsdatei), service is deemed to have been effected. Pursuant to § 116 ZPO, for persons to whom service could only be effected by public announcement due to their unknown whereabouts, the court shall appoint a curator upon request or ex officio if these persons would have to take legal action to protect their rights as a result of the service to be effected on them, and in particular if the document to be served contains a summons to them¹⁰. An example of such a situation is the delivery of the statement of claim and the order to respond to the statement of claim¹¹. The costs of a curator shall be advanced by the party who filed the application for the appointment of the curator or whose procedural action prompted the court to appoint a curator ex officio¹². The costs shall be advanced by the party who filed the application for the appointment of the curator or whose procedural action prompted the court to appoint a curator ex officio. Despite the costs incurred by the curator in conducting the proceedings, the curator's costs also include the necessary costs of locating the absent person and those incurred in publishing the edict¹³.

⁹ Gitschthaler, Commentary on §§ 84–85 ZPO, pp. 704–705.

¹⁰ § 116 ZPO.

¹¹ Gitschthaler, Commentary on §§ 116–119 ZPO, p. 825.

¹² § 118 ZPO.

¹³ Gitschthaler, Commentary on §§ 116–119 ZPO, p. 829.

3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when? / Jaki jest termin na wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) zamieszkałego w kraju i za granicą? Czy termin ten może być przedłużany przez sąd? Jeśli tak, to kiedy?

The Code of Civil Procedure does not specify a deadline for providing the defendant's address, regardless of whether he or she resides in the country or abroad. As a rule, courts allow 14 days for indicating the address. The court may extend the deadline¹⁴.

4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu? Czy są jakiegokolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

The plaintiff can request data from the Zentrales Melderegister (ZMR) – the Central Register of Residents, maintained by the Ministry of the Interior. This register is publicly accessible upon demonstrating a legitimate interest (e.g., litigation). Residents are obliged to register their address and update it within 3 days of moving (§ 2 Meldegesetz). Administrative fines may apply if this obligation will not be fulfilled. Anyone who fails to comply with the registration obligation commits an administrative offense punishable by a fine of up to €726 (up to €2,180 in the case of a repeat offense), with a minimum fine of €7. However, it should be noted that the Courts demand that the plaintiff indicates the real address of the defendant which can differ from this from the ZMR¹⁵. Although the entries in the central register cannot be denied their indicative value, it cannot be necessarily concluded from them that a person is (still) resident at the address at which they are registered. Rather, the inaccuracy of the data contained in the register can be demonstrated. A postal delivery that does not take place at a delivery point is unlawful, shall be deemed not to have taken place and is therefore legally invalid¹⁶.

¹⁴ § 128 ZPO.

¹⁵ Austrian Supreme Court in the cases 1 Ob 23/97y; 7 Ob 369/97h; 7 Ob 7/11x.

¹⁶ Raschauer, Commentary on § 2 ZustG, pp. 20–23,

5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego, kto wykaże interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej? Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

As in point 4. addresses in the ZMR may be insufficient. Yet, deliveries should be made to the real address. If the address in the ZMR is not the real place of residence and the correct address is unknown, a curator for deliveries should be appointed.

6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail? / Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi czy też dzieje się to w jakikolwiek inny sposób (jaki)? Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

Court documents are served by the court via postal service (registered letters)¹⁷, or electronically (via ERV) for legal professionals and companies¹⁸. The postal delivery is typically via public postal service using registered mail (RSa/RSb)¹⁹. In certain cases, service by court officials or by the municipality may also be ordered²⁰.

If both parties are represented by professional lawyers, then, in accordance with § 112 ZPO, each of these lawyers who submits a written statement must send a copy intended for the opposing party directly to the opposing party's lawyer by messenger, post, fax, or email; this transmission must be noted on the copy of the written statement submitted to the court. This does not apply to pleadings that are to be delivered to the recipient in person or whose delivery triggers a deadline. Such writs are delivered by the court ex officio by post via registered mail with confirmation of receipt or electronically via ERV to entities participating in this system.

¹⁷ § 88 para 1 ZPO.

¹⁸ § 89c. para 5 Gerichtsorganisationsgesetz – GOG (Court Organisation Act).

¹⁹ See § 22 ZustG.

²⁰ § 88 para 1 and para 2 ZPO.

8. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings? / Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu I pisma procesowego w postępowaniu cywilnym? Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

In the case of the first procedural document, failure to deliver it will result, for example, in the dispute not becoming pending before the court²¹. In the case of subsequent procedural documents, the inability to deliver the document will not prevent a judgment from being issued. A default judgment (Versäumnungsurteil) may be issued if the party did not enter into the dispute and did not respond to the claim despite delivery (including fictitious delivery or delivery to a curator)²² or a regular judgment if the party, despite entering into the dispute, did not subsequently take an active part in the proceedings²³.

9. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)? / Czy istnieją kategorie spraw (a jeśli tak, to jakie) prowadzonych w stosunku do Pozwanego (osoby fizycznej), w których przepisy dopuszczają wydanie przez sąd merytorycznego orzeczenia, które podlega wykonaniu (w drodze postępowania wykonawczego, egzekucji sądowej) bez uprzedniego doręczenia go Pozwanemu (osobie fizycznej)?

No, there is no such catalog of cases. General rules apply. The judgment becomes effective for the parties only upon delivery of the written copy of the judgment²⁴. A default judgment (Versäumnungsurteil) is effective as soon as it is announced to the plaintiff, but not to the defendant²⁵. Even this type of judgments must be served on the defendant²⁶. It should be noted that service can be effected by filing with the court records (Ediktsdatei), if service is referred to in § 115 ZPO, or by delivery to the curator (§ 116 ZPO).

In Austria, the Vienna District Court for Commercial Matters (Bezirksgericht für Handelssachen Wien – BGHS Wien) has exclusive jurisdiction over cross-border disputes within the framework of the European order for payment procedure. Delivery is made in accordance with general rules. Within 30 days of delivery of the European payment order, the defendant may lodge an objection. No reasons need to be given. If the claimant has not expressly rejected proceedings in the ordinary procedure, the proceedings will be

²¹ § 232 ZPO, The legal dispute becomes pending (litigation pending) when the statement of claim is served on the defendant.

²² § 396 ZPO.

²³ § 399 ZPO.

²⁴ § 416 para 1 ZPO.

²⁵ § 416 para 3 ZPO.

²⁶ OGH 9Ob55/19g.

transferred to the ordinary procedure in accordance with the *lex fori*. In the absence of a timely objection, the European order for payment will be declared enforceable and will be served (only) on the claimant. However, after filing an objection, the applicant must designate the court responsible for conducting the ordinary proceedings within 30 days. After timely designation, the BGHS Wien must transfer the case to this court. The pendency of the dispute remains unaffected. If the designation is not made within the time limit, the claim shall be dismissed by the BGHS Wien (which is not competent for the ordinary proceedings concerning the action). The dismissal of the action shall also be served on the defendant²⁷.

²⁷ § 252 ZPO.

II. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – England and Wales

1. General questions / Pytania ogólne

1.1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings? / Jaka jest standardowa procedura doręczania pism procesowych Pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym?

- 1.1.1. The standard procedure for serving procedural documents to a defendant in civil proceedings is governed by Part 6 of the Civil Procedure Rules (CPR). The exception is that family law proceedings are governed by the Family Procedure Rules (FPR), separate rules created to deal with family (i.e. divorce and child-related) matters. The FPR are closely modeled on the CPR and, in many respects, are the same. Below we have set out the position in civil proceedings covered by the CPR, but we have highlighted where the responses would be significantly different in family proceedings.
- 1.1.2. The plaintiff and defendant in civil proceedings in England and Wales are referred to as a claimant and defendant; in family proceedings, as an applicant and respondent.
- 1.1.3. We have taken this question to refer to service of documents (generally) on an individual. Our response deals with the originating document, i.e. the document which is used to commence proceedings, (in civil proceedings, a Claim Form) and other documents, as there are differences in procedure. There are also differences according to whether service is to be effected within or outside the jurisdiction.

Claim form within the jurisdiction – i.e. within England and Wales

- 1.1.4. Proceedings are started when the court issues a claim form at the request of the claimant. The claim form must contain the address for service for all defendants¹. The court produces original sealed claim forms (i.e. claims forms with the court seal added to them).

¹ CPR 6.6

- 1.1.5. The court will generally serve the claim form unless the claimant notifies the court that the claimant wishes to serve it, a rule or practice direction provides that the claimant must serve it, or the court orders otherwise². If a claimant chooses to serve the claim form themselves, they must comply with relevant time limits for service. It is possible to apply for an extension of time³. The methods of service of a claim form on an individual are as follows⁴:
- (a) personal service in accordance with CPR Rule 6.5;
 - (b) first class post, document exchange or other service which provides for delivery on the next business day, in accordance with CPR Practice Direction 6A;
 - (c) leaving it at a place specified in CPR Rule 6.7 (service on a solicitor), CPR Rule 6.8 (at an address at which the defendant resides or carries on business within the UK and which the defendant has given for the purpose of being served with the proceedings), CPR Rule 6.9 (in summary, the usual or principal or last known place of business);
 - (d) fax or other means of electronic communication in accordance with Practice Direction 6A; or
 - (e) any method authorised by the court under CPR Rule 6.15⁵.
- 1.1.6. Where the court is to serve the claim form, it is for the court to decide which method of service to use.⁶ Normally this will be first class post⁷. Where the court serves the claim form, it will issue a notice which includes the date on which the claim form is deemed served⁸. (for more on deemed service, please see 1.1.17 below). Where the claimant serves the claim form they must within 21 days file a certificate of service containing specific details about the service of the claim form, unless all defendants have responded formally (with an acknowledgement of service)⁹.

² CPR6.4. FPR 6.5 deals with the issue of who is to serve an originating document in family proceedings. The court will not serve on a child or protected party, or out of the jurisdiction. An application must not be served personally by the applicant themselves.

³ CPR 7.6

⁴ CPR 6.3(1)

⁵ The FPR rules for serving an originating document are similar but more straightforward – see FPR 6.4

⁶ CPR6.4(2)

⁷ CPR 6APD.8. The FPR differ here; FPR 6.8 provides that the court will serve by email unless an email address is not provided or the applicant does not seek email service, in which case the court will serve the application by first class post or other next day service. FPR 6.9 provides for service by a bailiff, at the request of the applicant.

⁸ See FPR 6.18 for the requirement in family proceedings for the court officer to make a note on the court records relating to service. Further, FPR 6.8(4) and (5) and CPR 6.9(3) provide a procedure for requesting that the court re-attempt service, of that service by alternative method/at an alternative place be permitted.

⁹ CPR6.17. The position when attempts to serve are unsuccessful is different in family proceedings – see below.

Documents other than a claim form within the jurisdiction – i.e within England and Wales

- 1.1.7. Unless a court orders otherwise, after proceedings have been started, all parties must provide an address for service of documents on them¹⁰.
- 1.1.8. A party who has prepared a document other than a claim form will usually serve that document on the other parties¹¹. The authorised methods of service are similar to those authorised for a claim form, and are set out in CPR Rule 6.20. Certificates of service are only required for specific documents other than claim forms, as set out in the CPR¹².

Service outside the jurisdiction

- 1.1.9. There are separate rules for service outside of England and Wales¹³.

Address for service

- 1.1.10. Where a defendant has given an address for service of proceedings and it is an address at which the defendant resides or carries on business within the UK, the defendant *may* be served with the claim form at that address¹⁴.
- 1.1.11. Where a defendant has given their solicitor's address for service of proceedings, or their solicitor has indicated that they are instructed to accept service of proceedings on behalf of the defendant, the claim form *must* be served on the solicitor¹⁵.
- 1.1.12. Where a defendant has not given an address for service, the claimant may effect personal service¹⁶. If the defendant has not given an address for service there is no solicitor to serve documents on, and the claimant does not wish to effect personal service, the claim form *must* be served on the defendant in the following place¹⁷:
 - (a) *Individual*: Usual or last known residence¹⁸.
 - (b) *Individual being sued in the name of a business*: Usual or last known residence of the individual; or principal or last known place of business.

¹⁰ CPR 6.23

¹¹ CPR 6.21

¹² Such as CPR 55.8(6)

¹³ See CPR Rule 6.30 – 6.47. If further details are required, please let us know.

¹⁴ CPR 6.8

¹⁵ CPR 6.7(1)

¹⁶ CPR Rule 6.5(2)

¹⁷ CPR Rule 6.9. Only details relating to individuals are shown here but CPR Rule 6.9 also contains details relating to corporate entities. Where the respondent in family proceedings has not given an address for service the FPR have slightly different provisions, including a requirement for them to be served by email if their usual email address is known – FPR Rule 6.13(2)(a).

¹⁸ In the FPR, “the respondent’s usual or last known postal address” – FPR 6.13(2)(b)

(c) *Individual being sued in the business name of a partnership*: Usual or last known residence of the individual; or principal or last known place of business of the partnership.

- 1.1.13. This rule provides a mechanism for the claimant to determine where proceedings should be served on a defendant. The “usual or last known residence” is fact specific, and there is no guidance in the CPR as to what this phrase means. The Court of Appeal has indicated that whether a residence is “usual” is to be determined taking into account a “pattern of life”¹⁹.
- 1.1.14. Where the claimant has “reason to believe” that the defendant no longer resides at, or carries on business at, the usual or last known residence / principal or last known place of business, the claimant is required to take “reasonable steps” to discover the address of the defendant’s current residence or place of business²⁰. There are detailed provisions setting out what the claimant should do, depending on the outcome of their enquiries²¹.
- 1.1.15. As such, the CPR provides a process for determining a reasonable address for service, and for proceedings to be served at a place which is the defendant’s usual or last known residence (for an individual) or principal or last known place of business (for an individual being sued in the name of a business or a partnership), provided the procedure set out in CPR Rule 6.9 has been followed.
- 1.1.16. If service is effected satisfactorily in line with these provisions, the defendant will not be able to argue that service was not valid because they did not, in fact, receive the claim form or were not aware of it. However, in those circumstances, there may be other course of action available to them. For instance, if the claimant has obtained judgment in default as a result of the defendant’s failure to respond to proceedings, the defendant may make an application to set aside the default judgment on the basis that they were not aware of the proceedings²².

Deemed service

- 1.1.17. The CPR contain provisions to determine when a claim form and other documents are deemed to be served on the relevant party²³, and this date is taken as the date of service. The deemed service date is calculated by reference to a specified amount of time after the method of service has been completed – eg the second day after posting, if a document is served by first class post. This is a construction, and may be different

¹⁹ *Relfo Ltd (in liquidation) v Varsani* [2010] EWCA Civ 560

²⁰ CPR Rule 6.9(3)

²¹ CPR Rule 6.9(4) to (6)

²² CPR 13.2

²³ CPR 6.14 for claim forms, CPR 6.26 for other documents.

to the date of actual service. A deemed service date is not rebuttable with evidence of actual service²⁴. The deemed service rules ensure certainty²⁵.

- 1.1.18. In the FPR, deemed service is treated differently. FPR Part 6.15-6.16 relate to deemed service of originating documents. An application is deemed served if an acknowledgment of service is returned by the respondent²⁶. If this does not happen but the court is satisfied that the respondent has received the application, it may direct that the application is deemed to be served²⁷. Deemed service of documents other than originating documents is dealt with in FPR 6.34, which is similar to the automatic deemed service provisions in the CPR.

Other relevant points

- 1.1.19. CPR 6.11 allows service of a claim form within or outside the jurisdiction in accordance with a contractually agreed method, if the dispute relates solely in respect of the contract in question²⁸.
- 1.1.20. There are specific rules relating to the service of documents on children and protected parties²⁹.

1.2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)? / Jaka procedura jest stosowana, gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone Pozwanemu (osobie fizycznej)?

- 1.2.1. There are a number of options available to a Claimant in this situation:
- 1.2.1.1. In family proceedings, if service has been attempted and the applicant wants certainty that service has been effective they may make an **application for deemed service**³⁰. As the deemed service provisions in the FPR provide less certainty than the deemed service provisions in the CPR (see above), it may be more likely that the applicant needs to apply to the court in family proceedings for certainty as to whether there has been deemed service in a specific case. A similar application can be made in other civil proceedings, but there is no separate provision and so an application would be

²⁴ Godwin v Swindon BC [2001] EWCA Civ 641; [2002] 1 WLR 997, CA

²⁵ Deemed service rules are different in family proceedings – see FPR Rule 6.15 and FPR 6.16

²⁶ FPR 6.15

²⁷ CPR 6.16

²⁸ CPR 6.11

²⁹ CPR 6.13 (claim form) and CPR 6.25 (other documents). For family proceedings, see FPR 6.14 and 6.28-6.33

³⁰ FPR Part 6.16

made under CPR Part 23 (which contains general provisions for making an application to the court).

- 1.2.1.2. If the claimant cannot determine a suitable address for service within the processes allowed by the CPR they may make an **Application for Service by Alternative Method or at an Alternative Place**³¹. For example, service at the Defendant's parents' home, or service by text message, email or WhatsApp. The court may make this order where *"it appears to the court that there is a good reason to do so"*, and the order may refer to steps already taken.
- 1.2.1.3. When the claimant has taken every step possible to attempt service, but they have been unsuccessful they may make an **Application to Dispense with Service**³². This is only permitted in "exceptional circumstances". The court will consider all alternative possibilities for service before making an order to dispense with service.

2. Detailed questions / Pytania szczegółowe

2.1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings? / Czy wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest wymaganiem formalnym warunkującym skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne?

- 2.1.1. Yes, CPR Rule 6.6 requires the claimant to *"include in the claim form an address at which the defendant may be served"*.

2.2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request? / Jakie są skutki niewskazania adresu Pozwanego (osoby fizycznej) i nieuzupełnienia tego braku na wezwanie sądu?

- 2.2.1. In civil proceedings, if the claim form does not include a full address, including postcode, for all parties, the claim form will be issued (i.e. the claim will be started, protecting limitation) *"but the claim form will be retained by the court and not served until the claimant has supplied a full address, including postcode, or the court has dispensed with the requirement to do so. The court will notify the claimant"*³³.
- 2.2.2. In family proceedings, FPR 6.10 requires the application to include an email address (if this is known) and a postal address for service, unless the court has made an order

³¹ CPR 6.15, FPR Part 6.19

³² CPR 6.16 FPR Part 6.20

³³ CPR 16 PD 2.3

for service by an alternative method or at an alternative place (see 1.2.1 above), and that order specifies where to serve the application. If the application does not include the full address, including postal code, for the respondent, the Court will not issue it. Dependent on the local practice³⁴, the court will either contact the applicant and request an address for service, or reject the application³⁵.

- 2.2.3. Due to the sensitive nature of family law and the potential for domestic abuse to be an issue in the proceedings, it may be more likely that the applicant does not have the respondent's address. In these circumstances an additional application should be made as set out in 2.5.2 below.

2.3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when? / Jaki jest termin na wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) zamieszkałego w kraju i za granicą? Czy termin ten może być przedłużany przez sąd? Jeśli tak, to kiedy?

- 2.3.1. As stated above, in civil proceedings, the claim form will be issued but not served if it does not have an address for the defendant. A claim form must be served within 4 months of issue³⁶. An application can be made to extend the time for service of the claim form, in circumstances set out in CPR 7.6. If the parties agree, the claimant may make an application „by consent”, as with other applications.
- 2.3.2. In family proceedings, as set out above at 2.2.2 above, an application will not be issued without the address of all parties. The deadline for providing an address for the respondent will vary across England and Wales, depending on local practice³⁷.
- 2.3.3. If an address is not included within the application, and the applicant can show that they have made reasonable attempts to find the respondent themselves, then there would be an expectation to make an application to locate the whereabouts of the respondent.

³⁴ We are part of the Leicestershire Family Justice Board where key stakeholders in Family law discuss local practice and procedure. Each “jurisdiction” which often means county or local area may have different practices but the key point, which will not change from one jurisdiction to another, is that an address is required for the application to be issued.

³⁵ This is part of local practice in Leicestershire.

³⁶ CPR Rule 7.5

³⁷ For instance, in Leicestershire, the Courts have previously allowed the applicant 7-10 days to find the respondent's address.

- 2.4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective?** / W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu? Czy są jakiegokolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?
- 2.4.1. If the defendant (an individual) has not given an address for service the claimant will have to try and determine the appropriate address for service themselves. They may make their own investigations online, including on social media. Claimants may instruct a private investigator or process server to help them to locate a person.
- 2.4.2. The electoral register (electoral roll) contains full details of everyone registered to vote. The open register can be searched; this contains the details of anyone registered to vote who has not opted out. (Websites such as 192.com also contain details from the open register.) Registering to vote is mandatory (although voting is not) and individuals who do not register may be subject to a fine. If an individual has opted out of the open register, or has not registered despite the requirement to do so, or has not kept their details up-to-date, their address for service may not be discoverable by this method. Apart from the open register, there are no publicly available addresses of individuals to which court correspondence can be sent.
- 2.4.3. If a claimant uses an address for service which has been obtained from the open register but this address turns out to be out-of-date, the court would consider whether the claimant's reliance on that address was reasonable, in the circumstances (see 1.1.14 above, and the requirement for the claimant to take reasonable steps to discover the address of the defendant's current residence or place of business.)
- 2.4.4. These methods of investigation apply equally to an applicant in family proceedings.

2.5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego, kto wykazuje interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej? Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

2.5.1. Although not a 'register' as such, where a claimant is finding it difficult to find an address for service on a defendant, they may make an application to the court for disclosure of the prospective defendant's address by a relevant third party, such as a defendant's professional body, etc. The claimant must demonstrate that they have exhausted reasonable steps to locate the defendant's address before seeking the court's assistance. The court would not take steps to find an address for service without an application from the claimant.

2.5.2. In family law proceedings, Practice Direction 6C allows the applicant to apply to the court to request disclosure of a respondent's address from government departments if they cannot locate the respondent after taking „reasonable steps”. Relevant government departments include His Majesty's Revenue and Customs and the Department for Work and Pensions. Due to data protection laws, once the Court have been given the respondent's address from the Government agency, that address is not passed onto the applicant, it will remain on the Court file.

2.5.3. Depending on the identity of the third party/government agency, the prospective defendant may be obliged to ensure that the third party/government agency's records are kept updated with their contact details.

2.5.4. The court will consider the application for disclosure of the defendant's address on a case-by-case basis. The court will consider the application for disclosure of the defendant's address on a case-by-case basis. The court will consider the application for disclosure of the defendant's address on a case-by-case basis.

2.6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail? / Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi czy też dzieje się to w jakiegokolwiek inny sposób (jaki)? Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

2.6.1. Please see paragraphs 1.1.5 and 1.1.6 above.

2.7. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings? / Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu I pisma procesowego w postępowaniu cywilnym? Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

- 2.7.1. The consequences of an inability to serve originating documents depend on whether the claimant has complied with the requirements of CPR Part 6.9 (which sets out how to ascertain the address for service if the defendant has not given an address, there is no solicitor for the defendant, and the claimant does not wish to effect personal service). If there has been compliance with CPR 6.9, service of the originating documents is valid. If the defendant fails to respond and the matter proceeds to trial, the court will consider whether it can proceed without the defendant (applying CPR 39.3). If a judgment is obtained, the defendant may seek to set aside the judgment, but will not automatically be entitled to set aside the judgment.
- 2.7.2. If there has been a failure to comply with CPR 6.9, service of the originating documents is invalid. If the claimant has failed to raise the matter with the court and request an order for Service by Alternative Method or at an Alternative Place, or an order for service to be dispensed with (see 1.2.1.2 and 1.2.1.3 above), any subsequent order or judgment against the defendant will be irregular, giving the defendant the right to have the judgment or order set aside³⁸.
- 2.7.3. In family proceedings the applicant also has to ensure that the requirements for service have been met, although there is a greater focus on ensuring that the respondent has knowledge of the proceedings (see 1.1.18 above) so it is less likely that proceedings would go ahead without the respondent's knowledge. As with other civil proceedings, in family cases, the applicant may request an order for Service by Alternative Method or at an Alternative Place, or an order for service to be dispensed with.
- 2.7.4. Other consequences may be a lack of evidence, failure to submit a defence, delay in the court system due to ineffective hearings and subsequent applications by defendants seeking to overturn decisions made against them.

³⁸ Brayshaw v Partners of Apsley Surgery EWHC 889 (QB)

2.8. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)? / Czy istnieją kategorie spraw (a jeśli tak, to jakie) prowadzonych w stosunku do Pozwanego (osoby fizycznej), w których przepisy dopuszczają wydanie przez sąd merytorycznego orzeczenia, które podlega wykonaniu (w drodze postępowania wykonawczego, egzekucji sądowej) bez uprzedniego doręczenia go Pozwanemu (osobie fizycznej)?

- 2.8.1. As stated above (2.7.1), if service of originating document is valid under CPR Part 6.9, proceedings can continue and judgment may be awarded in favour of the claimant. However, the defendant may apply to set it aside, on the basis that they were not involved in the proceedings.
- 2.8.2. There is also provision for certain applications to be made „Without Notice”³⁹, meaning that the claimant does not need to serve the application upon the defendant. In these cases, an address for the defendant is still required and the defendant will be served with the application and any order made after it is dealt with by the court.
- 2.8.3. The rules for a Without Notice application are the same for family proceedings⁴⁰.
- 2.8.4. Where an application has been made, in civil or family proceedings, and all attempts have been made to serve the respondent but has still been unsuccessful, the claimant or applicant can apply to dispense with service as per 1.2.1.3 above. If the Judge makes an order to dispense with service and a judgment or order is made, it will be enforceable upon the respondent⁴¹.

³⁹ CPR 23.9

⁴⁰ FPR Rule 18.5 and 18.11

⁴¹ FPR Rule 6.36 and should be accompanied by a witness statement as per FPR Part 18

III. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – France

Autor: Dr Sylwia Castillo-Wyszogrodzka, Université Clermont Auvergne

General questions / Pytania ogólne

1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings? / Jaka jest standardowa procedura doręczania pism procesowych Pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym?

We Francji procedura doręczania pism procesowych w postępowaniu cywilnym jest uregulowana głównie w artykułach 651 do 694 Kodeksu postępowania cywilnego.

Zgodnie z artykułem 651 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego, pisma procesowe są przekazywane przez doręczenie. Doręczenie dokonane przez komisarza sądowego (urząd komornika sądowego zastąpiony został od 1 lipca 2022 r. komisarzem sądowym, *commissaire de justice*¹) stanowi **doręczenie urzędowe** (*signification*). Doręczenie może zawsze mieć miejsce w formie urzędowej, nawet jeśli przepisy prawa przewidują inną formę.

Doręczenie urzędowe może być sporządzone **na nośniku papierowym** bądź nastąpić **w drodze elektronicznej**.

Doręczenie urzędowe powinno być **doręczeniem osobistym**, czyli do rąk własnych (*signification à personne*, art. 654 fr. KPC), bądź doręczeniem w miejscu zamieszkania lub w miejscu pobytu pozwanego (*signification à domicile*, art. fr. 655 KPC).

Jeżeli miejsce zamieszkanie nie jest ustalone, komisarz sądowy powinien dostarczyć pozew do rąk własnych w miejscu pracy pozwanego (tak Sąd Kasacyjny, Civ. 2e, 8 grudnia 2022 r., nr 21-14.145).

Jeżeli doręczenie osobiste jest niemożliwe, komisarz sądowy powinien wyszczególnić na piśmie starania podjęte w celu dostarczenia oraz okoliczności, które je uniemożliwiły (art. 655 ust. 2 fr. KPC).

¹ We Francji komisarz sądowy to zawód utworzony 1 lipca 2022 r. w wyniku połączenia zawodów komornika sądowego i części sądowej zawodu licytatora (*commissaire-priseur*). Komisarz sądowy jest urzędnikiem publicznym i ministerialnym mianowanym przez ministra sprawiedliwości.

W świetle francuskiego orzecznictwa wskazanie przez komisarza sądowego, iż nazwisko adresata figuruje na skrzynce na listy, nie jest wystarczające do ustalenia jego miejsca zamieszkania, w braku podjęcia innych czynności (tak Sąd Kasacyjny, Civ. 2e, 8 września 2022 r., nr 21-12.352).

W przypadku nieobecności pozwanego w miejscu zamieszkania komisarz sądowy może wręczyć odpis pisma procesowego osobie obecnej **w miejscu zamieszkania lub w miejscu pobytu pozwanego**, jeżeli osoba ta zaakceptuje odbiór pisma i poda komisarzowi do wiadomości swoje imię, nazwisko i status (np. małżonek). W takich okolicznościach komisarz pozostawia pozwanemu zawiadomienie o próbie doręczenia, informujące go co do rodzaju pisma i tożsamości osoby, na wniosek której doręczenie ma miejsce, oraz wskazuje osobę, która odebrała odpis pisma.

Jeśli osoba obecna w miejscu zamieszkania nie chce lub nie może odebrać odpisu pisma procesowego, może ono być **pozostawione do obioru w kancelarii komisarza sądowego** z zawiadomieniem o próbie doręczenia oraz wskazaniem, iż pismo może zostać niezwłocznie odebrane w kancelarii komisarza sądowego. Odpis pisma jest przechowywany w kancelarii przez 3 miesiące, po upływie tego terminu komisarz jest zwolniony z obowiązku doręczenia. Na wniosek adresata pisma komisarz może dostarczyć odpis do innej kancelarii, gdzie adresat będzie mógł je odebrać (art. 656 fr. KPC).

Jeżeli pismo procesowe nie jest doręczone osobiście, komisarz umieszcza na odpisie pisma wzmiankę o tym, w jaki sposób nastąpiło doręczenie. Odpis powinien być umieszczony w zamkniętej kopercie z widocznym nazwiskiem i adresem pozwanego oraz z pieczętą komisarza na zamknięciu koperty (art. 657 fr. KPC).

W przypadku doręczenia, które nie jest doręczeniem osobistym, komisarz zawiadamia pozwanego wysyłając zwykły list, w którym wskazuje rodzaj pisma procesowego i tożsamość osoby, na wniosek której doręczenie ma miejsce, oraz wskazuje osobę, która odebrała odpis pisma, a jeżeli odpis jest przechowywany w kancelarii, wzmiankę o tej okoliczności. List zawiera odpis aktu doręczenia (art. 658 KPC).

Zgodnie z artykułem 670 fr. KPC doręczenie uważa się za dokonane osobiście, czyli do rąk własnych, gdy potwierdzenie odbioru zostało podpisane przez adresata. Doręczenie uważa się za dokonane do miejsca zamieszkania lub pobytu, gdy potwierdzenie odbioru zostało podpisane przez osobę upoważnioną do jego odbioru.

W świetle artykułu 664-1 fr. KPC datą doręczenia pisma procesowego jest dzień doręczenia osobistego lub dzień doręczenia w miejscu zamieszkania albo w miejscu pobytu.

Doręczenie w drodze elektronicznej uregulowane jest w artykule 662-1 oraz w artykułach od 748-1 do 748-9 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego (Tytuł XXI, Księgi I *Communication par voie électronique*).

Artykuł 748-1 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego wskazuje, że wysyłanie, przekazywanie i doręczanie pism procesowych, dokumentów, zawiadomień, ostrzeżeń lub

wezwań, sprawozdań, protokołów, a także odpisów i wypisów orzeczeń sądowych zaopatrzonych w klauzulę wykonalności może odbywać się drogą elektroniczną.

Zgodnie z artykułem 662-1 fr. KPC dokument doręczenia musi zawierać zgodę odbiorcy na doręczenie w drodze elektronicznej. Doręczenie elektroniczne jest doręczeniem osobistym, jeśli odbiorca dokumentu otrzymał o nim zawiadomienie w dniu jego wysłania. W innych przypadkach doręczenie jest doręczeniem w miejscu zamieszkania, a komisarz sądowy musi w pierwszym dniu roboczym po doręczeniu powiadomić powoda listem zwykłym o doręczeniu, informując o dokonaniu doręczenia elektronicznego, a także o rodzaju pisma procesowego oraz o imieniu i nazwisku powoda.

Data i godzina doręczenia elektronicznego to data i godzina wysłania pisma do adresata. Doręczenie uznaje się zatem za dokonane, nawet jeśli pozwany nie zapoznał się faktycznie z pismem.

2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)? / Jaka procedura jest stosowana, gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone Pozwanemu (osobie fizycznej)?

W przypadku gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone pozwanemu (czyli pozwany nie ma miejsca zamieszkania, miejsca pobytu ani znanego miejsca pracy), francuski Kodeks postępowania cywilnego przewiduje specjalną procedurę pomocniczą (art. 659 fr. KPC).

W pierwszej kolejności komisarz sądowy stwierdza niepowodzenie doręczenia, po uprzednich poszukiwaniach, i sporządza protokół, w którym wyszczególnia starania dokonane w celu odnalezienia pozwanego.

Tego samego dnia lub najpóźniej pierwszego dnia roboczego po tym dniu komisarz wysyła odpis protokołu listem poleconym z potwierdzeniem odbioru na ostatni znany adres pozwanego, do którego dołącza odpis pozwu. Tego samego dnia komisarz zawiadamia pozwanego o przesylce w drodze zwykłego listu (art. 659 fr. KPC). W takim przypadku **protokół zastępuje doręczenie, zaś datą doręczenia pisma sądowego jest dzień sporządzenia protokołu** (art. 664-1 KPC). Doręczenie uznaje się zatem za dokonane, nawet jeśli pozwany nie zapoznał się faktycznie z pismem, dzięki wysłaniu dwóch listów drogą pocztową.

Jeżeli nie ustalono, że pozwany został faktycznie powiadomiony, sędzia może z urzędu zarządzić podjęcie dodatkowych kroków, z wyjątkiem zarządzenia środków tymczasowych lub zabezpieczających niezbędnych do ochrony praw powoda (art. 662 fr. KPC).

Procedura doręczania pism procesowych w postępowaniu cywilnym powinna być przestrzegana pod rygorem nieważności (art. 693 fr. KPC).

Detailed questions / Pytania szczegółowe

- 1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings?** / Czy wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest wymaganiem formalnym warunkującym skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne?

Wskazanie adresu pozwanego (osoby fizycznej) jest formalnym warunkiem ważności i skuteczności wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne.

Artykuł 54 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego wymienia obowiązkowe informacje, które muszą być zawarte w każdym piśmie procesowym inicjującym postępowanie cywilne. Pod rygorem nieważności zawiera ono, między innymi, w przypadku osób fizycznych, imiona i nazwiska, zawód, **miejsce zamieszkania**, obywatelstwo, datę i miejsce urodzenia stron (art. 54, pkt 3 fr. KPC i art. 56 fr. KPC co do informacji zawartych w pozwie).

W przypadku braku adresu lub w razie błędu w adresie pozwanego pismo inicjujące postępowanie może zostać unieważnione z powodu wady formalnej, pod warunkiem że pozwany udowodni, iż w wyniku tej nieprawidłowości poniósł on szkodę (art. 114 fr. KPC; a także orzeczenia Sądu Kasacyjnego: Civ. 2e, 24 maja 1984 r., Bull. civ. II, nr 90; Civ. 2e, 17 lipca 1985 r., JCP 1985. IV. 331; Civ. 2e, 28 lutego 2006 r., nr 03-17.849). Oznacza to, że doręczenie do ostatniego znanego miejsca zamieszkania uważane jest za prawidłowe, jeśli adresat nie poniósł z tego tytułu szkody (orzeczenie Sądu Kasacyjnego Soc., 10 listopada 1971 r., JCP 1971. IV. 292).

- 2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request?** / Jakie są skutki niewskazania adresu Pozwanego (osoby fizycznej) i nieuzupełnienia tego braku na wezwanie sądu?

Zgodnie z artykułem 115 francuskiego KPC można uniknąć nieważności poprzez usunięcie nieprawidłowości, czyli wskazanie adresu, o ile nie nastąpiło wygaśnięcie uprawnień i jeśli usunięcie nieprawidłowości nie pozostawiło żadnej szkody.

W przypadku nieuzupełnienia braku adresu pozwanego pismo inicjujące postępowanie może zostać unieważnione z powodu wady formalnej, na podstawie artykułu 114 francuskiego KPC, czyli pod warunkiem, że pozwany udowodni, iż w wyniku tej nieprawidłowości poniósł on szkodę.

3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when? / Jaki jest termin na wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) zamieszkałego w kraju i za granicą? Czy termin ten może być przedłużany przez sąd? Jeśli tak, to kiedy?

Zgodnie z artykułami 54 i 56 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego podanie adresu pozwanego jest obowiązkowe w piśmie inicjującym postępowanie cywilne i dotyczy to zarówno pozwanego zamieszkałego w kraju, jak i za granicą. Bez tej informacji pozew jest nieprawidłowy i może zostać unieważniony.

Zgodnie z artykułem 112 francuskiego Kodeksu Postępowania Cywilnego zarzut nieważności powinien zostać zgłoszony przed podniesieniem argumentów merytorycznych co do istoty sprawy (*in limine litis*). Od tego momentu brak adresu nie może już stanowić przesłanki nieważności.

Jeśli pozwany mieszka za granicą adres musi być podany tak dokładnie, jak to możliwe, już w momencie wszczęcia postępowania.

Artykuły 753 (dotyczący *Tribunal judiciaire*) oraz 855 francuskiego kodeksu postępowania cywilnego (dotyczący *Tribunal de commerce*) stanowią, że w przypadku, gdy powód mieszka za granicą, pozew zawiera, pod rygorem nieważności, oprócz danych wymaganych w artykule 56 fr. KPC, również imię, nazwisko oraz adres osoby, którą powód wskazał jako odbiorcę korespondencji we Francji.

Doręczenie pisma za granicą następuje zgodnie z artykułami 683 do 688-8 fr. KPC oraz z przepisami prawa międzynarodowego (np. konwencja haska o doręczeniu za granicą dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych z 1965 r.) lub rozporządzeniem (UE) nr 2020/1784 z dnia 25 listopada 2020 r. dotyczącym doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych („doręczanie dokumentów”) dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

Mimo że doręczenie za granicą może potrwać kilka tygodni lub kilka miesięcy, adres musi być wskazany od samego początku, w przeciwnym razie, co do zasady, dokument nie może zostać doręczony zgodnie z prawem.

4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu? Czy są jakiegokolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

We Francji ustalenie aktualnego adresu pozwanego (osoby fizycznej) przed wszczęciem postępowania sądowego może być dość trudne, ponieważ nie istnieje żaden jawny i ogólnodostępny rejestr zawierający aktualne adresy wszystkich osób fizycznych. W przeciwieństwie do spółek (rejestr handlowy) osoby fizyczne nie są wpisywane do obowiązkowego rejestru publicznego zawierającego ich aktualny adres.

5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego, kto wykaże interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej? Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego kto wykaże interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej?

We Francji nie istnieje ogólnodostępny rejestr zawierający adresy osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową. Istnieje jednak kilka urzędowych rejestrów, do których dostęp mają pod pewnymi warunkami uprawnione podmioty (sądy, komisarze sądowi, policja itp.), nie są one jednak dostępne dla osób prywatnych.

Oto przykładowe rejestry zawierające adresy osób fizycznych:

1. **Rejestr pojazdów (*Système d'immatriculation d'un véhicule – SIV*)** zawiera zgłoszony adres właściciela pojazdu.

Artykuł L 330-2 francuskiego Kodeksu drogowego, Dekret nr 2009-136 z dn. 9 lutego 2009 r. dotyczący systemu SIV, Kodeks bezpieczeństwa wewnętrznego, Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dn. 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych (RODO) oraz francuska ustawa o ochronie danych osobowych z dn. 6 stycznia 1978 r. (znowelizowana) pozwalają ustalić, jakie podmioty mają dostęp do tego rejestru.

Informacje zarejestrowane w systemie SIV mogą być przekazywane, na wniosek, następującym podmiotom:

- służbom policji i żandarmerii narodowej – w ramach kontroli drogowych oraz wykonywania przez nie funkcji policji sądowej,
 - prokuratorom w przypadku naruszenia przepisów Kodeksu drogowego,
 - towarzystwom ubezpieczeniowym – zwłaszcza w ramach procedury odszkodowawczej po wypadku drogowym,
 - właściwym służbom państw członkowskich Unii Europejskiej – w przypadku naruszenia przepisów o bezpieczeństwie drogowym w jednym z tych państw,
 - upoważnionemu przez państwo podmiotowi odpowiedzialnemu za pobór podatku od pojazdów ciężarowych,
 - operatorom płatnych autostrad – w przypadku naruszenia przepisów,
 - komisarzom sądowym – w przypadku zajęcia majątku,
 - przedsiębiorcom z branży motoryzacyjnej: sprzedawcom pojazdów, firmom wynajmującym pojazdy oraz producentom samochodów,
 - służbom celnym – w ramach kontroli drogowych,
 - Dyrekcji Generalnej ds. Finansów Publicznych,
 - Poczcie Francuskiej – zwłaszcza w celu doręczania dowodów rejestracyjnych,
 - instytucjom kredytowym – w przypadku ustanowienia zastawu,
 - prefektom – w celu zarządzania uprawnieniami dla przedsiębiorców,
 - służbom antyterrorystycznym.
2. Inne rejestry, takie jak Rejestr podatkowy Dyrekcji Generalnej ds. Finansów Publicznych (*Direction Générale des Finances Publiques – DGFIP*), rejestr Kasy Świadczeń Rodzinnych (*Caisse d'allocations familiales – CAF*), rejestr Kasy ubezpieczeń zdrowotnych (*Caisse Primaire d'Assurance Maladie CPAM*).

Instytucje te dysponują aktualnymi adresami zamieszkania. Rejestry te są poufne (chronione przez RODO) i dostępne wyłącznie na mocy orzeczenia sądowego lub dla podmiotów uprawnionych.

Niektóre podmioty mają prawo żądać od instytucji przekazania dokumentów lub informacji, które mogą zawierać dane osobowe – są to tak zwane podmioty uprawnione. Francuska Krajowa Komisja ds. Informatyki i Wolności (*Commission Nationale*

de l'Informatique et des Libertés – CNIL) publikuje praktyczny przewodnik oraz zbiór najczęściej stosowanych procedur ze wskazaniem podmiotów uprawnionych.

Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego?

Powód nie ma bezpośredniego dostępu do tych rejestrów, nawet w ramach postępowania sądowego.

Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach?

Co do zasady nie ma takiego obowiązku, ponieważ nie istnieje żaden rejestr ogólnokrajowy, w którym osoba fizyczna byłaby zobowiązana do zgłaszania i aktualizowania swojego adresu w celu otrzymywania dokumentów sądowych.

Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

Jeżeli osoba fizyczna nie zaktualizowała swojego adresu, a pismo zostało jej doręczone na stary adres figurujący w wiarygodnym, legalnie dostępnym rejestrze, wówczas doręczenie można uznać za ważne, nawet jeśli pismo procesowe nie zostało faktycznie odebrane (zob. procedura pomocnicza z art. 659 fr. KPC).

6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail? / Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi czy też dzieje się to w jakikolwiek inny sposób (jaki)? Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi, czy też w jakikolwiek inny sposób (jaki)?

Kwestie doręczania pism procesowych uregulowane są w artykułach od 651 do 694 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego.

Liczne pisma procesowe są przekazywane **bezpośrednio między stronami** (lub między ich pełnomocnikami), a w szczególności wnioski końcowe (*conclusions*), załączniki/dowody (*pièces*), pisma procesowe nieinicjujące postępowania.

Między osobami fizycznymi doręczenia dokonywane są osobiście bądź listem poleconym z potwierdzeniem odbioru.

W świetle art. 667 fr. KPC doręczenie dokonuje się w kopercie lub zamkniętej przesyłce, za pośrednictwem poczty albo przez doręczenie pisma adresatowi za pokwitowaniem lub podpisem odbioru. Doręczenie w zwykłej formie może być zawsze dokonane przez doręczenie za pokwitowaniem lub podpisem odbioru, nawet jeżeli ustawa przewiduje jedynie doręczenie drogą pocztową.

Zgodnie z art. 652 fr. KPC, gdy strona ustanowiła pełnomocnika do reprezentowania jej przed sądem, pisma przeznaczone dla tej strony doręcza się jej pełnomocnikowi, z zastrzeżeniem szczególnych przepisów dotyczących doręczania orzeczeń sądowych.

Między adwokatami doręczenia dokonywane są:

- bezpośrednio: art. 673 fr. KPC stanowi, że doręczenie bezpośrednio następuje poprzez przekazanie pisma w dwóch egzemplarzach adwokatowi adresatowi, który niezwłocznie zwraca jeden egzemplarz adwokatowi, który mu pismo przekazał, po opatrzeniu pisma datą i podpisem;
- za pośrednictwem RPVA (*Réseau Privé Virtuel des Avocats*, Prywatna Wirtualna Sieć Adwokatów): jest to bezpieczny system teleinformatyczny do elektronicznej wymiany informacji pomiędzy adwokatami oraz pomiędzy adwokatami a sądem (pozwala na dostarczanie wiadomości, przeglądanie akt sprawy, przekazywanie dokumentów procesowych). Z sieci może korzystać każdy adwokat posiadający klucz uwierzytelniający;
- lub z udziałem komisarza sądowego (art. 672 fr. KPC).

Zgodnie z art. 651 fr. KPC każde doręczenie może być dokonane przez **komisarza sądowego**, nawet jeśli ustawa przewiduje inny sposób. W kwestii doręczeń komisarza sądowego stosuje się artykuły 653 do 664-1 fr. KPC.

Artykuł 670-1 fr. KPC stanowi, iż w przypadku zwrotu do sekretariatu sądu przesyłki zawierającej doręczenie, której potwierdzenie odbioru nie zostało podpisane zgodnie z warunkami przewidzianymi w artykule 670 fr. KPC, sekretariat sądowy (*greffe*) wzywa stronę do dokonania doręczenia w trybie urzędowym (czyli przez komisarza sądowego).

Sekretariat sądowy (*greffe*) doręcza lub zawiadamia o niektórych aktach pochodzących od sądu, takich jak: wezwania, postanowienia, wyroki (w niektórych przypadkach, np. art. 675 fr. KPC, w postępowaniu nieprocesowym), zawiadomienia o terminach rozpraw, bardzo rzadko dotyczy to pism procesowych składanych przez strony postępowania.

Sekretarz sądowy wyjątkowo uczestniczy w doręczeniu pisma procesowego, ma to miejsce w przypadku, gdy pismo jest przeznaczone dla osoby zamieszkałej w Polinezji Francuskiej, na wyspach Wallis i Futuna, w Nowej Kaledonii lub na Francuskich Terytoriach Południowych i Antarktycznych, i o ile doręczenie nie mogło zostać dokonane listem poleconym za potwierdzeniem odbioru. Sekretariat sądu przesyła pismo do właściwego organu w celu doręczenia adresatowi (art. 670-2 fr. KPC).

Artykuł 665-1 fr. KPC stanowi, że w przypadku, gdy doręczenie jest dokonywane z inicjatywy sekretariatu sądowego, zawiadomienie pozwanego o piśmie wszczynającym postępowanie zawiera w sposób wyraźny:

- 1° Datę jego sporządzenia;
- 2° Wskazanie sądu, przed którym wniesiono pozew;
- 3° Informację, że w przypadku niestawiennictwa pozwanego może zostać wydany wyrok na podstawie wyłącznie przedstawionych przez stronę przeciwną dowodów;
- 4° W razie potrzeby – datę rozprawy, na którą pozwany jest wezwany, oraz warunki, na jakich może on skorzystać z pomocy lub zastępstwa procesowego.

Sekretariat sądu może porozumiewać się ze stronami i doręczać pisma drogą elektroniczną, na zasadach określonych w artykułach 748-2 i n., a w szczególności art. 748-8 i art. 748-9 francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego. Artykuły 748-8 i 748-9 zostały wprowadzone dekretem z dn. 15 marca 2015 r. i zmienione na mocy dekretu z dn. 3 maja 2019 r., tworzącego również serwis *Portail du justiciable*².

Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

Doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty w niektórych przypadkach, takich jak:

- przesłanie odpisu pisma przez komisarza sądowego w przypadku doręczenia, które nie jest doręczeniem osobistym (np. zgodnie z art. 658 fr. KPC)
- wysłanie niektórych pism przez sekretariat sądu.

Datą doręczenia drogą pocztową jest, w odniesieniu do nadawcy, data nadania, a w odniesieniu do adresata, data odbioru przesyłki (art. 668 fr. KPC).

Datą nadania doręczenia dokonanego drogą pocztową jest data widniejąca na stemplu urzędu nadania. Datą doręczenia jest data potwierdzenia odbioru lub podpisu odbiorcy, naniesiona przez urzędnika pocztowego w chwili doręczenia przesyłki adresatowi (art. 669 fr. KPC).

² *Portail du justiciable* umożliwia osobom fizycznym – uczestnikom postępowań sądowych – sprawdzanie stanu zaawansowania ich spraw sądowych oraz daje im możliwość wglądu do zawiadomień, wezwań i potwierdzeń sporządzonych przez sekretariat sądu (zgodnie z artykułem 748-8 Kodeksu postępowania cywilnego). Umożliwia on również wnoszenie spraw do sądu drogą elektroniczną w przypadku niektórych postępowań, w których nie jest wymagane obowiązkowe pełnomocnictwo.

7. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings? / Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu I pisma procesowego w postępowaniu cywilnym? Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu pisma procesowego w postępowaniu cywilnym?

W postępowaniu cywilnym we Francji niemożliwość doręczenia pisma procesowego pociąga za sobą odmienne skutki prawne w zależności od momentu oraz rodzaju pisma, które nie zostało doręczone.

Doręczenie pozwu jest warunkiem prawidłowego wszczęcia postępowania. W przypadku nieuzupełnienia braku adresu pozwanego pismo inicjujące postępowanie może zostać unieważnione z powodu wady formalnej, na podstawie artykułu 114 francuskiego KPC, czyli pod warunkiem, że pozwany udowodni, iż w wyniku tej nieprawidłowości poniósł on szkodę.

Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

W przypadku gdy pisma procesowe nie zostały doręczone stronie przeciwnej, mogą one zostać pominięte w trakcie rozprawy. Art. 15 fr. KPC stanowi:

Strony są zobowiązane do wzajemnego informowania się **w odpowiednim czasie** o okolicznościach faktycznych, na których opierają swoje żądania, o przedstawianych dowodach oraz o przytaczanych podstawach prawnych, tak aby każda z nich mogła odpowiednio przygotować swoją obronę.

Brak możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych może mieć również wpływ na bieg terminów. W świetle artykułu 640 fr. KPC, gdy czynność powinna zostać dokonana przed upływem terminu, jego bieg rozpoczyna się od daty poprzedniej czynności, zdarzenia, decyzji lub **doręczenia**.

Przykładowo termin do wniesienia apelacji biegnie od momentu doręczenia decyzji wydanej w pierwszej instancji. W jednej ze spraw wyrok pierwszej instancji doręczony został osobie niewidomej za pośrednictwem poczty, listem poleconym za potwierdzeniem odbioru. Sąd uznał, iż takie doręczenie było nieskuteczne, gdyż pismo nie zostało zredagowane w alfabecie Braille'a, a właściwy termin do wniesienia apelacji zaczął biec dopiero od doręczenia urzędowego, dokonanego przez komornika sądowego (CA Aix, 15 maja 2009 r., 15e ch. A, nr 2009/214; JCP G 2009. 369, nr 8, obs. S. Amrani-Mekki).

8. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)?

/ Czy istnieją kategorie spraw (a jeśli tak, to jakie) prowadzonych w stosunku do Pozwanego (osoby fizycznej), w których przepisy dopuszczają wydanie przez sąd merytorycznego orzeczenia, które podlega wykonaniu (w drodze postępowania wykonawczego, egzekucji sądowej) bez uprzedniego doręczenia go Pozwanemu (osobie fizycznej)?

Zasadą we francuskim postępowaniu cywilnym jest, że orzeczenie musi być najpierw doręczone pozwanemu, aby mogło być następnie wykonane.

Art. 503 fr. KPC stanowi: „Orzeczenia sądowe mogą być wykonane wobec osób, których dotyczą, dopiero po ich doręczeniu, chyba że zostaną wykonane dobrowolnie”. Wymóg ten pozwala na zapoznanie się z zakresem obowiązków, które podlegają wykonaniu. Zdaniem Sądu Kasacyjnego, wykonanie wyroku, potwierdzonego w apelacji, wymaga doręczenia zarówno orzeczenia sądu pierwszej instancji, jak i orzeczenia wydanego w wyniku apelacji (Civ. 2e, 25 października 2022 r., nr 21-10.229).

Sytuacje wyjątkowe są ściśle uregulowane przez prawo i uzasadnione głównie pilnym charakterem sprawy lub koniecznością zarządzenia środków zabezpieczających:

- *ordonnances sur requête* (art. 495 zd. 2 fr. KPC): procedura ta umożliwia szybkie uzyskanie środków tymczasowych lub środków dowodowych przed wszczęciem postępowania sądowego. Artykuł 493 fr. KPC wskazuje, że *ordonnance sur requête* jest tymczasową decyzją wydaną bez udziału strony przeciwnej w przypadkach, gdy wnioskodawca **może nie wzywać strony przeciwnej**.
- *ordonnances de référé* (art. 489 fr. KPC): postanowienie wydane w tym trybie jest tymczasową decyzją wydaną na wniosek jednej ze stron, **przy obecności drugiej strony lub po jej wezwaniu**, w przypadkach gdy ustawa przyznaje sędziemu, który nie rozpoznaje sprawy co do jej istoty, uprawnienie do niezwłocznego zarządzenia niezbędnych środków (np. wyznaczenie zarządcy tymczasowego, dokonanie czynności zabezpieczających roszczenie).

Zgodnie z art. 809 fr. KPC (który dotyczy również „*référé*”), prezes sądu może zawsze zarządzić w trybie zabezpieczenia środki tymczasowe lub przywracające stan poprzedni, które są niezbędne do zapobieżenia nieuchronnej szkodzie, albo do zaprzestania jawnie bezprawnego naruszenia prawa (*pour faire cesser un trouble manifestement illicite*). W przypadkach gdy istnienie zobowiązania nie budzi poważnych wątpliwości, sąd może przyznać wierzycielowi zaliczkę lub nakazać wykonanie zobowiązania, nawet jeśli chodzi o zobowiązanie o charakterze niepieniężnym (zob. również art. 835 fr. KPC).

IV. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Spain

General questions / Pytania ogólne

1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings? / Jaka jest standardowa procedura doręczania pism procesowych Pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym?

In Spanish civil procedure, serving procedural documents (known as notificación o emplazamiento) on a Defendant who is an individual follows specific rules laid out in the Ley de Enjuiciamiento Civil (LEC), the Spanish Civil Procedure Act. Below is the standard procedure:

1. Initiation of Service (Article 155 LEC)

Once the claim (demanda) is admitted by the court, the court is responsible for serving the initial documents (e.g., summons, claim, court orders) to the defendant.

2. Service Methods (Articles 155–162 LEC)

The law provides a hierarchy of methods, with preference for personal service:

a) Personal Service (Art. 160 LEC)

The Judicial Office (Oficina Judicial) or court-appointed court clerk (Letrado de la Administración de Justicia) attempts to serve the documents personally to the defendant. Service is usually carried out at the defendant's domicile, or at the place where the defendant can be found (workplace, etc.). A judicial officer may deliver the documents in person and request identification.

b) Electronic Means (Art. 162 LEC)

Mandatory for legal persons, voluntary for individuals, unless they have agreed to electronic notifications (e.g., via LexNET or similar). An individual may opt-in for electronic service if they use digital certificates or sign up voluntarily.

When a party not represented by a court solicitor (procurador) and not legally or contractually required to use electronic means is contacted for the first time, the

court may send the communication electronically – only if the recipient voluntarily accepts. If the message is not accessed within three days, the act of communication will still be considered completed, and a copy will be sent through traditional means to their address (boe.es). For subsequent acts – other than the first summons or citation – if the person not obliged to use electronic means has voluntarily opted for electronic communication, that method will have full legal effect if the court proves it was sent to one of the designated electronic addresses, even if there is no proof of the message being opened within three days (boe.es). Can someone later withdraw that consent? The LEC contains **no provision allowing** a voluntary choice of electronic communication to be revoked once it has been accepted during proceedings. **Voluntary acceptance means that, from that point onward, electronic communications are fully valid and produce all procedural effects.** In the case of the first notification, if the message is not accessed within three days, the law still deems it served and effective, regardless of any later attempt to withdraw consent

c) Alternative Service

If personal service is not possible after a reasonable effort Service can be made to someone cohabiting with the defendant who is over 14 and accepts the documents. Alternatively, service may be made at the workplace or left with a person in charge there.

3. Public Notice or Edictal Service (Art. 164 LEC)

If the defendant cannot be located after exhaustive attempts: The court may authorize service by edicts (edictos) published in the Boletín Oficial del Estado (BOE). This is the last resort, and the court must verify that all other methods have failed.

4. Proof of Service (Art. 161 LEC)

Once the documents are served, the server must issue a certificate or act of service (diligencia de notificación), noting date, time, method, and recipient. This becomes part of the court record.

5. Time Limits Start on Notification

The procedural deadlines (e.g., to answer the claim) begin from the date of valid service.

2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)? / Jaka procedura jest stosowana, gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone Pozwanemu (osobie fizycznej)?

See above, publication in the BOE

Detailed questions / Pytania szczegółowe

1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings? / Czy wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest wymaganiem formalnym warunkującym skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne?

Yes, indicating the Defendant's address is a formal requirement in Spanish civil procedure for the effective filing of a lawsuit or other initial procedural documents. The legal basis is: Article 155.2 of the Ley de Enjuiciamiento Civil (LEC) According to this article: "La parte que inste un proceso deberá indicar en su escrito de iniciación el domicilio o residencia del demandado o los lugares en los que pueda ser hallado para ser emplazado o citado." Translation: The party initiating proceedings must indicate in the initiating brief (e.g., the lawsuit) the domicile or residence of the defendant, or the places where the defendant can be found, in order to be summoned or notified.

Implications Without an address for service, the court cannot proceed to notify the defendant. If the plaintiff does not provide a sufficient or valid address, the court may require further clarification before admitting the claim (via a subsanación order). Only after valid service can procedural deadlines (e.g., for answering the claim) start to run.

What Happens If the Address Is Unknown? If the plaintiff does not know the defendant's address: he must show the court that he made reasonable efforts to find it (e.g., by searching registries, using private investigators, etc.). If no address can be found after diligent inquiry, the court may authorize service by edicts (Art. 164 LEC), as the last resort.

2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request? / Jakie są skutki niewskazania adresu Pozwanego (osoby fizycznej) i nieuzupełnienia tego braku na wezwanie sądu?

In Spanish civil procedure, failing to indicate the defendant's (an individual's) address – and then failing to supplement or correct this omission upon the court's request – has serious

procedural consequences. The legal basis are: Articles 155.2 and 231 of the LEC (Ley de Enjuiciamiento Civil)

1. Initial Omission of Defendant's Address

If the claim lacks the defendant's address (or places where they may be located), the court will not immediately admit the lawsuit for processing. Instead, the court will issue a subsanación order (requirement to remedy) under Art. 231 LEC, asking the claimant to correct the defect within a set deadline (usually 5–10 days).

2. Failure to Remedy the Omission

If the claimant does not comply with the court's request within the given time: The court will refuse to admit the claim, by issuing a decree (providencia). This refusal means the lawsuit is effectively halted and closed without progressing to the next stage. The claim is treated as not having been filed (se tiene por no presentada), and there is no valid service of process.

3. No Suspension or Tolling of Limitation Period

The filing of the claim does not interrupt the statute of limitations (prescripción) or procedural time limits (caducidad) if the case is not admitted due to formal defects like failure to provide an address. This can result in the claim becoming time-barred, especially in cases close to the limitation deadline.

3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when? / Jaki jest termin na wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) zamieszkałego w kraju i za granicą? Czy termin ten może być przedłużany przez sąd? Jeśli tak, to kiedy?

See above

4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu? Czy są jakiegokolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

In Spanish civil procedure, identifying the defendant's current address before filing a lawsuit is crucial for ensuring valid service of process. The Spanish legal system provides several mechanisms and rules governing how plaintiffs can locate a defendant's address and what happens if the address is outdated.

1. How can a Plaintiff determine the defendant's address? Before filing a lawsuit, plaintiffs can consult public and administrative databases (sometimes via court authorization):
 - a) **Padrón Municipal (Municipal Register of Residents)** This is a local registry where individuals must register their current place of residence. Maintained by each Ayuntamiento (town hall). Access is restricted, but courts can request this data for judicial purposes. Plaintiffs cannot directly access it unless they are a party to a proceeding and the court requests it.
 - b) **Censo Electoral (Electoral Roll)** Contains addresses of individuals registered to vote. Courts can consult this register to locate defendants.
 - c) **Dirección General de Tráfico (DGT) – Vehicle Registry** Spanish law requires individuals to keep their driving license address updated. Plaintiffs can request address information through the court.
 - d) **Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS) and Agencia Tributaria (AEAT – Tax Authority)** Courts may obtain an individual's address from these agencies if needed for service of process.
2. Are there public, publicly available address registers? No – Spain does not have a public national register of individuals' addresses that is freely available to private parties or the public due to data protection laws (GDPR, LOPDGDD). Access to such data is restricted and typically granted only to courts or administrative authorities.
3. Are individuals obliged to keep address data updated?

Yes – in certain registers: **DGT (Driver and Vehicle Registry)**: Individuals must notify address changes within 15 days. **Municipal Padrón**: Individuals are legally required to update their residence when they move. **Tax authorities and Social Security**: Obligations exist to update contact information for administrative and legal purposes.

4. Consequences of not updating the address. If a person fails to update their address in official registers: Court notifications sent to an outdated address in those registers may still be valid. This is established under Article 155.3 of the LEC, which allows service at the address: “... que conste en los registros oficiales de carácter público, especialmente en los padrones municipales, en la Dirección General de Tráfico o en la Agencia Estatal de Administración Tributaria...” If the person did not update the address despite having a legal obligation, they are responsible for the consequences of not receiving the court documents.
5. Are court deliveries to outdated addresses effective? Yes — if the address comes from an official registry where the individual was legally obliged to update their data, and they failed to do so, the delivery is presumed valid (Art. 155.3 LEC). This means: Deadlines (for answering a claim, etc.) will start to run. The defendant may lose their right to defend the case if they don't appear. Later objections (e.g., “I didn't receive it”) will typically be rejected.

5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego, kto wykaże interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej? Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

See above.

6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail? / Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi czy też dzieje się to w jakikolwiek inny sposób (jaki)? Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

In Spanish civil procedure, the delivery (notificación) of procedural documents – such as court writs, summonses, and decisions – is governed primarily by the Ley de Enjuiciamiento Civil (LEC) and is generally handled by judicial authorities, not the parties themselves.

Here's a clear breakdown of who delivers court documents, how, and whether public postal services are involved:

1. Who Delivers Procedural Documents?
 - a) The Court (via the Judicial Office – Oficina Judicial) The primary responsibility for serving court documents rests with the court, specifically through the Letrado de la Administración de Justicia (court clerk) and judicial staff. This applies especially to the initial service of the claim (demanda) and all other official court notices (*resolutions, summons, rulings, etc.).
 - b) Court Bailiffs (Funcionarios del Cuerpo de Auxilio Judicial) These officials may personally deliver documents, especially when personal service is required (e.g., first summons). They may visit the party's residence or workplace.
 - c) Authorized Postal or Courier Services The courts often use Correos (Spain's public postal service) or other authorized courier services to deliver documents. Delivery is typically done by registered mail with acknowledgment of receipt (correo certificado con acuse de recibo).
 - d) Electronic Notification (LexNET) Courts and legal professionals use LexNET, a secure electronic communication system. It is mandatory for: Lawyers (abogados) Procurators (procuradores) Legal entities (companies, public bodies) Optional but available for individuals who consent and enroll.
 - e) In general, parties do not serve documents directly to each other in civil proceedings. However, after the lawsuit is admitted, parties may exchange certain documents through their *procuradores* or lawyers, but these are not formal notifications (notificaciones judiciales).
2. Does Delivery Require Public Postal Services or Registered Mail? Yes, in many cases: When electronic service is not possible, the courts use: Registered mail (correo certificado) With proof of receipt (acuse de recibo) This ensures the date of delivery is recorded and legally effective.

7. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings? / Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu I pisma procesowego w postępowaniu cywilnym? Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

1. Court Orders Substitution or Clarification (Art. 155.2–3 LEC). If the first attempt to serve the defendant fails (e.g., address not found, person not located), the court will: Notify the plaintiff to correct or supplement the address within a deadline (typically 5–10 days). The plaintiff must demonstrate diligence in locating the defendant

(e.g., request court to obtain address from public registries). If the plaintiff does not comply, the claim can be rejected as inadmissible (→ see Article 231 LEC).

2. Exhausting Attempts of Personal Service If updated or alternative addresses still do not allow delivery, the court must: Attempt service at other known locations: work, previous address, cohabitants, etc. Possibly use official registries: DGT (vehicle registry), Padrón (municipal), Tax Agency, Social Security, etc.
3. Edictal Service (Service by Publication) – Art. 164 LEC. When all reasonable means to locate the defendant fail, the court may authorize service by edicts, which means: Publication of the court document in the Boletín Oficial del Estado (BOE). Considered valid service — even if the defendant never actually sees the publication. This is the last resort, and the court must confirm the plaintiff acted with due diligence (*diligencia suficiente*) in attempting to locate the defendant.
4. Consequences for the Defendant If service is made by edicts, and the defendant does not appear, the case continues in absentia (without the defendant). The defendant loses the opportunity to participate or defend unless they later prove they had no knowledge and request reopening under limited circumstances (*recurso de audiencia al rebelde* – Art. 501 LEC).
5. No Valid Service = No Procedural Progress If no service is made at all, and no edictal publication is authorized, then: The case cannot proceed against that defendant. Deadlines do not begin to run, and the defendant is not considered legally notified. The court may suspend or archive the case until valid service is completed.

8. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)?

/ Czy istnieją kategorie spraw (a jeśli tak, to jakie) prowadzonych w stosunku do Pozwanego (osoby fizycznej), w których przepisy dopuszczają wydanie przez sąd merytorycznego orzeczenia, które podlega wykonaniu (w drodze postępowania wykonawczego, egzekucji sądowej) bez uprzedniego doręczenia go Pozwanemu (osobie fizycznej)?

Yes, Spanish civil procedure allows, in certain specific cases, the court to issue a substantive judgment enforceable against an individual defendant without prior delivery of the claim or court writ to that defendant, but only under strict conditions. This typically occurs in:

1. Default Judgments (*Sentencias en rebeldía*) – Articles 496–502 LEC. When a defendant (an individual) does not appear or respond after proper and lawful service, including potentially via edictal service, the court may: Proceed in absentia (*rebeldía*). Issue a judgment by default (*sentencia en rebeldía*). The judgment is fully enforceable, even if the defendant never actually participated in the proceedings. However, this is allowed

only if the court confirms: Service was valid (e.g., by edicts after exhausting all reasonable efforts). Due process safeguards were met. An example would be: Civil claims for Debt Collection: If a plaintiff sues for unpaid debt and the defendant cannot be located: The court allows service by edicts. The defendant fails to appear or respond. The court issues a default judgment, which can be executed (enforced) – e.g., via wage garnishment, bank seizure, etc.

2. European Payment Order (Regulation (EC) No 1896/2006) In cross-border cases within the EU (except Denmark), Spain applies the European Payment Order Procedure. A payment order can become automatically enforceable if the defendant fails to object within the time limit. The initial order must be served, but if no response comes, the court issues an enforceable order even without further notice.

Conditions for Such Judgments: These types of enforceable judgments without prior appearance of the defendant require: Formal, valid service – even if edictal. No response from the defendant. Due process safeguards to avoid abuse. Spanish courts never issue enforceable judgments against a defendant without attempting service or offering a chance to respond – except in very specific procedures allowed by law, as noted above.

What is NOT allowed: The court cannot skip service entirely and issue a judgment without any form of attempted notice. A judgment without valid service, even if the defendant was “missing,” would be null and void for violating due process rights under the Spanish Constitution (Art. 24 CE).

Reversal: Audiencia al Rebelde (Art. 501 LEC) A defendant who was declared in rebeldía (default) and learns of the judgment later may: Request a reopening of the proceedings within 20 days of actual knowledge. This is called “audiencia al rebelde”. However, enforcement continues unless the judgment is suspended.

V. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Germany

General questions

1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings? / Jaka jest standardowa procedura doręczania pism procesowych Pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym?

In German civil proceedings, a normal claim is usually served by the court. Service is effected in several steps and can be carried out in various ways, depending on the type of claim and the address of the defendant (legal basis: Sections 166-178 of the Code of Civil Procedure). The usual procedure is as follows:

1. Filing the claim. The plaintiff files their claim with the competent court. This can usually be done in writing or electronically (via the electronic court and administration mailbox (Elektronischen Gerichts- und Verwaltungspostfach:EGVP) or beA (besonderes elektronisches Anwaltspostfach) for lawyers (**beA** is an electronic mailbox that **all lawyers licensed in Germany** have been **required** to use since 1 January 2022 (Section 31a Bundesrechtsanwaltsordnung: BRAO)).
2. Examination by the court
The court examines whether the claim is formally correct. It may first include the claim in the file and forward it to the competent chamber. In many cases, after examination, the court will release the claim for service on the defendant.
3. Service by the court
The claim is served by the service agent, who is usually the bailiff. There are various types of service:
 - a) Service by post ("registered letter with return receipt"): The claimant can decide that the claim should be served by post. In this case, service is effected by the bailiff or by the post office. The defendant must confirm receipt of the claim with a return receipt.
 - b) Service by bailiff: The bailiff delivers the claim to the defendant in person. This method is often chosen if service by post has been unsuccessful or if particularly reliable service is required. In German civil proceedings: The claimant (plaintiff)

is responsible for providing the defendant's serviceable address in the statement of claim (§ 253 (2) no. 1 Zivilprozessordnung: ZPO). The court will not automatically investigate the address for you, because German civil procedure follows the principle of party presentation (Beibringungsgrundsatz): each party must present the facts and evidence that support their own case. The Court Can Help If you have made all reasonable efforts to find the address, the court can assist in certain situations: Request to the local registration office (Meldeamt) – the court may contact the residents' registration authority to obtain the current address (§ 755 ZPO, § 44 Bundesmeldegesetz: BMG). Enforcement stage – if you already have an enforceable title (judgment, order), the court bailiff can also request address information from official registers (§ 755 (1) ZPO). Unknown whereabouts – if the address cannot be found despite efforts, the court can order service by public notice (§ 185 ZPO), which involves posting the notice at the court and/or publishing it online.

- c) Service by a messenger: In certain cases, a court messenger may also be used for service, e.g. a bailiff or a court representative.
- d) Service by electronic mail: If the defendant and the court communicate via an electronic communication system (beA for lawyers), the claim can also be served electronically.

4. Deadlines and evidence

After the claim has been served, the defendant is given the opportunity to respond. The court issues a certificate of service or proof of service, which is made available to the claimant. The time limits for responding (e.g. statement of defence) begin with the service of the claim.

5. Service in the absence of the defendant

If the defendant cannot be found, there are alternative methods of service, such as service on a person authorised to represent the defendant or, in exceptional cases, service by placing the document in the defendant's letterbox if the defendant cannot be found.

2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)? / Jaka procedura jest stosowana, gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone Pozwanemu (osobie fizycznej)?

If service of the claim is not possible in German civil proceedings, there are various regulations and options for continuing the proceedings. It depends on why service cannot be effected and how the defendant can be reached.

Here are the most important scenarios and what happens in such cases:

1. Undeliverable due to the defendant's absence

If the defendant cannot be found, service may still be effected under certain conditions. In this case, the court assumes a so-called “fictitious service”.

a) Service by substitute notification

If the defendant cannot be found after several attempts at service, the claim can be served by means of a „substitute notification”. This means:

- The bailiff can document the attempt to serve the defendant as “unsuccessful”.

The bailiff can then leave the substitute notification, which contains a message stating that the document is available for collection at the court. Deadline: The defendant then has two weeks to collect the document from the court. After this period has expired, the claim is deemed to have been served, even if the defendant has not collected it (it is then deemed to have been fictitiously served).

b) Service by placing the document in the letterbox

If the bailiff is unable to reach the defendant in person, under certain circumstances, service may also be effected by “posting in the letterbox” of the defendant. However, this service only becomes effective once the bailiff has confirmed that the document has been placed in the mailbox. Under German civil procedure law (ZPO), if service is carried out by placing the document in the recipient’s mailbox: § 180 ZPO governs service by depositing in the mailbox. According to § 180 sentence 3 ZPO in conjunction with § 182(2) no. 2 ZPO, the document is deemed served on the next day after it was placed in the mailbox, provided that next day is a working day.

2. Attempted service if the defendant is not present or their place of residence is unknown
If the defendant cannot be found at the specified place of service and there is no new address, the court may choose a public service channel.

a) Public notice (substitute service)

In some cases, e.g. if the defendant’s place of residence is unknown or if the defendant lives permanently abroad, the court may serve the claim by means of a „public notice”. This form of service is used when it is not possible to reach the defendant in person. In such cases, the claim is published in the “public notice” (e.g. in the official gazette or in a daily newspaper). This method has a fixed deadline of two weeks from publication, after which the claim is deemed to have been fictitiously served. Governed by § 185 ZPO (“Zustellung durch öffentliche Bekanntmachung”) public notice as a form of service is only allowed when all other service methods have failed and certain strict conditions are met — for example: The defendant’s place of residence is unknown and service abroad is not possible or has no reasonable prospect of success or would take an unreasonably long time. How often does it happen? Extremely uncommon in ordinary civil disputes, because courts require proof that every reasonable attempt to find the defendant has been made first (searching registers, contacting known acquaintances, checking with authorities).

It is most likely in cases involving defendants who have moved abroad without leaving a forwarding address; people avoiding service deliberately; certain commercial disputes where a company has been dissolved and no representatives are reachable. In practice, most courts only see a handful of such cases per year, often in special constellations like high-volume debt collection or long-dormant claims.

b) Service to a legal representative

In some cases, the claim can also be served on a legal representative of the defendant (e.g. a guardian or authorised representative) if the defendant cannot be reached in person due to absence or other reasons.

3. Lack of cooperation on the part of the defendant (e.g. incorrect address)

If service fails due to incorrect or incomplete information about the defendant's address, the proceedings may be delayed. The plaintiff is then obliged to find the correct address or inform the court that the defendant cannot be reached at the address provided. In this case, the court will ask the plaintiff to make new attempts at service or to check the address.

4. Delay in proceedings

If delivery fails several times (Under the ZPO, there's no fixed number like "you must try three times" before moving to the next service method – but the claimant (and the court) must show that all reasonable and legally prescribed alternatives have been exhausted before moving to public service (§ 185 ZPO) and the claimant has no way of reaching the defendant (e.g. by legally obtaining a new address or through a public announcement), the proceedings may be delayed. In extreme cases, the proceedings may be discontinued after a longer waiting period. Because the ZPO doesn't set a fixed timeframe, the "waiting period" depends on what steps have to be tried before the court is satisfied that all reasonable options are exhausted. Typical timeframes in practice

Domestic service delays

One failed attempt at last known address, registry inquiry to get a new address: ~1–3 weeks. If the registry shows no valid address or the person has moved to another German city, further attempts at that address: another 1–3 weeks. If still unsuccessful, request for public service. Courts often expect documentation of all efforts before approving it, which can add 2–4 weeks. Total: 1–2 months delay is common before public service is granted in Germany.

Cross-border service delays: If the defendant is abroad and the exact address is unknown or service must be attempted internationally: Under the EU Service Regulation (Regulation (EU) 2020/1784): 2–6 months for the foreign authority to respond, sometimes longer if they can't find the person. Under the Hague Service Convention: 3–12 months is not unusual in some non-EU countries. Only after confirmation of failure (or expiry of a reasonable time without response) will the court consider public service. Total: 6–12 months delay before the court allows § 185 ZPO service in extreme

cross-border cases. Example from case practice: OLG Zweibrücken, 3 W 37/15: Plaintiff tried service at the last known address in Germany and failed. Registry inquiry showed the defendant moved abroad. Attempted service under the Hague Service Convention, after 10 months the foreign authority replied “address unknown.”

5. Loss of the limitation period

Failure to deliver the documents may also result in the claimant being unable to meet the deadline for bringing an action. In such cases, the claimant may apply to the court for an extension of the deadline. The court will then consider whether to allow a delayed delivery attempt and inform the claimant of the consequences of the delayed delivery.

Detailed questions

- 1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings?** / Czy wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest wymaganiem formalnym warunkującym skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne?

Yes, the indication of the defendant's address is generally necessary in order to bring an action in German civil proceedings. Without a correct address for the defendant, the action cannot be served, which means that the entire proceedings cannot be continued.

Important points regarding the address:

1. Service of the claim:

In order for the court to serve the claim on the defendant, it must know where the defendant lives or can be reached. The defendant's address is required for the service of the claim and other documents in the proceedings, as service is what sets the proceedings in motion.

2. Address details in the statement of claim:

In the statement of claim submitted to the court, the claimant must provide the defendant's full address. If this is missing, the court may ask the claimant to provide the correct address before continuing with the proceedings.

3. Deadline for submitting the address:

If the claimant does not know the defendant's exact address, they can try to find it. If this is not possible, the claimant can request information from the court (e.g. via the residents' registration office if the defendant is registered in Germany).

In practice, however, an exact address is usually expected, and the claim is not properly filed without it.

4. Consequences of not providing an address:

If the defendant's address cannot be determined, the court may suspend or discontinue the proceedings because service on the defendant is impossible. In certain cases, however, the court may use alternative methods of service (e.g. service by public notice pursuant to Section 178 of the German Code of Civil Procedure (ZPO)), but even for this, there must be at least a rough indication of the defendant's whereabouts.

5. Incorrect address:

If the plaintiff provides an incorrect or inaccurate address and the court notices this, delays may also occur. The plaintiff will then be asked to determine the correct address. The proceedings could come to a standstill if the defendant cannot be reached correctly. If the defendant deliberately provides false addresses to block or delay service, German civil procedure treats that as *Zustellungsvereitelung* (frustration of service), and there are mechanisms in the ZPO to prevent abuse.

1. Legal consequences Fictitious service (*Zugangsfiktion*) under § 179 ZPO: If the defendant without sufficient reason refuses to accept a document or intentionally prevents delivery (e.g., by giving a wrong address or making the mailbox inaccessible), the document is deemed served at the time of the attempted delivery. The court records the circumstances in the service certificate (*Zustellungsurkunde*), which becomes proof of the fictitious service.
2. Requirements for fictitious service: To use § 179 ZPO, the court or process server must be able to document that: Service was attempted in the proper form. The defendant knew or should have known about the impending delivery. The failure to deliver is attributable to the defendant's own conduct (e.g., giving an address where they know they don't live). If the court has strong indications of intentional evasion, it won't allow the defendant to profit from it.
3. Practical approaches by the court: Service to last known address still counts in certain cases, even if the defendant moved, if the move was deliberately concealed. Public service under § 185 ZPO can be ordered faster if there's proof of intentional evasion. The defendant might also face cost consequences (§ 91 ZPO) if their behavior caused unnecessary delays or extra service costs. Additional sanctions In extreme cases: Deliberately giving false information to the court can be punishable under criminal law (§ 263 StGB fraud, § 138 ZPO duty to tell the truth in certain cases). Also, if the defendant causes delay to harm the plaintiff's rights (e.g., statute of limitations defense), that may be considered abuse of rights under § 242 BGB.

What happens if the claimant does not know the address? If the claimant does not know the defendant's address, they must make an effort to find it out. Possible steps include:

- Investigating with the defendant themselves or their acquaintances.

Making enquiries with authorities such as the "Einwohnermeldeamt" (the Einwohnermeldeamt (often also called the Meldestelle, Bürgerbüro or Bürgeramt) is

a municipal authority in Germany where residents must register, re-register or deregister. It is part of the local administration and performs tasks within the framework of the Bundesmeldegesetz (BMG) to determine the address.

Sanctions under the Federal Registration Act (Bundesmeldegesetz – BMG) The BMG (§§ 25–54 BMG) requires, among other things: Registering when moving into a residence (§ 17(1) BMG) within 2 weeks Deregistering when moving abroad (§ 17(2) BMG) Providing accurate and complete personal and address data (§ 25(1) BMG) Typical administrative offences (§ 54 BMG): Failure to register/deregister within the deadline Providing false information intentionally or negligently Failure to cooperate with the registration authority when required. Fines: Usually up to €1,000 In serious or repeated cases (e.g., systematic false information), up to €50,000

Consequences for service of process under the German Code of Civil Procedure (ZPO) If someone violates the BMG (e.g., fails to register, deregister, or provides a false address), this can have direct procedural effects on service of court documents: a) Service at the last known address: Courts may treat service to the last known address as effective if the defendant is responsible for being unreachable. Legal basis: § 179 ZPO (frustration of service / Zustellungsvereitelung), consequence: fictitious service on the date of the attempted delivery. b) Faster public service: If the court can see that the address in the register is false and no new address can be found, it may grant public service (§ 185 ZPO) more quickly. The violation of the registration duty serves as proof that regular service is impossible. c) Cost consequences: Under § 91 ZPO, the defendant can be ordered to bear additional costs caused by their failure to register properly – e.g., multiple bailiff attempts, registry inquiries, or costly international service. There is no protection by claiming ignorance A defendant who violated registration duties cannot successfully claim: “I didn’t know about the lawsuit”. Especially relevant for default judgments (§§ 330 ff. ZPO) – the service is deemed valid, and remedies like reinstatement (§ 233 ZPO) will usually fail if the defendant’s own conduct caused the problem.

Credit agencies or private investigators can also be used if the defendant is difficult to locate.

In any case, the claimant must attempt to determine the address. It is not sufficient to simply not provide an address.

2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request? / Jakie są skutki niewskazania adresu Pozwanego (osoby fizycznej) i nieuzupełnienia tego braku na wezwanie sądu?

See above

3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when? / Jaki jest termin na wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) zamieszkałego w kraju i za granicą? Czy termin ten może być przedłużany przez sąd? Jeśli tak, to kiedy?

See above

4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu? Czy są jakiegolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

If the claimant does not know the defendant's address, they must make an effort to find it.

Possible steps include:

- Investigate with the defendant themselves or their acquaintances.
- Requesting the address from authorities such as the residents' registration office.
- Credit agencies or private investigators can also be used if the defendant is difficult to locate.

In any case, the claimant must make an effort to find the address. It is not sufficient to simply not provide an address.

5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego, kto wykaże interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej? Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

Obligation to register with the residents' registration office (Federal Registration Act – BMG)

- The Federal Registration Act (BMG) regulates when you, as a person, must register, deregister or change your address when you move.
- Within two weeks of moving into a new home, you must register with the registration office (Section 17 BMG).
- Your landlord must issue you with a written confirmation of residence, which you must present when registering.

6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail? / Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi czy też w jakikolwiek inny sposób (jaki)? Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

See above

7. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings? / Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu I pisma procesowego w postępowaniu cywilnym? Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

If a claim cannot be properly served in Germany – for example because the address is unknown, undeliverable or incorrect – the following legal consequences arise:

1. No service due to unknown whereabouts

Without a valid address for the defendant, the court cannot serve the claim or initiate proceedings; it does not become pending (§ 261 (1) ZPO). In such cases, the plaintiff may apply

for public service (Section 185 ZPO), e.g. by posting it at the court or announcing it in an electronic system. The court decides whether the requirements are met – the plaintiff has a high duty to investigate.

2. Delayed service despite an existing address

If the claim is delivered late, for example due to an incorrect address or failure to deliver, this may affect the limitation period. According to Section 167 of the German Code of Civil Procedure (ZPO), the suspension of the limitation period takes effect as soon as the action is filed with the court, provided that service is effected shortly thereafter – usually within approximately 14 days, unless the delay is attributable to the plaintiff. Case law (e.g. Federal Court of Justice ruling of 10 October 2024) emphasises that delays caused by the court or the delivery service are not attributable to the plaintiff and that Section 167 continues to apply. If, on the other hand, the delay lasts longer than approximately 14 days and is due to insufficient information or negligence on the part of the plaintiff, the “shortly” rule does not apply and the plaintiff bears the risk.

3. Service to the wrong person or address

Delivery to the wrong person (e.g. incorrect name, c/o address, wrong recipient) can jeopardise the entire proceedings: the action may be deemed inadmissible or invalid (Section 253 ZPO). A claim against the wrong person establishes a different procedural relationship, affects deadlines, legal remedies and the statute of limitations – and cannot be remedied by mere subsequent corrections.

4. Consequences for civil proceedings

Without effective service, the proceedings do not commence and deadlines for responding to the claim (usually two weeks from service, Section 276 ZPO) do not run. Successful public service can remedy the defect – but only if it is carried out lawfully. Otherwise, the claim remains void or inadmissible.

In the case of parties who have not appeared at all, the court may issue a default judgment (Sections 395 et seq. ZPO) – but only if service was previously effected properly.

8. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)? / Czy istnieją kategorie spraw (a jeśli tak, to jakie) prowadzonych w stosunku do Pozwanego (osoby fizycznej), w których przepisy dopuszczają wydanie przez sąd merytorycznego orzeczenia, które podlega wykonaniu (w drodze postępowania wykonawczego, egzekucji sądowej) bez uprzedniego doręczenia go Pozwanemu (osobie fizycznej)?

Yes, German civil procedure allows enforceable substantive judgments against a defendant (individual) without prior delivery of the claim or procedural documents in certain specific situations – but always with strict procedural safeguards. These cases typically involve:

1. Default Judgments (Versäumnisurteil) – §§ 330–331 ZPO If the defendant: Fails to appear at a scheduled hearing or Fails to file a required response (Klageerwiderung) After being properly served, the court can issue a default judgment (Versäumnisurteil), which is: Substantive (e.g., orders payment of a sum, eviction, etc.) Immediately enforceable once declared provisionally enforceable Even if the defendant never participated BUT – service of the claim must have occurred properly (personal, postal, or substitute). From a logical point of view this presupposes previous service.
2. European Payment Order (Europäischer Zahlungsbefehl) – EU Regulation No. 1896/2006 In cross-border cases: A payment order can be requested. If the defendant fails to object, the order becomes automatically enforceable. No appearance or defense by the defendant is needed. Service must still be attempted properly, including translation if applicable. From a logical point of view this presupposes previous service.
3. *Mahnbescheid* (National Payment Order Procedure) – §§ 688–703 ZPO In uncontested monetary claims: Plaintiff applies for a *Mahnbescheid* (payment order). If the defendant does not file an objection (*Widerspruch*) within 2 weeks of service: The plaintiff may request a default judgment (*Vollstreckungsbescheid*). The *Vollstreckungsbescheid* is: A substantive and enforceable title Immediately executable like a regular judgment Can be used for seizure, garnishment, etc. Service must be attempted via formal delivery methods (postal with receipt or personal service).
4. Important Safeguard: Proper Service is Always Required German courts do not allow enforceable judgments without at least an attempt at valid service. However: If the defendant is abroad or cannot be reached, and The service attempt fails but follows proper procedure (e.g., via public notice or edict under § 185 ZPO), ...then the court may proceed, and a default judgment can be enforceable. From a logical point of view this presupposes previous service.
5. Service by Public Notice (*Öffentliche Zustellung*) – §§ 185–186 ZPO This is last resort service if: Defendant's address is unknown or Service by other means is not possible Then: Court may authorize public service (posting at court, publication in register).

Once served this way, court may issue default judgment if the defendant doesn't respond. The judgment is enforceable even if the defendant didn't see it.

6. The plaintiff must prove diligent efforts to locate the defendant.
7. Reinstatement of Rights (Wiedereinsetzung in den vorigen Stand) – § 233 ZPO
A defaulted defendant who missed deadlines or did not receive service may: Apply for reinstatement (within 2 weeks of becoming aware). If granted, the case reopens, and enforcement may be paused or reversed.

VI. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Norway

*By deputy judge Ragnhild Haugen
and prof. Karl Harald Søvig*

General questions

1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings?

In Norwegian law, the serving of procedural documents is governed by the Dispute Act (Tvisteloven)¹ and the Courts of Justice Act (Domstolloven)².

According to Section 12-4 of the Dispute Act, the court is responsible for serving procedural documents on the Defendant. Normally, the court serve documents by sending them directly to the recipient. This transmission may be carried out electronically using a secure technical solution that provides proof of receipt by the correct individual, by regular mail with an attached receipt of delivery, or by registered mail³. Electronic service of process may be carried out either through a secure technical solution that automatically notifies the sender when the transmission is opened, or by requiring the recipient to confirm receipt within a deadline specified in the transmission⁴.

If the defendant is represented by legal counsel, service of procedural documents will typically be carried out through the attorney. In Norway, the courts use “Aktørportalen” (the “Case Portal”), a secure digital platform developed by the Norwegian judiciary for communication between professional legal actors – such as attorneys and prosecutors – and the courts. The portal is used to submit procedural documents, receive court documents, monitor case progress, and access case files in both civil and criminal proceedings. As part of the digitalization of the Norwegian legal system, it ensures efficient and secure exchange

¹ Act relating to mediation and procedure in civil disputes (The Dispute Act) 17 June 2005 No. 90. An unofficial translation into English (but not fully updated) is available online: https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-06-17-90/* (last retrieved 30 Aug 2025).

² Act relating to the Courts of Justice 13 August 1915 No. 8.

³ Cf. Section 163 a of the Courts of Justice Act.

⁴ Cf. Section 163 b of the Courts of Justice Act.

of information. Where the defendant has a known legal representative, service of process will preferably be conducted electronically via the Case Portal through the attorney.

2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)?

If the standard service procedure proves ineffective, service will typically be carried out by a process server (court bailiff)⁵. As a general rule, the process server must, as far as possible, serve the documents personally to the recipient, preferably at their residence or regular workplace. If the Defendant cannot be reached at their residence or workplace, service may be effected on another responsible adult present at the location. This includes household members, the person with whom the recipient resides, the property owner or caretaker (if residing there), or, at the workplace, the employer, foreman, or a relevant office employee⁶.

If these individuals refuse to accept service, or if no one is available to receive it, the process server may leave a written notice in a sealed envelope stating that the document can be collected at the court office or another appropriate location⁷.

There are some special procedures that might be applied in certain circumstances, but they are less commonly used in practice. For example, for a business operator, service may be effected at the place of business if the case arises from business-related matters⁸. Another example is that for Norwegian public officials abroad or Norwegian military personnel in foreign service may be carried out through their superior⁹.

Furthermore, there is a procedure that can be applied when service proves ineffective under the other rules. In such instances, the court may decide that the document to be served shall be made available at the court office, another public authority, or another suitable location. A notice of this and the essential content of the document shall be published at the court's location¹⁰. If the service concerns the initiation of legal proceedings, a notice shall, as far as possible, be given that the document can be collected at the court office at the person's last known place of residence. The documents shall be reproduced in whole or in part in the Norwegian Gazette and in one or more newspapers commonly read at the last known residence or place of stay in Norway or abroad. If the court has information about where the person may be staying, they should also be notified by registered mail or by publication in a newspaper commonly read in that location. The court must be certain that

⁵ In Norwegian law, the process server is a public official employed by the police.

⁶ Cf. Section 168 and 169 of the Courts of Justice Act.

⁷ Cf. Section 176 of the Courts of Justice Act.

⁸ Cf. Section 170 of the Courts of Justice Act.

⁹ Cf. Section 180 of the Courts of Justice Act.

¹⁰ Cf. Section 180 of the Courts of Justice Act.

other attempts at service have been exhausted before public service takes place, and such service is considered a “last resort”.

A document may be considered lawfully served even if there were procedural errors in the service process, provided that it can be proven the document has reached the intended recipient¹¹.

Detailed questions

1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings?

The general rule under Norwegian civil procedure law rule is that the Defendant's address must be stated in the writ of summons. This requirement follows from Section 9-2, second paragraph of the Dispute Act, which specifies that the names and addresses of the parties, their representatives, and legal counsel must be included. However, if the defendant “has went underground” with no known address in order to avoid proceedings, the writ may not be dismissed. In the preparatory work, persons with no known address to avoid debt collection is used as an example, and the expert committee preparing the act emphasized that the process could still be initiated¹². See also below.

2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request?

Normally, the court will first grant the claimant a deadline to correct the deficiency. If the claimant fails to do so within the given time, the lawsuit will be dismissed.

However, Norwegian law also recognizes that if the Defendant's address is unknown to the Plaintiff because the Defendant has made themselves unavailable, the absence of an address should not automatically lead to dismissal of the case. This legal position is supported by Section 16-5, fourth paragraph of the Dispute Act, which provides that a procedural act that fails to meet formal requirements may still be accepted if the deficiency is due to circumstances for which the opposing party must bear the risk. In situations where the Defendant's address is unknown because of the Defendant, it would often be considered a circumstance for which the Defendant must bear the risk. Where the Defendant's address

¹¹ Cf. Section 183 of the Courts of Justice Act.

¹² NOU 2001: 32 B s. 747.

is unknown, and reasonable efforts have been made to locate it, the claim may therefore normally still proceed.

3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when?

As a general rule, the deadline for providing the address is upon submission of the first procedural document initiating civil proceedings, the writ of summons. If the address is not provided, the court shall set a deadline for correction. A missing address can therefore be rectified. The court has discretionary authority to set a reasonable deadline for such correction.

4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective?

In Norway, there is a central public register called the National Population Register (“Folkeregisteret”), which contains information about individuals residing in Norway, including their name, national identity number, and registered address. All residents are legally obliged to report a change of address to the register no later than eight days after moving, pursuant to Section 6-1 of the Population Registration Act (folkeregisterloven). Individuals also have a general duty to provide correct information about their personal circumstances, including their address. Failure to comply with this obligation may result in an administrative fine.

However, the register is not freely searchable by private individuals. To obtain address information, a request must be submitted, and the applicant must be able to sufficiently identify the person in question, for example by providing their date of birth, so that the search returns only one individual. Anonymous requests are not permitted.

Court documents sent to the address registered in the National Population Register are generally considered validly served, even if the address is outdated, provided there are no indications that the address is incorrect or that the person no longer resides there.

5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective?

Under Section 10-1, first paragraph, of the Population Registration Act, public authorities and entities, as well as private entities performing statutory tasks or tasks on behalf of the public sector, and financial institutions, may obtain non-confidential information from the National Population Register (as mentioned above). Address information is not considered confidential (with rare exceptions for persons living on “secret address”, e.g. after incidents of domestic violence). The law also provides that such information may be made electronically available. In practice, the courts have electronic access to the Population Register through a digital solution that allows searches by e.g. name or date of birth to retrieve information such as the registered address. It is also possible to search by address to identify registered residents.

As for the remaining questions, the same applies as explained in the answer to Question 4: individuals are legally obliged to update their address in the register within eight days of moving, failure to comply may result in an administrative fine, and court documents sent to the address registered in the Population Register are generally considered validly served, even if the address is outdated, provided there are no indications that the address is incorrect or that the person no longer resides there.

6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail?

Procedural documents in civil proceedings are normally delivered to the parties by the court. Where the parties are represented by lawyers, procedural documents must be sent directly to the opposing party’s lawyer at the same time as they are submitted to the court¹³. This is normally handled through the abovementioned digital platform called “Aktørportalen”.

Where formal service is not required, the delivery of court documents doesn’t require the use of public postal services and registered mail. In this case, the documents can be delivered by postal mail, e-mail or another electronic solution.

¹³ Cf. Section 12-3 of the Dispute Act.

7. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings?

In principle, the inability to deliver a procedural document – such as the initial writ of summons – to the first Defendant in Norwegian civil proceedings could lead to dismissal of the case, as proper service is considered a procedural prerequisite. Without valid service, the court cannot proceed with the case.

However, in practice, this is rarely a problem in Norway. The courts have access to public service methods, including service by public notice (as explained above), which is considered a last resort. Given this mechanism, it is highly unlikely that a Norwegian court would fail to achieve valid service, even in challenging circumstances.

8. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)?

Under Norwegian civil procedure, it is possible for a court to issue a substantive and enforceable judgment without prior personal service to the defendant, if certain procedural requirements are met. This typically occurs through the mechanism of a default judgment – judgment in absentia (“fraværdsdom”), which is regulated by Chapter 16 of the Dispute Act. However, this option does not apply in cases involving a public interest.

If the defendant fails to respond to the writ of summons or does not appear at a scheduled hearing, and the plaintiff requests a default judgment, the court may grant it – provided the plaintiff is entitled to the relief claimed and the claim is not manifestly unfounded or contrary to mandatory law. Once issued, a default judgment is enforceable through ordinary enforcement proceedings unless the defendant successfully applies for reinstatement (“oppfriskning”) within the statutory deadline¹⁴.

However, it is however not possible to issue a substantive and enforceable judgment without prior serving following one of the abovementioned procedures. As already stated, it is, however, unlikely that a Norwegian court would fail to achieve valid service.

¹⁴ Cf. Section 16-12 of the Dispute Act.

VII. Answers to Questionnaire for the purpose of research on: Register of natural persons' addresses for the service of court writs – Italy

Autor: Dr Sylwia Castillo-Wyszogrodzka, Université Clermont Auvergne

General questions / Pytania ogólne

1. What is the standard procedure for serving procedural documents on the Defendant (an individual) in civil proceedings? / Jaka jest standardowa procedura doręczania pism procesowych Pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym?

W prawie włoskim standardowa procedura doręczania pism procesowych pozwanemu (osobie fizycznej) w postępowaniu cywilnym uregulowana jest przede wszystkim w Kodeksie postępowania cywilnego (*Codice di procedura civile*) oraz w odpowiednich przepisach dotyczących doręczeń, a w szczególności w ustawie z dn. 21 stycznia 1994 r., nr 53/1994 z późniejszymi zmianami (*Facoltà di notificazioni di atti civili, amministrativi e stragiudiziali per gli avvocati e procuratori legali*).

W większości przypadków pisma procesowe są doręczane przez **komornika sądowego** (*ufficiale giudiziario*), który działa na wniosek strony lub jej pełnomocnika.

W pierwszej kolejności w świetle artykułu 138 włoskiego Kodeksu postępowania cywilnego **doręczenia dokonuje się do rąk własnych** (*notificazione in mani proprie*).

Komornik sądowy dokonuje doręczenia poprzez przekazanie odpisu pisma bezpośrednio do rąk adresata w miejscu zamieszkania lub, jeśli nie jest to możliwe, w jakimkolwiek miejscu, gdzie znajduje się adresat, w granicach właściwości sądu, przy którym działa komornik.

Jeżeli adresat odmawia przyjęcia odpisu, komornik odnotowuje ten fakt w protokole, a doręczenie uważa się za dokonane do rąk własnych.

Zgodnie z art. 139 włoskiego KPC doręczenia dokonuje się także:

- w miejscu zamieszkania pozwanego (*notificazione nella residenza*),
- w miejscu, w którym pozwany przebywa tymczasowo (*notificazione nella dimora*) lub,
- w miejscu zameldowania (*notificazione nel domicilio*), jeśli adres jest znany.

Jeśli doręczenie nie następuje do rąk własnych, powinno być dokonane **w gminie miejsca zamieszkania adresata**, czyli w miejscu zamieszkania albo w miejscu, gdzie ma on biuro lub prowadzi działalność przemysłową bądź handlową. Jeżeli adresat nie zostaje

odnaleziony w żadnym z tych miejsc, komornik doręcza odpis pisma członkowi rodziny lub osobie zatrudnionej w domu, biurze lub przedsiębiorstwie, pod warunkiem że nie jest to osoba poniżej czternastego roku życia ani osoba pozbawiona zdolności do czynności prawnych.

W przypadku braku wskazanych osób odpis doręcza się dozorczy budynku, w którym znajduje się miejsce zamieszkania adresata, biuro lub przedsiębiorstwo, a gdy dozorca również jest nieobecny, sąsiadowi, który wyrazi zgodę na jego przyjęcie.

Jeżeli odpis zostaje doręczony dozorczy lub sąsiadowi, komornik odnotowuje to w protokole doręczenia, określając sposób, w jaki ustalił tożsamość odbiorcy, i informuje adresata listem poleconym o doręczeniu pisma.

Jeśli adresat na stałe przebywa na pokładzie statku handlowego, pismo może zostać doręczone kapitanowi statku lub jego zastępcy.

Jeżeli miejsce zamieszkania adresata nie jest znane, doręczenia dokonuje się w gminie miejsca pobytu, a jeśli również to miejsce jest nieznane, w gminie, gdzie znajduje się jego miejsce zameldowania.

Doręczenie w miejscu wybranym do doręczeń (art. 141 wł. KPC: *Notificazione presso il domiciliatario*)

Artykuł 47 włoskiego Kodeksu cywilnego przewiduje możliwość ustanowienia miejsca, czyli domicylu dla określonych czynności lub spraw (*domicilio speciale*). Ustanowienie domicylu musi być dokonane wyraźnie na piśmie.

Czynność ustanowienia domicylu jest, co do zasady, jednostronną czynnością prawną, wywołującą skutki prawne niezależnie od zgody lub akceptacji osoby uprawnionej do odbioru doręczeń. Oznacza to między innymi, że dopóki nie nastąpi odwołanie, podmiot, wobec którego ustanowiono miejsce do doręczeń, może skutecznie doręczać pisma w miejscu wskazanym w oświadczeniu.

Doręczenie w miejscu wybranym do doręczeń ma charakter fakultatywny i konkuruje z innymi formami doręczenia. Jeżeli jednak ustanowienie domicylu nastąpiło w drodze umownej, ze wskazaniem jego obowiązkowego charakteru, inne formy doręczenia są wykluczone.

Doręczenie pisma osobie, która wybrała miejsce do doręczeń u innej osoby lub w określonym biurze, może nastąpić poprzez przekazanie odpisu pisma wybranej osobie lub kierownikowi biura, jako pełnomocnikowi do doręczeń, w miejscu wskazanym w oświadczeniu o wyborze miejsca do doręczeń. Doręczenie, zgodnie z art. 138 wł. KPC, odpisu pisma do rąk wybranej osoby lub kierownika biura jest równoznaczne z doręczeniem do rąk własnych adresata.

Artykuł 141 wł. KPC wskazuje, że skutki ustanowienia domicylu do doręczeń wygasają w razie śmierci osoby wybranej do odbioru doręczeń. W przypadku wykreślenia z listy

zawodowej pełnomocnika do doręczeń, wygaśnięcie z mocy prawa stosunku zawodowego pociąga za sobą ustanie wyboru domicyłu.

Ewentualna odmowa przyjęcia doręczenia przez pełnomocnika do doręczeń skutkuje ważnością doręczenia, tak jak przewiduje to art. 138 wł. KPC w przypadku odmowy przyjęcia przez adresata.

Poświadczenie dokonania doręczenia przez komornika sądowego

Zgodnie z artykułem 148 wł. KPC komornik sądowy poświadcza dokonanie doręczenia poprzez **protokół** opatrzonej datą i podpisany przez komornika, sporządzony zarówno na oryginale, jak i na odpisie pisma. Protokół wskazuje osobę, której doręczono odpis pisma, jej status, miejsce doręczenia albo czynności poszukiwawcze przeprowadzone przez komornika (w tym sprawdzenie danych ewidencyjnych), przyczyny niedoręczenia oraz informacje zebrane na temat możliwej lokalizacji adresata.

Doręczenie za pośrednictwem poczty (art. 149 wł. KPC: *Notificazione a mezzo del servizio postale*)

Jeżeli ustawa nie stanowi wyraźnie inaczej, doręczenie może być dokonane również za pośrednictwem operatora pocztowego.

W takim przypadku komornik sądowy sporządza protokół doręczenia na oryginale i na odpisie pisma, wskazując urząd pocztowy, za pośrednictwem którego wysyła odpis pisma do adresata przesyłką poleconą za potwierdzeniem odbioru. Potwierdzenie to zostaje dołączone do oryginału.

Doręczenie uważa się za skutecznie dokonane, w odniesieniu do osoby doręczającej, z chwilą przekazania przesyłki komornikowi sądowemu, zaś w odniesieniu do adresata z chwilą, gdy mógł on zapoznać się z treścią pisma.

Doręczenie elektroniczne (Art. 149-bis wł. KPC: *Notificazione a mezzo posta elettronica certificata eseguita dall'ufficiale giudiziario* – PEC)

Komornik sądowy dokonuje doręczenia za pośrednictwem certyfikowanej poczty elektronicznej (PEC) lub kwalifikowanej usługi elektronicznego doręczenia, po uprzednim sporządzeniu elektronicznego odpisu pisma, jeżeli adresatem jest podmiot, wobec którego prawo przewiduje obowiązek posiadania adresu certyfikowanej poczty elektronicznej lub kwalifikowanej usługi doręczenia elektronicznego albo jeżeli adresat wybrał cyfrowy adres do doręczeń.

Zgodnie z ustawą nr 53/1994 uprawnieni adwokaci mogą także dokonywać doręczeń bezpośrednich za pomocą listu poleconego z potwierdzeniem odbioru (*posta raccomandata A/R*)

lub drogą elektroniczną (*PEC – posta elettronica certificata*), jeśli odbiorca posiada kwalifikowaną skrzynkę PEC.

Doręczenie za granicą

Jeśli pozwany przebywa za granicą, doręczenie odbywa się zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego (np. konwencja haska o doręczeniu za granicą dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych z 1965 r.) lub rozporządzeniem (UE) nr 2020/1784 z dnia 25 listopada 2020 r. dotyczącym doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych („doręczanie dokumentów”) dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

2. What procedure is applied when the standard service procedure proves ineffective and the document cannot be served on the Defendant (an individual natural person)? / Jaka procedura jest stosowana, gdy standardowa procedura doręczenia okaże się nieskuteczna i pismo nie może być doręczone Pozwanemu (osobie fizycznej)?

W prawie włoskim, gdy standardowa procedura doręczenia pisma procesowego osobie fizycznej okaże się nieskuteczna, stosuje się procedury doręczenia zastępczego lub doręczenia przez publiczne obwieszczenie, zgodnie z artykułami 140, 143, 148 i nast. włoskiego Kodeksu postępowania cywilnego.

1. Doręczenie zastępcze przez złożenie w urzędzie gminy (art. 140 wł. KPC)

Jeśli doręczenie do rąk własnych pozwanego lub jego domowników nie jest możliwe (np. nikogo nie ma w domu, brak sąsiadów) komornik składa odpis pisma w urzędzie gminy właściwej dla miejsca doręczenia, przykleja zawiadomienie o złożeniu w zamkniętej i opieczętowanej kopercie na drzwiach mieszkania, biura lub siedziby przedsiębiorstwa adresata, a następnie informuje go o tym fakcie listem poleconym z potwierdzeniem odbioru.

Doręczenie uznaje się za dokonane po 10 dniach od wysłania listu lub w momencie faktycznego odbioru (włoski Trybunał Konstytucyjny, wyrokiem nr 3 z dn. 14 stycznia 2010 r., orzekł o niezgodności z konstytucją przepisu w jego poprzednim brzmieniu, który przewidywał, że doręczenie uważano za dokonane wobec adresata z chwilą wysłania listu poleconego zawiadamiającego, a nie z chwilą jego odbioru lub, ewentualnie, po upływie dziesięciu dni od jego nadania).

2. Doręczenie osobie nieznannej z miejsca pobytu (art. 143 wł. KPC)

Doręczenie osobie, której miejsce zamieszkania, pobytu lub zameldowania jest nieznane, przewidziane jest w artykule 143 włoskiego KPC.

Adresat musi być najpierw poszukiwany z zachowaniem należytej staranności. Jeżeli mimo poszukiwań nie można go odnaleźć, doręczenie następuje poprzez złożenie kopii pisma w urzędzie gminy ostatniego znanego miejsca zamieszkania. Jeżeli miejsce to jest nieznane, pismo zostaje złożone w urzędzie gminy miejsca urodzenia adresata, a jeśli i to jest nieznane, pismo doręcza się prokuraturze.

W takim przypadku doręczenie uważa się za dokonane w dwudziestym dniu następującym po dniu wykonania wymaganych czynności formalnych.

Zgodnie z artykułem 148 wł. KPC komornik sądowy poświadcza dokonanie doręczenia poprzez protokół opatrzoney datą i podpisem komornika, sporządzony na oryginale i na odpisie pisma.

Protokół wskazuje osobę, której doręczono odpis, oraz jej status, jak również miejsce doręczenia, albo czynności poszukiwawcze przeprowadzone przez komornika, przyczyny niedoręczenia oraz informacje zebrane na temat możliwej lokalizacji adresata.

3. Doręczenie przez obwieszczenie publiczne (art. 150 wł. KPC: *Notificazione per pubblici proclami*)

Gdy doręczenie w trybie zwykłym jest szczególnie utrudnione ze względu na dużą liczbę adresatów lub trudność ich identyfikacji, prezes sądu, przed którym toczy się postępowanie, może na wniosek strony zainteresowanej i po wysłuchaniu prokuratora zezwolić na doręczenie przez obwieszczenie publiczne.

Zezwolenie wydawane jest w formie dekretu umieszczonego na końcu pisma podlegającego doręczeniu. Wskazuje się w nim, w razie potrzeby, adresatów, wobec których doręczenie ma być dokonane w formie zwykłej, oraz określa się środki, które uznaje się za najwłaściwsze do poinformowania pozostałych zainteresowanych.

Odpis pisma zostaje złożony w urzędzie gminy, na terenie której ma siedzibę sąd prowadzący postępowanie, a jego wypis zostaje opublikowany w Dzienniku Urzędowym Republiki Włoskiej (*Gazzetta Ufficiale della Repubblica*) oraz w Biuletynie Ogłoszeń Prawnych prowincji (*Foglio degli annunci legali*), w której mieszkają adresaci lub przypuszcza się, że mieszka ich większość.

Doręczenie uważa się za dokonane, gdy komornik składa odpis pisma wraz z protokołem oraz dokumentami potwierdzającymi wykonanie czynności w sekretariacie sądu prowadzącego sprawę.

Ten sposób doręczenia nie jest jednak dopuszczalny w postępowaniach przed sędzią pokoju (*giudice di pace*).

4. Inne formy doręczenia zarządzone przez sąd (art. 151 wł. KPC: *Forme di notificazione ordinate dal giudice*)

Sąd może, w szczególnych okolicznościach lub z powodu pilnej potrzeby, zarządzić, nawet z urzędu, inne formy doręczenia niż te przewidziane przepisami. Formy te mogą być swobodnie określone, pod warunkiem że zostanie uszanowana prywatność adresata oraz prawo do obrony. Typowym przykładem jest zezwolenie na wysłanie przesyłki za pośrednictwem firmy kurierskiej, która gwarantuje doręczenie pisma w bardzo krótkim czasie.

Detailed questions / Pytania szczegółowe

- 1. Is the indication of the Defendant's (an individual's) address a formal requirement for the effectiveness of filing a lawsuit or other first procedural document initiating civil proceedings?** / Czy wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest wymaganiem formalnym warunkującym skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne?

Wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) jest we włoskim prawie wymogiem formalnym, który warunkuje skuteczność wniesienia pozwu lub innego pierwszego pisma procesowego inicjującego postępowanie cywilne (co do nieważności z powodu braków formalnych, art. 156 wł. KPC).

Zgodnie z art. 163 pkt 2 włoskiego Kodeksu postępowania cywilnego, pozew (*atto di citazione*) musi zawierać m.in.: „imię, nazwisko, numer identyfikacji podatkowej (*codice fiscale*), **miejsce zamieszkania, pobytu lub adres zameldowania Pozwanego**”.

Brak wskazania adresu może prowadzić do odrzucenia pozwu z powodu braków formalnych (nieważność przewidziana jest w art. 164 wł. KPC) lub do zawieszenia postępowania.

Jeśli powód wykaże, że mimo dochowania należytej staranności nie jest w stanie ustalić miejsca pobytu Pozwanego, może wnioskować do sądu o zastosowanie innego sposobu doręczenia.

- 2. What are the consequences of failing to indicate the Defendant's (an individual's) address and failing to supplement this omission upon the court's request?** / Jakie są skutki niewskazania adresu Pozwanego (osoby fizycznej) i nieuzupełnienia tego braku na wezwanie sądu?

W prawie włoskim niewskazanie adresu pozwanego (osoby fizycznej) w pozwie i nieuzupełnienie tego braku na wezwanie sądu może mieć poważne konsekwencje procesowe.

Zgodnie z art. 164 wł. KPC pozew, który nie wskazuje adresu Pozwanego, jest nieważny.

Jeśli pozwany nie stawia się w sądzie, sędzia, stwierdzając nieważność pozwu, nakazuje z urzędu ponowne doręczenie. Sąd może wezwać w takiej sytuacji powoda do uzupełnienia

braków formalnych, czyli do wskazania adresu pozwanego. Sąd wyznacza w tym celu odpowiedni termin.

Jeśli pozwany nadal nie stawia się w sądzie, sędzia zarządza wykreślenie sprawy z rejestru i postępowanie zostaje umorzone na podstawie art. 307 ust. 3 KPC (zob. również art. 291 wł. KPC).

3. What is the deadline for indicating the address of the Defendant (an individual) residing in your country and abroad? Can this deadline be extended by the court? If so, when? / Jaki jest termin na wskazanie adresu Pozwanego (osoby fizycznej) zamieszkałego w kraju i za granicą? Czy termin ten może być przedłużany przez sąd? Jeśli tak, to kiedy?

W prawie włoskim termin na wskazanie adresu pozwanego (osoby fizycznej), zarówno mieszkającego we Włoszech, jak i za granicą, nie jest wyraźnie określony jako osobny, sztywny termin procesowy, lecz wynika z obowiązku formalnego prawidłowego sporządzenia pozwu oraz z wymogów skutecznego doręczenia.

Przy wniesieniu pozwu adres pozwanego musi być wskazany już w treści pozwu, zgodnie z art. 163 pkt 2 włoskiego Kodeksu postępowania cywilnego.

Brak wskazania adresu skutkuje nieważnością doręczenia i nieważnością pozwu.

Adres musi być wskazany również w przypadku doręczenia pozwu osobie zamieszkałej za granicą.

Sąd może wyznaczyć dodatkowy termin na uzupełnienie braków, w tym wskazanie adresu pozwanego, zgodnie z art. 164 wł. KPC.

Jeżeli adres jest nieznany, powód musi udowodnić, że podjął odpowiednie działania w celu jego ustalenia. W razie niemożności ustalenia adresu może być zastosowane doręczenie zastępcze.

4. How can the Plaintiff determine the current address of the Defendant (an individual) before filing a lawsuit? Are there any public and publicly available registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu? Czy są jakiekolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

W jaki sposób Powód może ustalić aktualny adres Pozwanego (osoby fizycznej) przed wniesieniem pozwu?

Powód może ustalić adres pozwanego poprzez Rejestr ewidencji ludności (*anagrafe comunale*) prowadzony przez gminny wydział ewidencji ludności (*ufficio anagrafe*) lub poprzez Krajowy Rejestr Ludności (ANPR – *Anagrafe Nazionale della Popolazione Residente*).

Adres osób fizycznych można uzyskać w urzędzie stanu cywilnego właściwej gminy, zwłaszcza gminy, w której miały one ostatnie miejsce zamieszkania. Gminy odpowiadają na pisemne i uzasadnione wnioski stron oraz ich adwokatów, wskazując ewentualną opłatę (zazwyczaj wymaga się również dołączenia zaadresowanej i opłaconej koperty zwrotnej).

Adwokatom wpisanym na listę adwokacką umożliwiono bezpośrednie uzyskiwanie online, za pośrednictwem portalu ANPR (*Anagrafe Nazionale della Popolazione Residente* – krajowy rejestr zarządzany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, <https://www.anagrafenazionale.interno.it>), aktów stanu cywilnego oraz innych informacji w celu dochodzenia lub obrony praw w postępowaniu sądowym, zgodnie z zasadami etyki zawodowej. Adwokat może złożyć wniosek o udostępnienie danych adresowych, pod warunkiem wykazania uzasadnionego interesu prawnego (np. zamiar wniesienia pozwu). Informacje te są wydawane po potwierdzeniu przez adwokata zamiaru ich wykorzystania do celów zawodowych.

Czy są jakiekolwiek jawne i ogólnodostępne rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową?

We Włoszech nie istnieje rejestr adresów osób fizycznych dostępny bez ograniczeń dla każdego obywatela. Dostęp do danych z *Anagrafe nazionale* mają tylko uprawnione organy oraz osoby wykazujące interes prawny.

Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze?

Każdy obywatel Włoch ma obowiązek zgłoszenia zmiany miejsca zamieszkania do odpowiedniego urzędu gminy. Obowiązek ten wynika z ustawy nr 1228/1954, *Ordinamento delle*

anagrafi della popolazione residente” i z rozporządzenia n° 223/1989 „*Approvazione del nuovo regolamento anagrafico della popolazione residente*”, art. 13 i 18.

Obowiązek ten dotyczy zarówno zmiany adresu wewnątrz Włoch, jak i wyjazdu za granicę. Zgłoszenia dokonuje się w ciągu 20 dni od zmiany adresu.

Osoba, która nie zgłosi zmiany adresu, naraża się na sankcje administracyjne.

Sankcje za niewywiązanie się z obowiązków dotyczących ewidencji ludności przewidziane są w art. 11 ustawy nr 1228/1954. Sankcje te mają zastosowanie, zgodnie z ustawą nr 213/2023 oraz okólnikiem nr 35/2024, w przypadkach braku złożenia deklaracji zmiany adresu lub złożenia takiej deklaracji z opóźnieniem.

Prawo włoskie przewiduje przede wszystkim administracyjną karę pieniężną w wysokości od 100 do 500 euro. Kara ta ulega obniżeniu do jednej dziesiątej minimalnej przewidzianej kwoty, jeśli deklaracja zostanie złożona z opóźnieniem nieprzekraczającym dziewięćdziesięciu dni.

Brak zgłoszenia zmiany miejsca zamieszkania z zagranicy lub za granicę w przewidzianym terminie podlega administracyjnej karze pieniężnej w wysokości od 200 do 1000 euro za każdy rok trwania zaniechania. Kara ta ulega obniżeniu do jednej dziesiątej minimalnej przewidzianej kwoty, jeśli deklaracja zostanie złożona z opóźnieniem nieprzekraczającym dziewięćdziesięciu dni.

Niezgłoszenie zmiany adresu może pociągnąć za sobą dalsze konsekwencje, takie jak niemożliwość uzyskania dokumentu tożsamości lub zaświadczenia meldunkowego oraz utratę świadczeń opieki zdrowotnej.

Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

Pozwany ponosi ryzyko niedoręczenia, jeśli nie dokonał obowiązku aktualizacji danych w rejestrze ludności (w tej sytuacji możliwe jest doręczenie zastępcze).

5. Are there any registers of addresses of individuals to which court correspondence can be sent available to courts, the Police, bailiffs and anyone who demonstrates a legal interest in determining the address of a specific individual? Is it possible to obtain data from such a register for the Plaintiff, who has previously been requested to provide the address of an individual for the purposes of court proceedings? Are individuals obliged to update their data in such registers? What are the consequences of failing to comply with the obligation to update data in such a register? Are court deliveries made to an outdated address indicated in this register effective? / Czy są jakiegokolwiek rejestry adresów osób fizycznych, na które można kierować korespondencję sądową, dostępne dla sądów, Policji, komorników oraz każdego, kto wykaże interes prawny w ustaleniu adresu określonej osoby fizycznej? Czy uzyskanie danych z takiego rejestru jest możliwe dla Powoda, który został wcześniej wezwany do podania adresu osoby fizycznej na potrzeby postępowania sądowego? Czy osoby fizyczne mają obowiązek aktualizowania swoich danych w takich rejestrach? Jakie są skutki niewykonania obowiązku aktualizacji danych w takim rejestrze? Czy doręczenia sądowe dokonane na nieaktualny adres wskazany w tym rejestrze są skuteczne?

W prawie włoskim istnieją rejestry adresów osób fizycznych, do których mogą mieć dostęp sądy, organy ścigania, komornicy oraz osoby wykazujące interes prawny, jednak dostęp do tych danych jest uregulowany przepisami o ochronie danych osobowych.

Głównym rejestrem jest ANPR – *Anagrafe Nazionale della Popolazione Residente* (Krajowy Rejestr Ludności), czyli centralna baza danych o ewidencji ludności Włoch, prowadzona przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Powód (lub jego adwokat) może złożyć wniosek do urzędu gminy (*ufficio anagrafe*) lub do systemu ANPR, jeśli wykaże interes prawny, np. przedłoży wezwanie sądu do uzupełnienia adresu lub oświadczenie, że potrzebuje danych do celów sądowych.

Każdy obywatel Włoch jest zobowiązany do zgłoszenia zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu do odpowiedniego urzędu gminy w terminie 20 dni.

Niezgłoszenie zmiany adresu może skutkować sankcjami administracyjnymi oraz uznaniem doręczenia sądowego na nieaktualny adres za skuteczne, jeśli doręczenie było dokonane na adres widniejący w rejestrze (ANPR), a powód działał w dobrej wierze.

6. Are procedural documents (court writs) delivered to the parties in civil proceedings by the court, the parties directly among themselves, court bailiffs, or in any other way (what)? Does the delivery of court documents require the use of public postal services and registered mail? / Czy pisma procesowe doręcza stronom w postępowaniu cywilnym sąd, strony między sobą bezpośrednio, komornicy sądowi czy też dzieje się to w jakikolwiek inny sposób (jaki)? Czy doręczenia pism sądowych wymagają skorzystania z usług publicznej poczty i przesyłek rejestrowych?

1. Sąd

Sąd doręcza pisma sądowe (np. zawiadomienia o rozprawie, postanowienia, wyroki) z urzędu, najczęściej za pośrednictwem komornika sądowego (*ufficiale giudiziario*) bądź korzystając

z publicznych usług pocztowych (*posta raccomandata A/R*) lub elektronicznej poczty certyfikowanej (PEC).

Urzędnik sądowy (*cancelliere*) dokonuje zawiadomień przewidzianych przez ustawę lub zarządzonych przez sędziego prokuratorowi, stronom, biegłemu, innym pomocnikom sędziego oraz świadkom i przekazuje informacje o orzeczeniach, dla których ustawa przewiduje taką formę zawiadomienia (art. 136 wł. KPC). Zawiadomienia są dokonywane przez urzędnika sądowego za pomocą certyfikowanej poczty elektronicznej (PEC). O ile ustawa nie stanowi inaczej, gdy zawiadomienie nie może być dokonane lub kończy się niepowodzeniem z przyczyn niezależnych od adresata, jest ono przekazywane komornikowi sądowemu (*ufficiale giudiziario*).

2. Strony lub ich pełnomocnicy

Strony mogą doręczać sobie nawzajem pisma za pośrednictwem pełnomocników procesowych (adwokatów), którzy mają uprawnienia do dokonywania doręczeń zgodnie z ustawą nr 53/1994 z dn. 21-ego stycznia 1994 r. (*Facoltà di notificazioni di atti civili, amministrativi e stragiudiziali per gli avvocati e procuratori legali*).

Adwokat może doręczyć pismo:

- za pomocą listu poleconego z potwierdzeniem odbioru (*posta raccomandata A/R*), korzystając z usług publicznej poczty;
- za pomocą PEC (*posta elettronica certificata*) – obowiązkowo, jeśli odbiorca ma adres PEC;
- przez komornika na wniosek strony.

7. What are the consequences of the inability to deliver a procedural document to the first Defendant in civil proceedings? What are the consequences of the inability to deliver subsequent procedural documents in civil proceedings? / Jakie są skutki braku możliwości doręczenia Pozwanemu I pisma procesowego w postępowaniu cywilnym? Jakie są skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych w postępowaniu cywilnym?

Skutki braku możliwości doręczenia pisma różnią się w zależności od tego, czy chodzi o pierwsze pismo procesowe (np. pozew), czy o kolejne pisma w toku postępowania.

Jeśli doręczenie pozwu jest niemożliwe lub wadliwe, pozew nie wywołuje skutków procesowych wobec pozwanego. Sąd uzna doręczenie za nieważne i wezwie powoda do ponownego prawidłowego doręczenia (art. 291 wł. KPC). Jeśli Powód nie uzupełni braku w terminie, sąd może umorzyć postępowanie (art. 307 wł. KPC).

Jeśli miejsce pobytu pozwanego jest nieznane, a powód wykaze, że dołożył należytej staranności, możliwe jest zastosowanie procedury doręczenia zastępczego. W takim przypadku doręczenie uważa się za skuteczne nawet bez faktycznego odbioru pisma przez pozwanego.

Jeśli chodzi o skutki braku możliwości doręczenia kolejnych pism procesowych, w przypadku, gdy pozwany zmienił adres bez zgłoszenia tego sądowi, doręczenia dokonane na adres ujawniony w aktach uznaje się za skuteczne (art. 170 i 292 wł. KPC).

Jednakże, po rozpoczęciu postępowania, zgodnie z art. 170 wł. KPC, wszystkie zawiadomienia i doręczenia dokonuje się pełnomocnikowi procesowemu, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Jeśli brak doręczenia wynika z błędów formalnych lub zaniedbań stron, może to prowadzić do odroczenia rozprawy lub nieważności czynności procesowej (art. 156–159 wł. KPC).

8. Are there categories of cases (and if so, which ones) conducted in relation to the Defendant (individual) in which the regulations allow the court to issue a substantive judgment that is enforceable (by way of enforcement proceedings, court execution) without prior delivery to the Defendant (individual)? / Czy

istnieją kategorie spraw (a jeśli tak, to jakie) prowadzonych w stosunku do Pozwanego (osoby fizycznej), w których przepisy dopuszczają wydanie przez sąd merytorycznego orzeczenia, które podlega wykonaniu (w drodze postępowania wykonawczego, egzekucji sądowej) bez uprzedniego doręczenia go Pozwanemu (osobie fizycznej)?

W prawie włoskim, co do zasady, orzeczenia merytoryczne wydane przeciwko pozwanemu (osobie fizycznej), podlegają wykonaniu dopiero po uprzednim doręczeniu.

W świetle art. 292 wł. KPC wyroki są doręczane stronie osobiście i zgodnie z art. 137 i nast. wł. KPC doręczenie tytułu wykonawczego musi być dokonane stronie osobiście. Zaś w świetle artykułu 479 włoskiego Kodeksu Postępowania Cywilnego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, egzekucja sądowa musi być poprzedzona doręczeniem odpisu tytułu wykonawczego (czyli np. wyroku) lub jego kopii poświadczonej jako zgodnej z oryginałem oraz doręczeniem nakazu zapłaty (*precetto*).

Nakaz zapłaty może być sporządzony bezpośrednio po tytule wykonawczym i doręczony razem z nim, pod warunkiem że doręczenie stronie jest dokonane do rąk własnych.

W drodze wyjątku doręczenie tytułu wykonawczego nie jest konieczne:

- w przypadku przekształcenia zabezpieczenia majątkowego w zajęcie egzekucyjne zgodnie z art. 686 wł. KPC:

Zabezpieczenie majątkowe (*sequestro conservativo*) przekształca się w zajęcie egzekucyjne (*pignoramento*) w chwili, gdy wierzyciel dokonujący zabezpieczenia uzyskuje wykonalny wyrok zasądzający. Jeżeli zajęte mienie zostało już przedmiotem egzekucji przez innych wierzycieli, wierzyciel dokonujący zabezpieczenia uczestniczy z nimi w podziale uzyskanej kwoty.

- w przypadku nakazu zapłaty, który stał się wykonalny zgodnie z art. wł. 654 KPC, ustęp 2, czyli na mocy samego postanowienia sądu.